

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
AİLE EĞİTİMİ VE DANIŞMANLIK BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZ ÖNERİSİ

BOŞANMA AŞAMASINDAKİ BİREYLERİN EVLİLİK
ÇATIŞMALARI, ÇATIŞMA İLETİŞİM TARZLARI VE SOSYAL
DESTEK SİSTEMLERİNİN İNCELENMESİ

Dünya POLAT

2012

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
AİLE EĞİTİMİ VE DANIŞMANLIK BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZ ÖNERİSİ

BOŞANMA AŞAMASINDAKİ BİREYLERİN EVLİLİK
ÇATIŞMALARI, ÇATIŞMA İLETİŞİM TARZLARI VE SOSYAL
DESTEK SİSTEMLERİNİN İNCELENMESİ

Dünya POLAT

DANIŞMAN

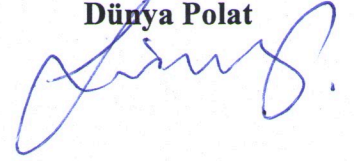
Yrd. Doç. Dr. Alev GİRLİ

2012

Yemin Metni

Yüksek lisans tezim olan “Boşanma Aşamasındaki Bireylerin Evlilik Çatışmaları, Çatışma İletişim Tarzları ve Sosyal Destek Sistemlerinin İncelenmesi” adlı çalışmanın; tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynaklarda gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yaparak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Dünya Polat

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼ne

İşbu alışma, j¼rimiz tarafından Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Anabilim Dalı Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Programında Y¼KSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Yrd. Doç. Dr. Zekavet Kabasakal

¼ye Yrd. Doç. Dr. Alev Girli

¼ye : Yrd. Doç. Dr. Burak Karabey

Onay

Yukarıda imzaların, adı geçen ¼đretim ¼yelerine ait olduğunu onaylıyorum.

24/09/2012

Prof. Dr. h. c. İbrahim ATALAY
Enstit¼ M¼d¼r¼

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞİ VE YAYIMLAMA İZİN FORMU

Referans No	446169
Yazar Adı / Soyadı	Dünya Polat
Uyruğu / T.C.Kimlik No	T.C. 135 957 484 62
Telefon / Cep Telefonu	
e-Posta	dunyapolat@hotmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	Boşanma Aşamasındaki Bireylerin Evlilik Çatışmaları, Çatışma İletişim Tarzları ve Sosyal Destek Sistemlerinin İncelenmesi.
Tezin Tercümesi	Examination of the Individuals' Marriage Conflict, Conflict Communication Styles and Social Support Systems in the Process of Divorce
Konu Başlıkları	Psikoloji
Üniversite	Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Bölüm	
Anabilim Dalı	Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Anabilim Dalı
Bilim Dalı / Bölüm	Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Bilim Dalı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2012
Sayfa	140
Tez Danışmanları	Yrd. Doç. Dr. Alev Girli
Dizin Terimleri	Boşanma=Divorce Evlilik çatışması=Marital conflict Sosyal destek=Social support
Önerilen Dizin Terimleri	iletişim çatışması- communication conflict
Yayımlama İzni	☒ Tezimin yayımlanmasına izin veriyorum ☐ Ertelemesini istiyorum

a.Yukarıda başlığı yazılı olan tezinin, ilgililenlerin incelemesine sunulmak üzere Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi tarafından arşivlenmesi, kağıt, mikroform veya elektronik formatta, internet dahil olmak üzere her türlü ortamda çoğaltılması, ödünç verilmesi, dağıtımı ve yayımı için, tezimize ilgili fikri mülkiyet haklarımız saklı kalmak üzere hiçbir ücret (royalty) ve erteleme talep etmeksizin izin verdiğimi beyan ederim.

17.10.2012

İmza:.....

Yazdır

TEŞEKKÜR

Öncelikle, yüksek lisans eğitimimin ders aşamasında ve bu çalışma süresince, her koşulda yanımda olduğunu hissettiren, ilgi duyduğum konuda çalışmam konusunda beni yüreklendiren, sabrı, sakinliği ve disiplini ile beni her zaman motive eden, araştırmamın hazırlanmasında bilgi birikimi ve deneyimiyle gösterdiği katkıdan ve bana olan inancı ve güveninden ötürü danışmanım ve sevgili hocam Yrd. Doç. Dr. Alev Girli'ye,

Yüksek lisans eğitimim süresince bilgi birikimimi zenginleştiren, deneyimleri ve yaşama bakış açıları ile her birinden ayrı ayrı bir şeyler öğrendiğim değerli hocalarım Yrd. Doç. Dr. Zekavet Kabasakal'a, Prof. Dr. Dilek Gürdal'a, Prof. Dr. Abbas Türnüklü'ye, Yrd. Doç. Dr. Hadiye Küçük Karagöz'e ve Doç. Dr. Özlem Gencer'e,

Bu çalışmanın yapılması, verilerin analiz edilmesi ve bulguların yorumlanması konusunda bana verdiği her türlü desteği ve hayatımda olduğu için çok değerli dostum Uzm. Psk. Işıl Çoklar'a,

Çalışırken yüksek lisans öğrenimini sürdürmenin tüm zorluğuna karşın, beni eğitimim konusunda destekleyen, gerek ders aşamasında gerekse bu çalışmanın hazırlanması sürecinde, bana her zaman anlayış gösteren değerli amirim Hakim Bahar Kaftan Çiftçi'ye,

Son olarak da hayattaki her adımda yanımda olan ve bana güvenen anneme ve kardeşlerime sonsuz teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
TABLO LİSTESİ	iv
GRAFİK LİSTESİ.....	vi
ÖZET	ix
ABSTRACT	xi

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu	2
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Problemi	4
1.4. Araştırmanın Alt Problemleri	4
1.5. Sayıtlar	5
1.6. Sınırlılıklar	6
1.7. Tanımlar	6
1.8. Kısaltmalar	7

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE LİTERATÜR

2.1. Evlilik.....	8
2.1.1. Evlilik ile İlgili Kuramlar	12
2.2. Boşanma.....	14
2.2.1. Boşanmanın Etkileri	18
2.2.3. Türkiye’de Boşanma Oranları	24
2.2.2. Türk Medeni Kanunu’na Göre Aile Birliğinin Kurulması ve Sonlanması.....	21

2.3. Yükleme Kuramı.....	30
2.3.1. Yüklemler ve Evlilik Çatışması.....	31
2.4. Çatışma ve Evlilik İlişkisi.....	33
2.5. İletişim Çalışması.....	37
2.6. Sosyal Destek ve Boyutları	42
2.7. İlgili Yayın ve Araştırmalar	46
2.7.1. Literatürde Boşanma ile İlgili Yapılmış Çalışmalar.....	46
2.7.2. Yükleme Kuramı ve Yakın İlişkiler ile İlgili Yapılmış Çalışmalar ...	49
2.7.3. Evlilik Çatışması ile İlgili Yapılmış Çalışmalar	50
2.7.4. Evlilikte İletişim Çatışması ile İlgili Yapılmış Çalışmalar	52
2.7.5. Sosyal Destek ile İlgili Yapılmış Çalışmalar	53

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli	55
3.2. Evren ve Örneklem	56
3.2.1. Katılımcıların Demografik Yapılarına İlişkin Bulgular	56
3.3. Veri Toplama Araçları	57
3.3.1. Demografik Bilgiler Formu.....	58
3.3.2. Evlilik Çatışma Ölçeği	58
3.3.3. Çatışma İletişim Tarzı Ölçeği	58
3.3.4. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği.....	59
3.4. Verilerin Toplanması.....	59
3.5. Verilerin Çözümlemesi	60

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

4.1. Katılımcıların Bazı Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar	61
4.2. Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Korelasyon Değerleri ..	66
4.3. Evlilik Çatışması Ölçeği'nin Sosyo-Demografik Özelliklerle İlişkileri	68
4.4. Çatışma İletişim Tarzı Ölçeği'nin Sosyo-Demografik Özelliklerle İlişkileri	81
4.5. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin Sosyo-Demografik Özelliklerle İlişkileri	90
4.6. Kadın ve Erkek Katılımcıların Boşanma Talebinde Bulunma ve Boşanma Nedenlerine İlişkin Bulgular	96

BÖLÜM V

SONUÇLAR, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar ve Tartışma	98
5.2. Öneriler	104
KAYNAKÇA	106
EKLER	122

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Boşanma sayısı ve kaba boşanma hızı 2002-2009.....	25
Tablo 2: İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflamasına göre boşanma sayısı ve kaba boşanma hızı 2006	26
Tablo 3: Evlilik süresine göre boşanmalar 2005-2006	27
Tablo 4: İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflamasına göre boşanma sayısı ve kaba boşanma hızı 2010 – 2011	28
Tablo 5: Evlilik süresine göre boşanmalar 2010-2012.....	29
Tablo 6:Çalışma grubunun cinsiyet ve yaş gruplarına göre dağılımı	56
Tablo 7: Çalışma grubunun cinsiyet ve eğitim gruplarına göre dağılımı	57
Tablo 8: Çalışma grubunun cinsiyet ve gelir gruplarına göre dağılımı	57
Tablo 9: Çalışma grubunun nikah öncesi birliktelik süresine göre dağılımı	61
Tablo 10: Çalışma grubunun evlilik süresine göre dağılımı.....	62
Tablo 11: Çalışma grubunun boşanmayı talep etme durumuna göre dağılım	62
Tablo 12: Çalışma grubunun evlenme biçimine göre dağılımı.....	63
Tablo 13: Çalışma grubunun çocuk sahibi olma durumuna göre dağılımı.....	63
Tablo 14: Çalışma grubunun üvey çocuk sahibi olma durumuna göre dağılımı.....	63
Tablo 15: Çalışma grubunun evlilik problemlerini çözmek için yardım alma durumuna göre dağılımı	64
Tablo 16: Çalışma grubunun evlilik problemlerini çözmek için kimden yardım alındığına dair dağılım.....	64
Tablo 17: Çalışma grubunun kaçınıcı evlilikleri olduğuna göre dağılımı.....	66

Tablo 18: Evlilik Çatışması Ölçeği toplam puanları ile alt ölçekleri arasındaki korelasyon değerleri.....	66
Tablo 19: Çatışma İletişim Tarzı Ölçeği toplam puanları ile alt ölçekleri arasındaki korelasyon değerleri.....	67
Tablo 20: Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği toplam puanları ile alt ölçekler arasındaki korelasyon değerleri.....	67
Tablo 21: Evlilik Çatışması Ölçeği, Çatışma İletişim Tarzı Ölçeği ve Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği toplam puanları arasındaki korelasyon değerleri..	68
Tablo 22: Kadın ve erkek katılımcıların boşanma nedenleri.....	96

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1- Evlilik Çatışması Ölçeği puan ortalamalarının cinsiyete göre dağılımı....	69
Grafik 2- Cinsiyete göre Evlilik Çatışma Ölçeğinin ‘ekonomik çatışma alt ölçeği’ puan ortalamalarının dağılımı.....	70
Grafik 3- Cinsiyete göre Evlilik Çatışması Ölçeğinin ‘iş çatışması alt ölçeği’ puan ortalamalarının dağılımı	71
Grafik 4- Cinsiyete göre Evlilik Çatışması Ölçeğinin ‘iletişim çatışması alt ölçeği’ puan ortalamalarının dağılımı	72
Grafik 5- Katılımcıların çocuk sahibi olup olmamasına göre Evlilik Çatışma Ölçeği puan ortalamalarının dağılımı.....	73
Grafik 6- Katılımcıların yaş gruplarına göre Evlilik Çatışma Ölçeği puan ortalamalarının dağılımı	73
Grafik 7- Katılımcıların eğitim gruplarının Evlilik Çatışma Ölçeği puan ortalamalarının dağılımı	74
Grafik 8- Katılımcıların gelir gruplarına göre Evlilik Çatışma Ölçeği toplam puan ortalamalarının dağılımı.....	75
Grafik 9- Katılımcıların evlilik sürelerine göre Evlilik Çatışma Ölçeği puan ortalamalarının dağılımı	75
Grafik 10- Katılımcıların evlilik sayılarına göre puan Evlilik Çatışma Ölçeği ortalamaları dağılımı	76
Grafik 11- Katılımcıların anne babalarında algıladıkları çatışma düzeyine göre Evlilik Çatışma Ölçeği puan ortalamaları dağılım	77
Grafik 12- Katılımcıların boşanmayı talep eden tarafın kim olduğuna göre EÇÖ puan ortalamalarının dağılımı.....	78

Grafik 13- Katılımcıların boşanma talebinde bulunma durumuna göre Evlilik Çatışma Ölçeği ‘iletişim çatışması alt ölçeğine’ göre puan ortalamaları dağılımı	78
Grafik 14- Katılımcıların boşanma talebinde bulunma durumuna göre Evlilik Çatışma Ölçeği ‘çocuk konusunda çatışma alt ölçeğine’ göre puan ortalamaları dağılımı	79
Grafik 15- Katılımcıların boşanma talebinde bulunma durumuna göre Evlilik Çatışması Ölçeği ‘ekonomik çatışma alt ölçeğine’ göre puan ortalamaları dağılımı.....	80
Grafik 16- Katılımcıların boşanma talebinde bulunma durumuna göre Evlilik Çatışma Ölçeği ‘cinsellik çatışması alt ölçeğine’ göre puan ortalamaları dağılımı...80	
Grafik 17- Katılımcıların cinsiyete göre Çatışma İletişim Tarzı Ölçeği puan ortalamalarının dağılımı.....	81
Grafik 18- Katılımcıların yaş gruplarına göre Çatışma İletişim Tarzı Ölçeği puan ortalamalarının dağılımı	82
Grafik 20- Katılımcıların eğitim gruplarının Çatışma İletişim Tarzı Ölçeği puan ortalamalarının dağılımı	83
Grafik 21- Katılımcıların gelir gruplarına göre Çatışma İletişim Tarzı Ölçeği puan ortalamalarının dağılımı	84
Grafik 22- Katılımcıların evlilik sürelerine göre Çatışma İletişim Tarzı Ölçeği puan ortalamalarının dağılımı	85
Grafik 23- Katılımcıların cinsiyete göre Çatışma İletişim Tarzı Ölçeği ‘duygusal ifade alt ölçek’ puan ortalamalarının dağılımı	86
Grafik 24- Katılımcıların Çatışma İletişim Tarzı Ölçeğinin ‘kendini açma alt ölçeği’ puan ortalamalarının gelir düzeyine göre dağılımı	87
Grafik 25- Boşanmayı talep eden tarafın kim olduğuna göre Çatışma İletişim Tarzı Ölçeği puan ortalamaları dağılımı	88

Grafik 26- Çatışma İletişim Tarzı Ölçeğinin toplam puan ortalamalarının evlilik sayısına göre dağılımı	89
Grafik 27- Anne baba arasında algılanan çatışmaya göre Çatışma İletişim Tarzı Ölçeğinin toplam puan ortalaması dağılımı	90
Grafik 28- Cinsiyete göre Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği puan ortalamaları dağılımı	91
Grafik 29- Yaş gruplarına göre Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği toplam puan ortalamaları dağılımı	91
Grafik 30- Eğitim gruplarının Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği toplam puan ortalamaları ve alt ölçeklere dağılımı	92
Grafik 31- Gelir gruplarına göre Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği toplam puan ortalamalarının dağılımı	93
Grafik 32- Boşanmayı talep etmeye göre Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği toplam puan ortalamalarının dağılımı	94
Grafik 33- Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği puan ortalamalarının boşanma sürecinde çocuğu dışında başkası ile birlikte yaşama durumuna göre dağılımı.....	95
Grafik 34- Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği alt ölçek puan ortalamalarının boşanma sürecinde çocuğu dışında başkası ile birlikte yaşama durumuna göre dağılımı	95
Grafik 35- Boşanmayı talep etme durumunun kadın katılımcılara göre dağılımı	97
Grafik 36- Boşanmayı talep etme durumunun erkek katılımcılara göre dağılımı.....	97

ÖZET

**POLAT, Dünya. Boşanma Aşamasındaki Bireylerin Evlilik Çatışmaları,
Çatışma İletişim Tarzları ve Sosyal Destek Sistemlerinin İncelenmesi. Yüksek
Lisans Tezi, İzmir,**

2012

Bu çalışmanın amacı, boşanma aşamasındaki bireylerin yaşadıkları evlilik çatışması düzeyleri, çatışma iletişim tarzı, sosyal destek ve bazı sosyo-demografik özellikler arasındaki ilişkilerin incelenmesidir.

Araştırmanın örneklemini İzmir Adliyesi Aile Mahkemeleri'ne boşanmak üzere başvuran ve Aile Mahkemeleri'nde çalışan psikolog, pedagog ve sosyal hizmet uzmanları ile görüşmesi için mahkemece sevk edilen bireyler arasından tesadüfi örnekleme yoluyla seçilen, boşanma süreci devam eden 102 kişi oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplamak amacıyla Demografik Bilgi Formu, Evlilik Çatışma Ölçeği (Hatipoğlu, 1993), Çatışma İletişim Tarzı Ölçeği (Goldstein, 1999) ve Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (Zimet ve ark., 1988) kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlara göre, kadınların evlilik çatışması düzeyinin erkeklerin çatışma düzeyinden yüksek olduğu, çatışma iletişim tarzları bakımından alt ölçek olan 'duygusal ifade' bakımından da farklılık gösterdiği ve erkeklerin duygusal ifade puanlarının kadınlara oranla daha yüksek olduğu, boşanmayı talep etme ve boşanma nedenleri bakımından cinsiyete göre anlamlı farklılaşma olduğu saptanmıştır. Aile yanında yaşayan katılımcıların sosyal destek ve "Aile" alt ölçek puanlarının aile ile birlikte yaşamayanların puanlarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur.

Ayrıca katılımcıların evlilik problemlerini çözmek için yardım alıp almadıklarına ilişkin olarak kadınların %21'inin erkeklerin ise %18'inin yardım aldıkları ancak bu yardımın kadınlarda %23,5'inin erkeklerde ise % 19,6'sinin 'aile yakını veya akraba'dan alındığı, her iki cinsiyette de psikolog, psikiyatrist ve ya aile danışmanından yardım alanların sayısının % 9,8 olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelime: Boşanma, evlilik çatışması, iletişim çatışması, sosyal destek.

ABSTRACT

Examination of the Individuals' Marriage Conflict, Conflict Communication Styles and Social Support Systems in the Process of Divorce,

Master thesis, Izmir, 2012.

The goal of the study is to examine the relationship between the level of marriage conflict, conflict communication style, social support and some socio-demographic characteristics.

The sample of the study is composed of participants, who made divorce application to the family courts in the city of Izmir and referred to the social workers, psychologists and pedagogues in charge of the family courts. 102 participants who were in the process of divorce were voluntarily involved in the study. The data were collected via the demographic information form, Conflict Communication Scale (Hatipoğlu, 1993), Marital Conflict Questionnaire (Goldstein, 1999) and Multidimensional Social Support Survey (Zimet ve ark., 1988). According to the results, marriage conflict level of women was significantly higher than men and the "emotional expression" scores of men were higher than women. The divorce reasons of male and female participants were significantly different. According to the findings, the "Social Support//Family" subscale scores of those living with their families are higher than those living alone.

%21 of female participants and %18 of male participants noted that they had consultancy. %23.5 of female participants and % of male participants expressed that they consulted to a close family member %9.8 of participants expressed that they consulted to a family consulter, psychologist or psychiatrist.

Keywords: Divorce, marriage conflict, communication conflict, social support.

BÖLÜM I

GİRİŞ

Boşanma, Türkiye’de aile ve toplum yaşamı bakımından önemi artan sosyal bir olgudur. Toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik olarak değişmesi aile kurumunu da bir takım değişikliklerle karşı karşıya getirmektedir (Yıldırım, 2005).

Boşanma psikolojik açıdan karmaşık ve çok boyutlu bir fenomen olup, uzun bir periyotta gerçekleşen psikososyal bir süreçtir. Boşanmanın nedenlerini belirlemeye yönelik yapılan araştırmalar bu olgunun anlaşılmasını sağlamaktadır. Bir diğer araştırma grubu ise boşanmanın hem eşler hem de çocuklar üzerindeki ruhsal etkilerini belirlemeye yönelik olarak yapılan araştırmalardır.

Bu ihtiyaçtan yola çıkılarak, çalışmada boşanma aşamasındaki bireylerin evliliklerinde algıladıkları çatışma düzeyini, çatışma iletişim tarzının, algılanan sosyal desteğin ve bazı sosyodemografik (cinsiyet, yaş, öğrenim durumu, gelir durumu, çalışma durumu, çocuk sayısı ve velayetini alma, boşanma talebi, boşanma nedenleri, ebeveynlerinde gözlemlediği çatışma düzeyi, kaçınıcı evlilik olduğu, evlilik süresi gibi) değişkenlerin ne oranda yordadığı saptanmaya çalışılmıştır.

İlişkilerinde çatışma yaşayan evli çiftler üzerinde yapılan araştırmalar sergiledikleri iletişim biçimleri açısından kadınlarla erkekler arasında farklılıklar bulunduğunu göstermektedir. Örneğin sıkıntılı süren evliliklerdeki kadınlar, eşlerindeki duygusal değişikliklere erkeklere oranla daha fazla tepki göstermektedirler (Gençtan, 1994).

Çatışma durumunda olan bireyler kadar çatışma nedeni olduğunu belirten araştırmacılar, çatışmanın farklı düzeylerine ve evlilik çatışmasının nedenlerine ilişkin pek çok faktör olduğuna dikkat çekmektedirler. Bu çalışmada, çatışma nedenleri ve bu nedenlerin yoğunlukları belirlenmeye çalışılarak, algılanan sosyal desteğin çatışma düzeyini ne oranda etkilediği belirlenmeye çalışılmıştır.

1.1. Problem Durumu

Literatürde aile sağlığı bağlamında değerlendirilen çatışma kavramı, bu araştırmada, boşanma aşamasındaki bireylerin evlilikleri sırasında algıladıkları evlilik çatışması yoğunluğu ve yordayıcılarının belirlenmesi hedeflenmiştir.

Evlilik çatışması, bir kişinin eylemlerinin diğer kişinininkileri engellediği durumlarda gözlenen kişilerarası bir süreç olarak tanımlanır (Peterson, 1983). Hatipoğlu da (1993) çalışmasında evlilik çatışmasını, eşlerden biri diğerinin ilgilerine müdahale etmeye kalktığında ortaya çıkan kişilerarası bir süreç olarak tanımlamıştır. İlgilerine müdahale olunan kişinin müdahale ile ilgili algıları önemli olabilmekte ve bu algılar büyük ölçüde olayın nedeni ile ilişkilidir, nedenin açıklanması ile doğrudan ilişkili olan kavram ise yüklemidir (Tezer, 1986; Fincham ve Bradbury, 1993).

Birçok araştırmacı evlilikteki çatışmaların anlaşılması için iletişimin anlaşılması gerektiğini vurgulamış ve çiftlerin çatışma sırasındaki iletişimleriyle evlilik doyumu arasındaki ilişkiye bakmışlardır. Araştırmanın örneklemini oluşturan, evliliklerini bitirme aşamasına gelen bireylerin evlilikleri süresince yaşadıkları çatışma kaynaklarını belirlemek, çatışma düzeyinin iletişim çatışması tarzı, algıladıkları sosyal destek ve sosyo demografik değişkelerle olan ilişkisine bakmaktır.

Boşanma, bireyler için travmatik bir olay olarak tanımlanmakta, bu dönemde bireyin içinde bulunduğu yeni yaşam koşullarına uyum sağlaması ve özellikle

boşanmanın sosyal olarak ve bireylerin ekonomik desteklerinin zayıflığından ötürü, bireylerin alacağı sosyal desteğin öneminden dolayı bu değişkene bakılmıştır.

Ülkemizde çatışma konusunda yapılmış sayılı araştırmalardan biri de Tümer'e (1998) aittir. Tümer (1998), evli çiftlerdeki çatışma odaklarını ve iletişim sorunlarını incelemiştir. Araştırmacı, eşler arasındaki yaş farkı ile çatışma düzeyleri arasında anlamlı farklılık olduğunu, yaşın ilerlemesi ile aktif çatışmanın azaldığını, evlilik yaşının ilerlemesine bağlı olarak çatışmanın azaldığını, aylık gelirin artması ile çatışma yoğunluğunun arttığını, kardeş sayısının çatışma ile ilişkili olduğunu ve kadınlar ve erkekler arasında çatışma düzeyi açısından anlamlı fark bulunmadığını aktarmıştır.

Bu araştırmanın temel planının oluşturulmasında yurtdışında yapılan araştırmaların bulgularının değerlendirilmesine öncelik verilmiş, kültürel ve çeşitli özellikler açısından ülkemizdeki durumun betimsel tarzda açıklanmıştır. Yine bu araştırmanın evlilik çatışması yoğunluğunun açıklanmasında, bireylerin çatışma iletişim düzeyi, algıladıkları sosyal destek ve bazı sosyodemografik özellikler arasındaki ilişki ele alınmış, bu açıdan ülkemizde bu konuyla ilgili yapılan çalışmalara yenilik getireceği ve ileride yapılacak çalışmalara katkı sağlayacağı hedeflenmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Çalışmanın temel amacı, boşanma aşamasındaki bireylerin evliliklerinde algıladıkları çatışma düzeyini, çatışma iletişim tarzının, sosyal destek ve bazı sosyodemografik (cinsiyet, yaş, öğrenim durumu, gelir durumu, çalışma durumu, çocuk sayısı ve velayetini alma, boşanma talebi, boşanma nedenleri, ebeveynlerinde gözlemlendiği çatışma düzeyi, kaçınıcı evlilik olduğu, evlilik süresi gibi) değişkenlerin ne oranda yordadığını saptamaktır.

Boşanma oranlarındaki artışa paralel olarak bu konuda ülkemizde yapılan araştırmaların sınırlı olmasından yola çıkılarak, boşanma aşamasındaki bireylerle

yapılmış olan bu araştırmanın, aile sağlığına ve yapısına, evlilik etkileşimine ve evlilik çatışma nedenlerine ilişkin literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu araştırma sonucunda elde edilecek verilerin, boşanma ve evlilik çatışması ile ilgili ülkemizde mevcut araştırma eksikliğini gidermeye yönelik bir katkı sağlayacağı ve üzerinde düşünme, tartışma ve yeni araştırma alanları yaratacağı düşünülmekte ve ileride yapılacak olan çalışmalara katkı sağlaması beklenmektedir.

Yapılan bu çalışma ile aile sağlığı kapsamında değerlendirilen çatışma ve boşanma konusunda literatüre katkı sağlanması hedeflenmiştir. Özellikle evlilik çatışma yoğunluğunu etkileyen faktörlerin belirlenmesinin, aile yapısının anlaşılmasında, kültürel öğelerin belirlenmesinde etkili olacağı ve dolaylı olarak da bireysel danışmanlık ve aile danışmanlığı uygulamalarına katkı sağlayacağı ve çatışma önleyici çalışmaların yürütülmesine ışık tutacağı düşünülmektedir. Ayrıca, yaşanan sorunların saptanmasının, bu sorunlarla baş etmeye yönelik etkili stratejilerin geliştirilmesine katkıda bulunabileceği düşünülmektedir.

1.3. Araştırmanın Problemi

Boşanma aşamasındaki bireylerin evliliklerinde algıladıkları çatışma düzeyi çatışma iletişim tarzı, algıladıkları sosyal destek ve sosyodemografik değişkenler arasındaki ilişki var mıdır?

1.4. Araştırmanın Alt Problemleri

Araştırmanın amacına bağlı olarak aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1.4.1. Çatışma iletişim tarzı, algılanan sosyal destek ve evlilik çatışması yoğunluğu arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.4.2. Evlilik çatışma düzeyi ;

a) Cinsiyete,

- b) Yaşı,
- c) Eğitim düzeyine,
- d) Gelir durumuna,
- e) Çalışma durumuna,
- f) Çocuk sahibi olma durumuna,
- g) Boşanma nedenlerine,
- ğ) Boşanmayı talep etme durumuna,
- h) Evlilik sayısına,
- ı) Bireyin anne ve babası arasında gözlemlendiği çatışma düzeyine,
- i) Evlilik süresine,

göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

1.4.3. Bireyin anne ve babası arasında gözlemlendiği çatışma yoğunluğu ile evlilik çatışması yoğunluğu arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.4.4. Algılanan sosyal destek ile çatışma iletişim tarzı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.4.5. Algılanan sosyal destek ile boşanma nedenleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.4.6. Çatışma iletişim tarzı ile boşanma nedenleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.5. Sayıtlar

Araştırmaya gönüllü olarak katılan katılımcıların uygulanan veri toplama araçlarını en doğru ve özgün şekilde yanıtladıkları varsayılmaktadır.

1.6. Sınırlılıklar

Bu araştırmada elde edilen bulgular, veri toplama araçlarının değerlendirilmesiyle sınırlıdır.

Araştırmanın rneklem grubu, İzmir Aile Mahkemeleri'ne boşanmak için başvuran ve Aile Mahkemeleri'nde çalışan psikolog, pedagoğ ve sosyal hizmet uzmanları ile görüşmesi için mahkemece sevk edilen eşlere uygulanmıştır. Bu durum, mahkemelere anlaşmalı boşanmak için başvuran birçok kişinin çalışmaya dahil edilmemiş olmasını ve uygulamaların aile mahkemeleri hakimleri tarafından uzman incelemesi gerekli görülmüş dosyalardaki kişilerle sınırlı kalmasını beraberinde getirmiştir. Diğer bir sınırlılık ise uygulama sırasında, bazen aile mahkemesi uzmanları ile görüşmeye gelen kişilerin çalışmaya katılmak istememesinden dolayı özellikle örneklem sayısının kk kalmasıdır.

1.7. Tanımlar

Evlilik atışması: Peterson'un (1983) tanımına göre evlilik atışması, 'birkişinin eylemlerinin diğer kişininkileri engellediği durumlarda gözlenen kişilerarası bir süreçtir'. Hatipoğlu (1998) ise çalışmasında evlilik çatışmasını, eşlerden biri diğerinin ilgilerine müdahale etmeye kalktığında ortaya çıkan kişilerarası bir süreç olarak tanımlamıştır.

İletişim atışması: İletişim, ilişkiyi sürdürmede merkezi öneme sahiptir ve iletişim içinde olmak, ilişkiyi sürdürme ve ilişkiden alınan doyum için önemlidir (Dönmez, 2009). Goldstein (1999), iletişim çatışmasına ilişkin beş stil belirtmiştir. Bunlar, yüzleşme, duygularını ifade etme, kamuya açık yerlerde çatışmaya girme ya da girmeme, çatışmaya yaklaşma yada kaçınma ve kendini açmadır.

Sosyal Destek: Cobb (1976), Sosyal desteği sosyal çevreden dikkate alınmak, sevilmek, ilgilenilmek, değerli, saygın ve kendini ait hissetmek gibi bilgi almak

olarak tanımlamıştır. Cohen ve Wills (1985) sosyal desteği tanımlamak için iki büyük model önermekte ve stres karşısında, sosyal desteğin iki farklı şekilde etkili olabileceğini öne sürmektedirler; tampon etkisi modeli (buffering hypothesis) ve temel etki modeli (main effect model). Tampon etkisi modelinde özellikle stresli yaşantılara maruz kalan kişilerde, fiziksel ve psikolojik sağlığın korunmasında sosyal destek algısının önemi vurgulanmakta ve stresin zararlı etkilerini bir tampon gibi azalttığı belirtilmektedir.

1.8. Kısaltmalar

EÇÖ: Evlilik Çatışma Ölçeği

ÇİTÖ: Çatışma İletişim Tarzları Ölçeği

ÇBASDÖ: Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE LİTERATÜR

Bu bölümde öncelikli olarak evlilik ve boşanma kavramları açıklanacaktır. Daha sonra yüklenme kuramı ve yüklemelerin evlilik çatışması ile ilişkisi ve ardından evlilik çatışmasına değinilecektir. Araştırmanın diğer değişkenleri olan iletişim çatışması ve sosyal desteğin evlilikle ilişkisi açıklanarak söz konusu değişkenler hakkında yapılmış çalışmalara yer verilecektir.

2.1. Evlilik

Evlilik yaşantısına toplumsal yapının temeli olan aileyi oluşturmasından dolayı tüm toplumlarda karşılaşılmaktadır. Evlilik, karşı cinsten iki kişinin birlikte yaşamak, yaşantıları paylaşmak, çocuk yapmak ve yetiştirmek gibi amaçlarla yaptıkları bir sözleşmedir (Özgüven, 2000). Evlilik, kurumlaşmış bir yol, bir ilişkiler sistemi, bir kadınla bir erkeği, karı-koca olarak birbirine bağlayan, doğacak çocuklara belli bir statü sağlayan, toplumsal yönden devletin kontrol, hak ve yetkisi bulunan yasal bir ilişki biçimidir.

Evlilik, romantik ilişkiler kapsamında ele alındığında ise, duygusal bağlılık (sevgi, aşk), eşin duygusal ihtiyaçlarıyla ilgilenilmesi, bu ihtiyaçların karşılanması (örneğin, duyguların paylaşılması ve güvenin kazanılması) ve eşler arasındaki

karşılıklı dayanışma süreci olarak tanımlanmaktadır. Ancak kimi zaman bir romantik ilişkide bu etmenlerden yalnızca biri ya da ikisinin var olabileceği ve eşin tatmin olmayı beklediği kadar da yoğun olmayabileceği belirtilmektedir (Solmuş, 2008).

Evlilik, bir iletişim ve etkileşim sistemidir. Eşlerin birbirlerine karşı ruhsal, toplumsal, cinsel beklentilerini ve mesajlarını ortaya koymaları ve dile getirebilmeleri için karşılıklı etkileşim içinde olmaları gerekir. Sağlıklı bir iletişim uyumlu bir evliliğin ön koşullarından birisidir ve iletişim, eşlerin birbirlerine açılması, birlikte olması ve düşünce alışverişini içerdiğinden evlilik yaşamının kalitesini belirler. Eşler arasındaki iletişim yetersizliğinin ise evliliğe zarar verdiği düşünüldüğünden, iletişim sorunlarını çözmeden uyumlu bir evlilik sürdürmek zordur (Özgüven, 2000; Ersanlı ve Kalkan, 2008).

Evliliğin nedenlerini üç ana grupta toplamak mümkündür. Bunlar; biyolojik nedenler, sosyal nedenler ve psikolojik nedenlerdir (Özgüven, 2000).

1. Evliliğin en önemli nedenlerinden biri olan biyolojik nedenlerde cinsel güdüyü doyumak asıl amaçlardan biridir. Evliliğin temel işlevleri arasında cinsel doyum yer alır. Bireylerin cinsel istek ve beklentilerini karşılarken, bunu toplumsal kabul boyutunda yapması, evliliği hem kabul edilebilir hem de elde edilmek istenilen bir olgu haline getirmektedir.
2. Sosyal nedenlerde ise bireylerin kabul görme, uyum içinde olduğunu hissetme, güven duyma ve korunma ihtiyaçlarının ön planda olduğu görülmektedir. Bireyin yalnız olmadığını bilmesi, hayatı bir başkası ile birlikte paylaşması ve ortak bir amaca yönelmesi evliliğin sosyal nedenleri arasında yer almaktadır.
3. Psikolojik nedenlerin kapsamında ise bireylerin sevilme ve beğenilme arzusu değerlendirilmektedir. Eşler birbirleriyle olmak istediklerinde, acı - tatlı olaylarda yan yana ilerlediklerinde ve her iki taraf birbirini kendini ilişkiye adadığında psikolojik olarak doyuma ulaşmakta ve kendilerini evlilik kurumu içinde daha iyi bir yerde görmektedirler (Özgüven, 2000).

Araştırmacılar, mutlu ve sağlıklı evliliklerin göstergesi olabilecek çeşitli özellikler sıralamaktadırlar. Çiftin arasında derin bir arkadaşlık ilişkisinin varlığı, birbirlerinin arkadaşlıklarından zevk alma ve ortak amaçlılık duygusunun varlığı, karşılıklı saygı ve kabul gibi özellikler çiftin güçlü bir ilişki içerisinde olduklarının belirtisi olarak kabul edilebilir (Gottman, Silver, 1999).

Evlilik, karmaşık bir ilişkiler sistemi olarak tanımlanır ve evlilikte bireylerin birbirlerine davranma biçimlerini, evlilik içi rol ve sorumluluklarını öğrenmeleri gerekmektedir. Özgüven (2000) evliliğin temel işlevleri arasında cinsel yaşamın sağlıklı olarak düzenlenmesi, soy çizgisi, cinsiyet rolleri ve iş bölümünün belirlenmesi, ekonomik üretim ve tüketim etkinliklerinin düzenlenmesi gibi temel görevlerinin olduğunu belirtmektedir. Ayrıca eşler, sosyal gereksinim anlamında güven içinde olma, korunma, dayanışma halinde olma, geleceğe güvenle bakabilme ve toplumda bir yer edinme gibi isteklerini doyurma imkanı bulmaktadır.

Evliliğin temel işlevleri konusunda yapılan araştırmalarda, çiftlerin evlilikteki gelişimsel görevlerini ‘evlilik yaşam döngüsü’ başlığı altında incelendiği görülmektedir. Söz konusu yaklaşıma göre, evlilik yaşantısında, çiftlerin eş olabilmeye ilişkin görevleri şu şekilde sıralanmıştır (Nichols, 2005. Akt: Bacaksız 2011)

1. *Bağlılık*: Çiftin evlilik ilişkisi hakkındaki değerlerinin ne olduğu ve ilişkilerini sürdürme konusundaki niyet ve çabalarıdır.
2. *Özen*: Bu basamakta evlilik ilişkisine ihtimam göstermenin öneminin özellikle, evliliğin devamını garantileyecek yeterlilikte uygun özenin evlilik ilişkisinde var olma durumu belirtilir. Burada çiftler arasındaki duygusal bağlanmaya değinilir.
3. *İletişim*: Çiftin sözlü veya sözsüz, sembolik mesajlar ile ortak anlamları paylaşabilmesidir. Çiftin evlilik görevi ise bu basamakta, paylaştıkları iletişim evreninin ilk yapılanması, iletişim sürecinde işe yarar örüntülerin temellendirilmesidir.

4. *Çatışma ve uzlaşma*: Çatışma ve uzlaşma tüm yeni ve uzun süreli ilişkilerde karşılaşılabilecek kaçınılmaz bir süreçtir. Bu basamakta çiftin gerçekleştirmesi gereken görev, çatışmaları nasıl etkili biçimde çözdüğü ve uzlaşmayı nasıl sağladıklarını öğrenmesidir.
5. *Anlaşma*: Eşin, diğer eşin açık veya örtülü mesajlarını, beklentilerini algılaması ve yerine getirebilmesidir. Bu aşamada çiftin üzerine düşen görev beklentilerin ve anlaşma yollarının keşfedilmesi ve öğrenilmesidir. Bu aşamanın içerdiği bir diğer görev de çiftin kendi kök ailelerinden ayrılarak, çift olarak bireyselliklerini oluşturabilmeleridir.

Evliliğin toplumsal varoluş içindeki anlamı ve işlevlerinin neler olduğuna dair yapılan bir başka açıklamada ise, tarihin her döneminde ve her toplumda evlilik ve ailenin temel işlevlerinin şu noktalarda toplandığı öne sürülmektedir (Özgüven, 2001).

1. Eşlerin neslin devamına ilişkin sorumlulukları yerine getirmeleri,
2. Bireylerin, toplumun devamlılığını sağlayacak şekilde yetiştirilmeleri, ortak toplumsal kurallar, alışkanlıklar kazanmalarına yardım etmek,
3. Aile üyelerinin ekonomik, sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılamak,
4. Çocuğun toplumsallaşmasını sağlamak,
5. Aile üyelerinin cinsiyet rollerinin kazanılması,
6. Çocuğun topluma daha kolay biçimde uyum sağlamasına zemin hazırlamaktır.

Evliliğin, bireysel ve toplumsal işlevlerinin nede bu denli önemli olması, eşler arasındaki ilişkilerin araştırmacılar tarafından yoğun bir şekilde incelenmesine yol açmaktadır.

İletişim becerilerindeki yetersizliğin yanı sıra çatışma çözme becerilerindeki yetersizlik de evlilik sorunlarının başlıca nedeni olarak görülmektedir. Çiftler, yapıcı

iletişimi ve çatışma çözüme davranışlarını bilmiyorlarsa çiftlerin uyumsuzluk yaşamalarının kaçınılmaz olduğu düşünülmektedir (Ersanlı ve Kalkan, 2008).

2.1.1 Evlilikle İlgili Kuramlar

Evlilik insan hayatını etkilemektedir. İnsanla ilgilenen birçok bilim dalı da bun edenle evlilik ve evlilikle ilgili her şey üzerine durmaktadır. Bu bilim dallarından bir tanesi de psikolojidir. Her kuram evliliği ve evliliğe dair birçok konuyu kendince ele almaya çalışmıştır. Bunlar:

a) *Bağlanma Kuramı:* Bowlby (1980) bağlanma kuramını bireylerin kendileri için önemli ve özel gördükleri diğer kişiler için geliştirdikleri güçlü duygusal bağlar olarak tanımlamıştır. Bağlanma kuramı, insanın yakın duygusal ilişkiler kurma ihtiyacını kavramsallaştırmaktadır. Bu kuram hem tüm canlı türlerinde doğuştan va olan bağlanma sisteminin nasıl işlediğini hem de farklı yaşam deneyimlerine yanıt verebilmek amacıyla bağlanma stratejilerinde ortaya çıkan bireysel farklılıkları inceleme çabası olarak tanımlanabilir (Demir, 2009).

b) *Sevgi Evrimi Kuramı:* Wilson'ın bu kuramına göre sevgi üç içgüdüden kaynaklanmaktadır. Korunma, koruma ve cinsel dürtüdür. Korunma iç güdüsüne göre eşe bağımlı davranış korunma ihtiyacından kaynaklıdır. Bu da ilk çocukluk yıllarında anane figürü tarafından korunma ihtiyacının bir devamı niteliğindedir. Bu nedenle eş seçiminde özellikle erkekler annelerine benzeyen kadınları seçme eğilimlerindedirler. Koruma içgüdüğü ise eşlerin birbirini yetişkin olarak görmelerinin yanı sıra çocuk olarak da gördükleri dolayısıyla birbirlerini koruma ihtiyacı duymalarıdır. Cinsel dürtünün başlıca amacı çoğalmaktır. Ancak bu amaç kadın ve erkeklerde farklı davranışlara yol açmaktadır. Erkeklerin amacı tohumu mümkün olduğu kadar kısa sürede ve çokça yaymaktır. Bu nedenle erkeklerin seçici olmadan olabildiğince çok kadınla ilişkide bulunmaları gerekirken; genleri yayma olanağı daha az olan kadınlar ise çocuğunu edineceği erkek konusunda daha seçici olmak zorundadırlar. Bu kurama göre insanlar tek eşlilik için yaratılmamıştır. İnsanların içgüdülerini önem veren bu kuram sosyal çevreyi önemsemektedir (Akt. Hortaçsu, 1991).

c) *Kişilerarası İletişime Dair Sosyal Bilişsel Kuram:* Miller ve Steinberg bu kuramla eşler arası ilişkiyi açıklamaya çalışmıştır. Genel olarak sosyal bilişsel

kuramı, insanların başka insanlar hakkında nasıl düşündüğüne ilişkin nasıl düşündüklerine ilişkin açıklamalar getirir. Başkaları hakkında bilgi, tutum ve inançlarımızı kapsayan ve bize ait “bilgi bankası” adı verilen birikim aracılığıyla iletişim gerçekleşir. Eşler arasında iletişimde aynı süreç işler. Eşini olduğu gibi kabul eden ve geleneksel rollere göre algılamayan çiftlerin evlilik doyumu daha yüksek, çünkü eşin kendisine özgü gelenekleriyle kabul edilmesi ona göre kontrolcü ve bağımlı davranışların olmadığını aksine eşitlikçi bir yaklaşımın var olduğunu düşündürür (Gökmen, 2001) .

d) Romantik Aşk Kuramı: Waltster’in kuramına göre âşık olma olayı, duyguları adlandırma ve sosyal öğrenmeyle açıklanabilir. Toplumsal yaşantı boyunca insanlar, kültürel varlıklardan, gazete, dergi, tv gibi çeşitli iletişim kaynaklarından âşık olmanın nasıl bir duygu olduğunu (kalp çarpıntısı, uykusuzluk, gözlerin dolması gibi) ve kimlere âşık olunabileceğini (karşı cinsten uygun yaş ve fizikte gibi) öğrenirler. Eğer çevresinde âşık olunabilecek model tanımına uygun birisi varsa duygularının nedenlerini o kişide arayacak ve ona âşık olduğuna inanacaktır (Hortaçsu, 1991).

e) Psikodinamik Kuram: İnsanlar bilinçli veya bilinçsizce kendi narsistik ihtiyaçlarını doyuran eşler arar. Eşlerden biri baskın ve agresifken, diğer eş boyun eğici veya mazoşistçik düşüncelere sahip olabilir. Yani insanlar ego ideallerine en iyi hizmet edecek kişiyi eş olarak seçerler. Evlilik aracılığıyla bu egolarını gidermeye çalışırlar. Öte yandan ihtiyaçların benzerliği de eşleri bir araya getiren etmen olabilir. Yeni evli ve evlendikten dört yıl sonra boşanmış bireyler üzerinde ihtiyaç tamamlama ve benzerlik durumlarını ele alan bir araştırmada evliliği süren çiftlerde anlamlı bir ihtiyaç tamamlama davranışı görülmemiştir. Fakat anlamlı bir benzerlik düzeyi ortaya çıkmıştır. Boşanmış bireylerde ise ne ihtiyaç tamamlama ne de benzerlik bulunmuştur. Bir başka deyişle eşlerin benzerlik düzeyleri arttıkça evlilik uyumlarının da arttığı görülmektedir (Akt. Eraslanlı, Kalkan, 2008, 10).

f) Sosyal Öğrenme Kuramı: Sosyal Öğrenme Modeli Thibault ve Kelley’in sosyal mübadele kuramına uzanır. İkili ilişkilerdeki karşılıklı bağımlılığı açıklama amacını güden kuram ilişkiden alınan doyum ilişkiye bağımlı olmanın iki ayrı kavram olduğunu ileri sürmektedir. Bir birey kendisine fazla doyum sağlamayan bir

ilişkiyi bağımlılığın yüksek olması nedeniyle sürdürebilir. Sosyal mübadele yaklaşımına göre bu karşılaştırma düzeyi seçenekler için karşılaştırma düzeyi olarak adlandırılmaktadır. Karşılaştırma düzeyi, bireysel yaşantılar ve gözlemlere bağlı olarak bir ilişki türü için doyum-doyumsuzluk boyutundaki nötr noktayı temsil etmektedir. Herhangi bir ilişkiden alınan sonuçlar bu nötr noktanın üstündeyse, ilişki doyum verici altında ise doyum sağlayamayan ilişki olarak nitelendirilmektedir. Seçenekler için karşılaştırma düzeyi ise bireyin mevcut ilişkilerini olası başka bireylerle yaşaması durumunda elde edeceği doyuma ilişkin tahminlerinin orta noktasıdır. Bu durumda kurama göre insanlar, ilişkiyi sürdürüp sürdüremeyeceği konusunda karar verirken seçenekler için karşılaştırma düzeyini ölçüt olarak kullanmaktadırlar (Hovardaoğlu, 1996).

g) Pekiştireç Kuramı: Stuart'ın pekiştireç modeline göre uyumlu ve uyumsuz çiftlerin davranışları gözlemlendiğinde uyumsuz çiftlerin birlikte boş zaman faaliyetlerine pek fazla katılmadıkları birlikte oldukları süre içinde birbirini hoşnut edecek çok az davranış sergiledikleri çoğunlukla birbirine karşı negatif oldukları görülmektedir. Uyumsuz çiftler çoğunluk şikâyet edici, savunmacı, karşı koyucu davranış gösterirler. Eşinin ifadelerini de olumsuz olarak değerlendirme eğilimindedirler (Akt. Eraslanlı, Kalkan, 2008, 12).

h) Yükleme Kuramı: Fincham, Bradbury, Baucom tarafından geliştirilen evlilikte yükleme kuramı en genel düzeyde, insanların “neden” diye başlayan sorunları nasıl cevapladıklarıyla ilgili bir kuramdır. Evlilik ilişkisinde nedensel ve sorumluluk yüklemelerinin önemi üzerinde durmaktadır. Niyet, güdü ve suçluluğu içeren sorumluluk yüklemelerinin uyumlu ve uyumsuz eşlerin birbirinden daha iyi ayırt ettiği ileri sürülmektedir (Tutarel- Kışlak,1995).

2.2. Boşanma

Bu bölümde sırasıyla boşanmanın kuramsal açıklaması, boşanmanın etkileri, Türk Medeni Kanununa göre aile birliğinin kurulması ve sonlandırılmasına

değinildikten sonra, boşanma olgusuna ilişkin Türkiye’deki bazı istatistiksel veriler açıklanacaktır.

Boşanma, kısaca evlilik birliğinin mahkeme kararı ile sona erdirilmesi olarak tanımlanır, bu sürecin nedenleri ve sonrasında ortaya çıkardığı sonuçları bakımından birçok farklı unsuru ve süreci içinde barındırması bakımından önemlidir. Toplumların gelişmişliklerine bağlı olarak dünyanın genelinde boşanma olgusunda artış gözlemlenmektedir. Bu artışta temel değerlerde değişiklikler olması, endüstrileşmeye bağlı olarak kentlerde yaşamaya başlanması, iletişim teknolojilerinin gelişmesi, kadın haklarında ve boşanmaya bakış açısındaki değişme, ekonomik zorluklar, tüketim kültürü ve bireyselliğin ön plana çıkarılması gibi faktörler etkin rol oynamıştır.

Evlilik sürecinin sona ermesi özellikle modern toplumlarda rastlanan bir olgu olması bakımından, boşanma süreci sosyal olarak da bir takım dinamikleri içinde barındırmaktadır.

Evliliklerde boşanma aşaması, ilk olarak düşünsel ve duygusal boyutta ortaya çıkan, ayrılık sonrası hukuki karar ile kesinleşen ve yeni bir yaşam düzeni kurulması ile sonuçlanan, psikolojik, sosyal ve ekonomik boyutları olan bir süreçtir (Uyar, 1999). Boşanma sürecine ilişkin olarak, aile sistemleri, yükleme ve karşılıklı bağımlılık gibi pek çok kuramsal yaklaşım bulunmaktadır.

Bohannan (1970) boşanmaya kavramsal çerçeve geliştirmiş ve ‘boşanmanın altı istasyonu’ olarak da tanımlanan altı farklı boşanma türü belirlemiştir.

1. *Duygusal boşanma*; üzüntüyü ve bir zamanlar çok sevilen bir kişinin ayrılıp gitmesine izin vermeyi içeren türüdür. Bu aşama ayrılmaya karar verilmesiyle birlikte başlar ve çiftlerin ilişkilerinin bitmiş olduğunu kabul etmesiyle sona erer. Bu anlamıyla duygusal boşanma çiftlerin ilişkinin sonlandırılmasına ihtiyaç duydukları kabulüne dayanır. Başarılı arabuluculuk için, tarafların duygusal boşanma sürecinin farkında olmasına gereksinim duyulmaktadır. Duygusal boşanmanın kontrol dışı kalması, boşanmanın diğer boyutları üzerinde de etkili olabilir (McKnight ve Erickson, 2002; Bohannan 1970, 1984; akt: Dönmez, 2009).

Bu ilk evrede en azından eşlerden birinde; ilişkilerinde duygusal isteklilik ve arzular azalır. Aile birliği işlev görmesine rağmen ilişkinin kalitesi iyi değildir. Eşlerin birinde bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde çekilme ve umursamama vardır. Bu aşamada, evlilik yaşantısında rutin olarak yaşanan zorluklar genellikle daha güç olarak algılanır ve aslında duygusal boşanma evliliğin çözülme sürecidir (McKnight ve Erickson, 2002; Bohannan 1970, 1984; akt: Dönmez, 2009).

İlişkilerin kötüye gitmesi süreç içinde gerçekleşir. Evliliklerin bozulmasının ne kadar zaman aldığını saptayan araştırma yoktur, her çiftin evliliği için farklı zamanları kapsar. Fakat hoşnutsuzluk periyodundan sonra uyuşmazlık, tartışmalar ve baskın yıkıcı davranışlarla taraflardan birinde boşanma olasılığıyla alakalı olarak bir endişe yerleşmeye başlar. Bu noktada sürmekte olan evlilik ilişkisi bozulmaya başlar. Bir taraf boşanmayı isteyebilir, diğer tarafsa bunu istemeyebilir. Boşanma fikri dile getirildiği zaman diğer taraf şok, öfke ya da korku yaşayabilir ya da bu durumu inkar edebilir (McKnight ve Erickson, 2002; Bohannan 1970, 1984; akt: Dönmez, 2009).

2. *Yasal boşanma*; avukat ve yargı ile uğraşılan, resmi süreci içeren boşanma boyutları içinde en yalın olanıdır. Boşanan tarafların yaşadığı ülkelere, bölgelere göre farklı kanun ve prosedürler yer alabilir ve bu süreç o yerin kanunlarına göre düzenlenmektedir. Bekleme sürelerine, başvuru formalitelerine göre uymak gerekebilir (McKnight ve Erickson, 2002; Bohannan 1970, 1984; akt: Dönmez, 2009).
3. *Ekonomik boşanma*; bu boyut, çiftlerin mal varlığını ve borçlarını nasıl paylaşacağını içerir. Çiftler, bu boyutta uzlaşma yolu bulurlarsa avukatlara ve mahkemelere ciddi meblağlarda para harcamak ve masraf etmek durumunda kalmazlar. Boşanmanın finansal boyutunda geliştirilen çözümler boşanmanın diğer boyutlarını da etkileyebilmektedir. En iyi koşullarda bile finansal ayrılıklar zor olabilir (McKnight ve Erickson, 2002; Bohannan 1970, 1984; akt: Dönmez, 2009).
4. *Ana babalık boşanması*; çocuk sahibi olan çiftler arasında görülür ve ortak analık babalık olarak tanımlanır. Burada artık evlilik anlamında ilişkileri kalmayan çiftler, ana baba ortaklar olarak ilişki kurmak zorundadırlar.

Çocukların velayet hakkı bir tarafa verilse bile anne babalık ilişkisi geçerliliğini korur. Belki de boşanmanın en üzücü tarafı ebeveyn olarak boşanmadır (McKnight ve Erickson, 2002; Bohannan 1970, 1984; akt: Dönmez, 2009).

5. *Sosyal boşanma*; bu boyut, kişinin boşanma sonrası, diğer insanlarla ilişkisini yeniden düzenlemesini kapsar. Bir çift olarak kurulan arkadaşlık ve aile ilişkileri, ayrılık sonrasında bekar bir kişi olarak bu kişilerle iletişim kurulur. Yeni bir statü ile var olan ilişkiler yeniden oluşturulur ve mevcut durumun üzerinden yeni bir gerçeklik inşa edilir. Bu yeni gerçeklikle birlikte daha önceki bulunulan konuma göre kurulan ilişkiler farklılaşır.

Ayrılıktan sadece eşler ve çocuklar etkilenmemektedir. Bunun dışında diğer insanlar, aile, arkadaşlar, iş arkadaşları, komşular ve akrabalar da boşanmanın etkileri yansımaktadır. Bu süreçte bu kişilerden de ayrılma, var olan diyaloglarının kesintiye uğraması veya tamamen kesilmesi söz konusu olabilir ve bununla birlikte sosyal yas süreci yaşanabilir (McKnight ve Erickson, 2002; Bohannan 1970, 1984; akt: Dönmez, 2009).

6. *Ruhsal boşanma*; son boşanma türüdür ve diğer boşanma türleri sonuçlandıktan ya da en azından çözümlendikten birkaç yıl sonra başarılabilen boşanmadır. Bu noktada, son vedalaşmalar yapılmıştır, hesaplar görülmüştür ve bir duygusal çözüme ulaşılmıştır. Bohannan'ın yaklaşımının en önemli yönü, boşanmanın tek bir olay olmayıp, çok boyutlu ve çok katmanlı olduğuna ilişkin farkındalığıdır.

Bu süreç, boşanmış kişinin tekrar otonomi kazanmasına ve tamamen bağımsız bir hal kazanıncaya kadar sürer. Bütün boşananlarda, özellikle zaafları ile evlenmiş olanlarda; ruhsal boşanma çok güç olmasına karşın, kişilik gelişimi için büyük bir fırsattır.

Ruhsal boşanma, boşanma sürecinin en önemli evrelerinden biridir. Bu evrede yeni ayrılmış olan eşlerin her biri, yeterlilik ve bağımsızlıklarını geliştirmeye çalışırlar. Her bir eş, eşinin desteği olmaksızın, birbirlerinden bağımsız tarzda, başarısızlıkları ve yanlışları için suçlayacak birini bulmaksızın, tek başına yaşamayı

öğrenmelidirler (McKnight ve Erickson, 2002; Bohannan 1970, 1984; akt: Hendrick, 2009).

Boşanma çok boyutlu ve karmaşık bir olgudur. Boşanmış kişiler ve mahkeme kayıtlarından elde edilen veriler baz alınarak yapılan çalışmalarla boşanmanın nedenleri ortaya konulmaktadır.

Boşanma oranlarının hızlı bir biçimde artmasına neyin yol açtığını anlamak için birçok araştırma yapılmıştır, ancak bu sorunun tek bir yanıtı yoktur. Boşanma nedenlerine ilişkin belirli eğilimler vardır. Örneğin daha fazla kadının çalışmasının ve sonuç olarak erkeğe tam bir bağımlılıktan kurtulmasının boşanmalara büyük ölçüde etkisi olmuştur. Ayrıca, genç yaşlarda evlenen çiftlerin ayrılma olasılıkları daha ileriki yaşlarda evlenenlerinkinden daha yüksektir ve boşanma, özellikle evliliğin ilk birkaç yılında daha yaygındır (Hendrick, 2009).

Günümüzde pek çok çiftin boşanma nedenleri, eşlerden birinin ya da her ikisinin kişilik özellikleri, ekonomik sıkıntılar ve toplumsal bütünleşmede yaşanan sorunlar olarak görülmektedir (Coontz, 2006).

2.2.1. Boşanmanın Etkileri

Boşanmanın etkileri bakımından literatür incelendiğinde, boşanmanın etkilerinin bireylere göre farklılık gösterdiği, ancak boşanan kişilerin yaşadığı bazı ortak duygu ve deneyimlerden söz edildiği görülmektedir. Psikolojik açıdan boşanma karmaşık ve çok boyutlu bir fenomen olup, uzun bir periyotta gerçekleşen psikososyal bir süreçtir. Bu noktadan hareketle teorisyenler boşanma sürecinde yaşanan evreleri açıklayan gelişim modelleri önerilmişlerdir (Erbek, 2004).

Evliliğin bitmesi hem bireyler hem de çocuklar için bir dizi olumsuz sonuç doğurmaktadır (Collins, Ellickson ve Klein, 2007; Dönmez, 2001). Boşanmanın ayrılan çift üzerinde, mali, sosyal, fiziksel ve ruhsal olarak olumsuz ya da nadiren olumlu etkilerinin olması olasıdır.

Kriz kuramı çerçevesinde geliştirilmiş olan Wiseman'ın modelinde kriz; alışmış problem çözme mekanizmalarının sistemi tekrar önceki denge haline döndürmekte zorlandığında ortaya çıkan durum olarak tanımlanmaktadır. Ortaya çıkan problem, tehdit, kayıp yada mücadele edilecek bir durum olarak algılanabilir. Farklı algılamalar, farklı tepkilere yol açar. Tehdit, anksiyete tepkisine; kayıp, depresyon tepkisine; mücadele edilecek bir durum ise, yeni sorun çözme yöntemlerinin geliştirmesine yol açar. Boşanma süreci de, bu tepkilerin tamamını içermekte ve bu süreç, birbirine geçmiş beş basamak altında incelenebilir (Wiseman, 1975).

Wiseman, (1975); boşanmanın, bir aile bireyinin ölümünü takiben oluşan yas sürecine benzediğini ileri sürerek bu süreci 5 evreye ayırmıştır:

1. *İnkâr*: Bu süreç, boşanmaya karar vermeden önce başlar ve inkar evresinde evlilik baskı altında ve sıkıntılı tarzda devam eder. Evliliğin bozulmasına yol açan sıkıntı verici faktörler tam olarak açığa çıkıncaya dek bu evre sürer. İnkâr sıklıkla evliliği devam ettirmeyi amaçlayan bir mekanizmadır.

2. *Kayıp ve depresyon*: Bu evrede kişi, sıkıntılarının evliliği ile ilişkili olduğunun farkına vardığında ilk reaksiyonu; anlamlılık kaybı, üzüntü, depresyon, yalnızlık hissi ve diğer insanlarla iletişimden çekilme olur. Bu aşmada, boşanma sürecinin çift arasında açıkça konuşulmaması ile birlikte çift arasında yabancılaşma ve iletişimsizlik yoğunlaşmaktadır.

3. *Kızgınlık ve ambivalans*: Kızgınlık ve ambivalans evresinde boşanma daha gerçekçi bir düşünce halini almaya başladığında, depresyon öfkeye dönüşmekte ve eşlerin iletişim içeriklerine bağlı olarak yaşanan tartışmalar çatışma ve öfkeyi arttırmaktadır. Ayrıca bu kızgınlık çocukların velayeti, nafaka, çocuklarla görüşmenin ayarlanması ve diğer konularda kararların alındığı zamanda genellikle artar.

4. *Yeni yaşam tarzı ve kimliğe uyum sağlama*: Bu evrede boşanma bir gerçek olarak algılanır, kişinin öfkesi zamanla azalır, şimdi ve gelecek hakkında planlar başlar ve her birey bu gerçekle başa çıkmanın en etkin yolunu bulmaya çalışır. Boşanma sürecini yaşayan kişinin ana görevi; evlilik, kişilik, meslek, cinsel ve toplumsal

alanlarda yeni bir kimlik geliştirmektir. Bu evrenin en belirgin özelliği eski kimlikte çözümlenmemiş sorunların yeniden açılması ve yeniden çözüme fırsatının oluşmasıdır.

5. Kabul ve yeniden işlev görme: Kabul ve yeniden işlev görme evresi, yeterli sosyal, cinsel, mesleki düşünce ve kimliğe sahip olmaya başlandığında gelişmeye başlar. Bu evrede kişinin yeni oluşmuş başa çıkma yöntemleri pekişir. İkinci evlilikte başarı, her bir önceki evrelerde çatışmaların başarılı bir şekilde çözümlenmesine bağlıdır.

Hetherington (1993), boşanmanın ikinci yılından sonra kişilerde kayda değer iyileşmeler gözlendiğini belirtmiştir. Takip eden 6 yılda hem erişkinler hem çocuklar stabilize olur ve işlevsellikleri tamamen düzelir (akt: Akar, 2005).

Boşanma kişinin kendilik duygusu üzerinde derin etkiler bırakır. Bu durum eşin kaybı ile ekonomik güvencesini ve toplumsal kimliğini kaybeden geleneksel toplumlardaki kadınlarda daha da belirginleşir. Erkekler için yardımcılarını ve duygusal destekçilerini kaybetme, yalnızlık, yüksek hastalık oranları, depresyon ve intihar gibi durumlara zemin hazırlar. Hem erkek hem de kadınlar için kendilik kavramındaki değişiklikler kalıcı olabilir. Bu durum genellikle boşanmayı takip eden ilk yıl içinde belirginleşir (Amato, 1991).

Ekonomik anlamda kadınların boşanmadan erkeklere oranla olumsuz yönde daha fazla etkilendiği (Arditti, 1997; Kalmijn ve Monden, 2006) ve yaşam standartlarında bir düşmenin meydana geldiği bilinmektedir (Coontz, 2006).

Boşanmanın bireylerin ruhsal sağlıkları üzerine etkileri araştırmacılarca sıkça incelenen bir konu olmuştur. Boşanmış ve ayrılmış kadınlar üzerinde yapılan bir çalışmada (Kalmijn ve Monden, 2006), kadınların depresif semptomları üzerinde boşanmanın anlamlı bir olumsuz etkisinin olduğu, boşanmış ve ayrılmış erkekler için bu türden bir etkinin olmadığı bulunmuştur. Boşanmanın kadınların ruhsal durumları üzerine etkisi konusunda yapılan bir başka çalışmada da boşanmış kadın katılımcıların yarısından çoğunun boşandıktan sonra iç sıkıntısı, sık sık yorgunluk ve bitkinlik hissettikleri, yarısına yakınının dikkatini toplamakta zorlandığı ortaya konmuştur (Bulut, 2002). Yine yukarıdaki araştırma sonuçlarını destekler bulgulara Uyar da (1999) ulaşmıştır. Söz konusu çalışmada boşanmış kadınların erkeklere

oranla içinde buldukları koşullarda kendilerini daha yalnız hissettikleri belirlenmiştir.

Boşanmanın kadınlar üzerindeki olumsuz etkilerinin erkekler üzerindeki etkilerinden daha fazla olduğunu, ayrıca boşanmış kadınların ruhsal sağlıkları bakımından diğer kadınlardan daha dezavantajlı olduğunu gösteren çalışmalar (Afifi, Cox ve Enns, 2006; Turner, 2006) vardır.

Toplumun boşanmaya ilişkin beklenti, algı ve tutumlarına yönelik çalışmalar da toplumsal yapı hakkında önemli ipuçları vermektedir (Çakır, 2011). Bu konuda yapılan çalışmalardan elde edilen bulgulara göre boşanmaya ilişkin tutumlar geçmişte katı bir sosyal kontrol altındayken günümüzde hızlı yapısal değişimlerin de etkisiyle boşanmaya ilişkin tutumlarda önemli çözümler görülmüştür. Boşanmaya toplumsal yaklaşımın özellikle evlilik sorunu yaşayan ve boşanma aşamasına gelen bireylerin alacakları sosyal desteğin yönünü belirleyecektir.

2.2.2. Türk Medeni Kanunu'na Göre Aile Birliğinin Kurulması ve Sonlanması

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'na göre evlenme koşulları düzenlenmiştir. Buna göre erkek veya kadınlar on yedi yaşını doldurmamışlar ve zihinsel olarak ayırt etme gücüne sahip olmayanlar evlenemezler (Madde 124-125). Küçükler ve kısıtlı olanlar yasal temsilcisinin izni olmadan evlenemezler (Madde 126-127). Evlenme engelleri başlığı altında ise hısımlık durumunda (Madde, 129) ve kadın için bekleme süresi olarak belirlenen, evliliği sona ermişse, kadın, evliliğin sona ermesinden başlayarak üç yüz gün geçmedikçe evlenemez (Madde 132). Kadının doğum yapması ile süre biter. Kadının önceki evliliğinden gebe olmadığına anlaşılması veya evliliği sona eren eşlerin yeniden birbiriyle evlenmek istemeleri hallerinde mahkeme bu süreyi kaldırır.

Akıl hastalığı durumunda ise, akıl hastaları, evlenmelerinde tıbbi sakınca bulunmadığı resmi sağlık kurulu raporu ile anlaşılmadıkça evlenemezler.

Türk Medeni Kanunu'nda aşağıdaki durumların olması halinde ancak boşanmanın olabileceği vurgulanarak boşanma sebepleri açıklanmıştır.

I. Zina

Madde 161.- Eşlerden biri zina ederse, diğer eş boşanma davası açabilir. Davaya hakkı olan eşin boşanma sebebini öğrenmesinden başlayarak altı ay ve her hâlde zina eyleminin üzerinden beş yıl geçmekle dava hakkı düşer.

II. Hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış

Madde 162.- Eşlerden her biri diğeri tarafından hayatına kastedilmesi veya kendisine pek kötü davranılması ya da ağır derecede onur kırıcı bir davranışta bulunulması sebebiyle boşanma davası açabilir.

Davaya hakkı olan eşin boşanma sebebini öğrenmesinden başlayarak altı ay ve her hâlde bu sebebin doğumunun üzerinden beş yıl geçmekle dava hakkı düşer.

III. Suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme

Madde 163.- Eşlerden biri küçük düşürücü bir suç işler veya haysiyetsiz bir hayat sürer ve bu sebeplerden ötürü onunla birlikte yaşaması diğer eşten beklenemezse, bu eş her zaman boşanma davası açabilir.

IV. Terk

Madde 164.- Eşlerden biri, evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerini yerine getirmemek maksadıyla diğeri terk ettiği veya haklı bir sebep olmadan ortak konuta dönmediği takdirde ayrılık, en az altı ay sürmüş ve bu durum devam etmekte ve istem üzerine hâkim tarafından yapılan ihtar sonuçsuz kalmış ise; terk edilen eş, boşanma davası açabilir. Diğeri ortak konutu terk etmeye zorlayan veya haklı bir sebep olmaksızın ortak konuta dönmesini engelleyen eş de terk etmiş sayılır.

Davaya hakkı olan eşin istemi üzerine hâkim, esasını incelemeyen yapacağı ihtarında terk eden eşe iki ay içinde ortak konuta dönmesi gerektiği ve dönmemesi hâlde doğacak sonuçlar hakkında uyarıda bulunur. Bu ihtar gerektiğinde ilân yoluyla yapılır. Ancak, boşanma davası açmak için belirli sürenin dördüncü ayı

bitmedikçe ihtar isteminde bulunulamaz ve ihtardan sonra iki ay geçmedikçe dava açılmaz.

V. Akıl hastalığı

Madde 165.- Eşlerden biri akıl hastası olup da bu yüzden ortak hayat diğer eş için çekilmez hâle gelirse, hastalığın geçmesine olanak bulunmadığı resmî sağlık kurulu raporuyla tespit edilmek koşuluyla bu eş boşanma davası açabilir.

VI. Evlilik birliğinin sarsılması

Madde 166.- Evlilik birliği, ortak hayatı sürdürmeleri kendilerinden beklenmeyecek derecede temelinden sarsılmış olursa, eşlerden her biri boşanma davası açabilir.

Yukarıdaki fıkarda belirtilen hâllerde, davacının kusuru daha ağır ise, davalının açılan davaya itiraz hakkı vardır. Bununla beraber bu itiraz, hakkın kötüye kullanılması niteliğinde ise ve evlilik birliğinin devamında davalı ve çocuklar bakımından korunmaya değer bir yarar kalmamışsa boşanmaya karar verilebilir.

Evlilik en az bir yıl sürmüş ise, eşlerin birlikte başvurması ya da bir eşin diğerinin davasını kabul etmesi hâlinde, evlilik birliği temelinden sarsılmış sayılır. Bu hâlde boşanma kararı verilebilmesi için, hâkimin tarafları bizzat dinleyerek iradelerinin serbestçe açıklandığına kanaat getirmesi ve boşanmanın malî sonuçları ile çocukların durumu hususunda taraflarca kabul edilecek düzenlemeyi uygun bulması şarttır. Hâkim, tarafların ve çocukların menfaatlerini göz önünde tutarak bu anlaşmada gerekli gördüğü değişiklikleri yapabilir. Bu değişikliklerin taraflarca da kabulü hâlinde boşanmaya hükmolunur. Bu hâlde tarafların ikrarlarının hâkimi bağlamayacağı hükmü uygulanmaz.

Boşanma sebeplerinden herhangi biriyle açılmış bulunan davanın reddine karar verilmesi ve bu kararın kesinleştiği tarihten başlayarak üç yıl geçmesi hâlinde, her ne sebeple olursa olsun ortak hayat yeniden kurulamamışsa evlilik birliği temelden sarsılmış sayılır ve eşlerden birinin istemi üzerine boşanmaya karar verilir (TMK).

2.2.3. Türkiye’de Boşanma Oranları

Gelişmiş ülkelerde aratan refah düzeyi, bireyselleşme eğilimleri, artan tüketim ve eşlerin ekonomik bağımsızlığı gibi faktörlerin etkisiyle evliliklerin boşanma ile sonuçlandığı göz önünde bulundurulduğunda, boşanma olgusunun ülkemizde de giderek artan bir sorun haline gelmesini önlemek için boşanmaya yol açan temel nedenler ve bu nedenleri etkileyen faktörlerin çerçevesini ortaya koyan araştırmaların yapılarak veri tabanı oluşturulmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ihtiyacın karşılanması için Türkiye’de boşanmaya dair istatistiksel göstergeler Türkiye İstatistik Kurumu tarafından toplanmakta ve ‘Boşanma İstatistikleri’ adlı bir yayın ile sunulmaktadır. TÜİK’in bazı yıllara ait boşanma verileri aşağıda sunulmuştur

Tablo 1’de TÜİK verilerine göre 2002-2009 yılları arasında Türkiye’deki boşanma sayısı ile kaba boşanma hızı oranları verilmiştir (TÜİK, 2011). Bu veriler ışığında, bazı yılların bir önceki yıla göre boşanma oranının düştüğü görülse de genel olarak her geçen yıl boşanma sayısı ve kaba boşanma hızının arttığı görülmektedir.

Tablo 1: Boşanma sayısı ve kaba boşanma hızı 2002-2009

Yıl	Boşanma sayısı	Kaba boşanma hızı %0
2002	95 323	1,38
2003	92 637	1,32
2004	91 022	1,28
2005	95 895	1,33
2006	93 489	1,28
2007	94 219	1,34
2008	99 663	1,40
2009	114 162	1,58

Bölgesel boşanma oranlarına da bakacak olursak, 2006 yılında boşanmaların en yüksek olduğu bölge % 1.86 ile Ege Bölgesi'dir. İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflaması Düzey 1'e göre kaba boşanma hızı %1.86 ile en yüksek Ege Bölgesi'ndedir. Ege Bölgesi'ni sırasıyla % 1.78 ile İstanbul ve % 1.60 ile Batı Anadolu Bölgesi izlemektedir. Kaba boşanma hızının en düşük olduğu bölgeler ise % 0.43 ve 0.44 ile sırasıyla Kuzeydoğu Anadolu ile Ortadoğu Anadolu Bölgeleridir. 2006 yılına ait İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflamasına göre boşanma sayısı ve kaba boşanma hızı Tablo 2'de sunulmuştur

Tablo 2: İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflamasına göre boşanma sayısı ve kaba boşanma hızı 2006

İBBS (1. Düzey)	Boşanma Sayısı	Kaba Boşanma Hızı %0
Türkiye	93 489	1,28
TR 1 İstanbul	20 679	1,78
TR 2 Batı Marmara	4 340	1,45
TR 3 Ege	17 718	1,86
TR 4 Doğu Marmara	8 247	1,32
TR 5 Batı Anadolu	11 282	1,60
TR 6 Akdeniz	12 287	1,29
TR 7 Orta Anadolu	5 320	1,25
TR 8 Batı Karadeniz	5 081	1,09
TR 9 Doğu Karadeniz	2 003	0,63
TR A Kuzeydoğu Anadolu	1 072	0,43
TR B Ortadoğu Anadolu	1 778	0,44
TRC Güneydoğu Anadolu	3 682	0,50

Boşanma oranlarında evlilik süreleri önemli bir değişkendir. Bu veri doğrultusunda Türkiye'deki 2005- 2006 yılı boşanma oranlarının evlilik sürelerine baktığımızda; 2006 yılı boşanmalarının % 42.6'sı evliliğin ilk 5 yılı içinde, 2005 yılında ise boşanan çiftlerin % 36.2'sinde evlilik süresi 10 yıldan fazla iken bu oran 2006 yılında % 35.6'ya düşmüştür. Tablo 3'de 2005-2006 yıllarındaki boşanmaların evlilik süresine göre oranları sunulmuştur.

Tablo 3: Evlilik süresine göre boşanmalar 2005-2006

Evlilik süresi (yıl)	2005		2006	
	Sayı	%	Sayı	%
Toplam	95 895	100	93 489	100
1 yıldan az	4 023	4,2	3 948	4,2
1-5	36 702	38,3	35 869	38,4
6-10	20 454	21,3	20 387	21,8
11-15	12 900	13,5	12 660	13,5
16 +	21 816	22,7	20 625	22,1

2010 yılı boşanma oranlarına bakıldığında, bu yıl 118 568 çift boşanmıştır, 2010 yılında boşanan çiftlerin sayısı bir önceki yıla göre % 3,86 artarak 118 568'e yükselmiştir. Kaba boşanma hızı 2010 yılında binde 1,62 olarak gerçekleşmiştir (Tablo 4) (TÜİK; Sayı: 8534, 2011).

2011 yılında 120 117 çift boşanmış, 2011 yılında boşanan çiftlerin sayısı bir önceki yıla göre % 1,3 artarak 120 117'ye yükselmiştir. Kaba boşanma hızı ise 2011 yılında binde 1,62 olarak gerçekleşmiştir (Tablo 4) (TÜİK; Sayı: 10844, 2012).

İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması 1. Düzey'e göre 2010 yılında en yüksek kaba boşanma hızı binde 2,33 ile Ege Bölgesi'dir. Ege Bölgesi'ni binde 2,03 ile Batı Anadolu Bölgesi izlemektedir. Kaba boşanma hızının en düşük olduğu bölgeler ise binde 0,58 ile Kuzeydoğu Anadolu, binde 0,59 ile Ortadoğu Anadolu Bölgeleri'dir. (TÜİK; Sayı: 8534, 2011)

İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması 1. Düzey'e göre 2011 yılında en yüksek kaba boşanma hızı binde 2,29 ile Ege Bölgesi'dir. Ege Bölgesi'ni binde 2,03 ile Batı Anadolu Bölgesi izlemektedir. Kaba boşanma hızının en düşük olduğu bölge ise binde 0,51 ile Ortadoğu Anadolu Bölgesidir (TÜİK; Sayı: 10844, 2012). Tablo 4'de 2010-2011 yıllarındaki boşanma sayısı, kaba boşanma hızı ve İstatistiki Bölge

Birimleri Sınıflamasına göre boşanma sayısı ve kaba boşanma hızı oranları sunulmuştur.

Tablo 4: İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflamasına göre boşanma sayısı ve kaba boşanma hızı 2010 - 2011

İBBS (1. Düzey)	Boşanma Sayısı		Kaba Boşanma Hızı %0	
	2010	2011	2010	2011
Türkiye	118 568	120 117	1,62	1,62
TR 1 İstanbul	24 952	25 884	1,91	1,93
TR 2 Batı Marmara	5 740	5 911	1,83	1,85
TR 3 Ege	22 381	22 171	2,33	2,29
TR 4 Doğu Marmara	11 323	11 623	1,68	1,69
TR 5 Batı Anadolu	14 057	14 403	2,03	2,03
TR 6 Akdeniz	16 878	17 728	1,81	1,87
TR 7 Orta Anadolu	6 506	6 117	1,70	1,59
TR 8 Batı Karadeniz	6 226	6 141	1,38	1,37
TR 9 Doğu Karadeniz	2 321	2 363	0,92	0,94
TR A Kuzeydoğu Anadolu	1 283	1 249	0,58	0,56
TR B Ortadoğu Anadolu	2 135	1 881	0,59	0,51
TR C Güneydoğu Anadolu	4 766	4 646	0,63	0,60

2010 yılı verilerine göre boşanmaların % 39,9'u evliliğin ilk 5 yılı içinde, % 24'ü ise 16 yıl ve daha fazla süre evli olan çiftlerde gerçekleşmiştir (TÜİK; Sayı: 8534, 2011). 2011 yılı verilerine göre boşanmaların % 40,2'si evliliğin ilk 5 yılı içinde, % 24,1'i ise 16 yıl ve daha fazla süre evli olan çiftlerde gerçekleşmiştir (TÜİK; Sayı: 10844, 2012). Tablo 5'te 2010-2011 yıllarındaki boşanmaların evlilik süresine göre oranları sunulmuştur.

Tablo 5: Evlilik süresine göre boşanmalar 2010-2011

Evlilik süresi (yıl)	2010		2011	
	Sayı	%	Sayı	%
Toplam	118 568	100	120 117	100
1 yıldan az	3 967	3,4	4 274	3,5
1-5	43 310	36,5	44 043	36,7
6-10	24 940	21,0	24 756	20,6
11-15	17 528	14,8	17 772	14,8
16 +	28 433	24,0	28 949	24,1
Bilinmeyen	390	0,3	323	0,3

Son olarak 2012 yılının I. Dönemindeki oranlara baktığımızda, 33 474 çift boşanmıştır. 2012 yılının I. Döneminde, boşanma sayısı geçen yılın aynı dönemine göre % 5,8 artarak 33 474'e yükselmiştir. Boşanma sayısının en fazla artışı % 15, 2 ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde gözlenmiştir. Bu dönemde boşanma sayısında en fazla azalma % 9 ile Batı Marmara Bölgesi'nde gerçekleşmiştir. 2012 yılının I. Döneminde meydana gelen boşanmaların % 40,3'ü evliliğin ilk 5 yılı içinde, % 23,7'si ise 16 yıl ve daha fazla süre evli olan çiftlerde gerçekleşmiştir (TÜİK; Sayı: 10849, 2012).

2.3. Yükleme Kuramı

Yükleme kuramı Sosyal Psikolojinin en etkin kuramsal yaklaşımlarından biri olup pek çok alana uygulanmıştır. Bunların en yaygın olanlarından biri de yakın ilişkilerdir. Bu bölümde, yükleme kuramı özetlenerek kuramın yakın ilişkilere ilişkin uygulamaları aktarılacaktır.

Yükleme kuramı, psikolojinin insanların hem kendi, hem de başkalarının davranışlarını açıklama biçimleriyle ilgilenen alanıdır. Kuram, insan davranışlarına ilişkin olarak insanların ‘neden?’ sorularını yanıtlayış biçimleri üzerinde odaklaşır. Nedensellik yüklemeleri, yani insanların neyin, neye neden olduğunu nasıl çıkarsadıkları hakkındaki kuramlaştırmalar Fritz Heider (1957) ile başlamıştır. Heider’a göre, insanların içinde buldukları çevreyi yordama ve kontrol etme isteklerini yerine getirebilmenin en iyi yolu davranışların nedenlerini anlamaktır. Ona göre bütün insanlarda çok güçlü iki güdü vardır: Birincisi dünya hakkında tutarlı, parçaları birbirine uyan bir anlayışa ulaşma; ve ikincisi çevreyi kontrol etme güdüleridir. Böyle bir anlayışa ulaşma ve kontrol için insanların nasıl davranacaklarını kestirebilmeye gereksinimi vardır (Taylor, Peplau, Sears; 2007).

Heider’den sonra yükleme kavramını açıklayan ve özellikle etkili olan iki klasik görüş vardır. Birincisi Jones ve Davis (1965)’in uyuşan yordamalar (karşılıklı çıkarsama) modelidir. Bu model, bireylerin sahip oldukları kişilik özelliklerinden yola çıkarak o bireylerin davranışları hakkındaki bilgiler nasıl kullanılır sorusunu sormaktadır. Başka bir deyişle kuram, bireylerin sahip olduğu spesifik kişilik özellikleri ya da yatkınlıklarını temel alarak nasıl karar verildiğini açıklamaktadır (Günay, 2007).

İkinci klasik kuram ise Kelly’nin küp ya da birlikte değişim kuramı olarak da tanımlanan kuramıdır. Kelley (1976) Heider’ e ek olarak bireylerin hangi koşullarda kişisel hangi koşullarda çevresel faktörlere yükleme yapacaklarını belirtmiştir. Kurama göre, insanlar belirli bir etki ile belirli bir nedenin farklı koşullarda birlikte ortaya çıkıp çıkmadıklarını görmeye çalışırlar. Bir şeyin davranışın nedeni olabilmesi için davranış olurken olması, olmazken de olmaması gerekir. Kelley’nin temel ilkesi

birlikte değişmedir. Davranış zaman içinde bir nedenle birlikte değişme gösteriyorsa bu davranış bu nedene yüklenir. Ona göre bilginin üç ana kaynağına odaklanılır. İlki, yaygınlık ya da görüş birliğidir. Bu bağlamda yaygınlık ya da görüş birliği, bireylerin benzer uyaran ya da olaylara diğer insanların düşünebilecekleri gibi benzer yollarla tepkide bulunmasıdır. İkincisi, tutarlılıktır. Tutarlılık bilgisi, kişinin sadece davranışı gösterdiği anda mı yoksa diğer zaman ve durumlarda da aynı biçimde davranıp davranmadığına ilişkindir. Üçüncüsü de belirginlik ya da ayırıcılıktır. Belirginlik ya da ayırıcılıkta kastedilen, bireyin sadece söz konusu uyarıcıya mı, yoksa benzer tüm uyarıcılara mı aynı şekilde davranıp davranmadığıdır (Taylor, Peplau, Sears, 2007; Kelley ve Michela, 1980; akt., Günay, 2007; Curun, 2006; Fiske ve Taylor, 1991).

Bir bireyin bir başkasının davranışının nedenlerini çıkarsamada kullandığı önemli ilk etmen o davranışın toplumsal onaylanabilirlik yada beğenirlik derecesidir. Toplumsal olarak onaylanmayan davranış insanların altta yatan eğilimi çıkarsamalarına yol açarken toplumsal olarak onaylanabilir ya da istendik davranış kişisel özellikler hakkında pek açıklayıcı değildir. Sonuç olarak, başkalarının davranışlarını gerçek eğilimlerine ilişkin önceden var olan beklentilerimiz temelinde yorumlarız (Taylor, Peplau, Sears; 2007)

Eğer insanların eylemlerinin arkasında yatan nedenler anlaşılırsa gelecekte bu durum bireyler için bilgilendirici olur ve eylemlerin arkasında yatan olaylar, oluşan durumlarla sosyal dünya anlam kazanır. Yükleme teorisi bu ihtiyaç üzerinden gelişmiştir.

2.3.1. Yükleme ve Evlilik Çatışması

Çatışma konusunda çalışan araştırmacılar, genellikle ilişkileri değerlendirirken çatışmayı, toplumsal değişim (mübadele) kuramları (Dönmez, 2009) ve yükleme kuramı (Fincham ve Bradbury, 1993) çerçevesinde açıklamaktadırlar. İlişkilerde özgül olay ve davranışlar rutin çatışmalara yol açabilirken, bu çatışmaların nedenlerine ilişkin olarak yaptığımız yüklemelerin çok

daha derin ve şiddetli çatışmalara yol açabilmesinden ötürü yükleme kavramı, çatışma çalışmaları için önemlidir. Bu çalışmada evlilik çatışmasının nedenlerine ilişkin değişkenlere bakıldığından, çatışma kavramı yükleme kuramı çerçevesinde ele alınmıştır.

Literatürde yüklemelerin evlilikteki rolüne bakıldığında, evlilik ilişkisinde bireyin eşine veya evlilik olaylarına ilişkin açıklamalarının ya da yüklemelerinin evlilik niteliğini, evlilik doyumunu yordadığı düşünülen bilişsel süreçler olduğu ispatlandığı görülmektedir (Davey, Fincham, Beach ve Brdy, 2001) .

Madden ve Janoff-Bulman (1981), evli kadınların evliliklerindeki çatışmaya ilişkin yüklemelerini araştırdıkları çalışmalarında kadınların tanımlanan potansiyel evlilik çatışmaları için eşlerini suçlama eğilimli olduğunu, eşlerini kendilerinden daha fazla suçlayan kadınların, evliliklerinde daha fazla doyuma ulaştığını belirtmişlerdir. Ayrıca çatışma konusunda kontrol hissetmeleri de evlilik doyumunu ile olumlu ilişki göstermiştir.

Evlilik ilişkisinde yükleme örüntüleri ile ilgili araştırmalar, eşin bir olayla ilgili açıklamalarını içeren (örn. eş davranışı) nedensellik yüklemeleri ile olayın sorumluluğu ile ilgili olan sorumluluk yüklemelerine odaklanmaktadır (Tutarel-Kışlak, 1997).

Çatışma çalışmaları için yükleme kuramının önemi, ilişkilerde çatışmaların nedenlerine ilişkin olarak yaptığımız yüklemelerin çok daha derin ve şiddetli çatışmalara yol açabilmesindedir. Çatışmalar hakkında nasıl düşündüğümüz, onlarla ilgili ne yaptığımız kadar veya daha fazla oranda önemlidir. Çatışmalarla ilgili yapılan olumsuz yüklemeler, çatışma çözümünü daha da zorlaştırır ve ilişki doyumunu ile de daha düşük düzeyde ilintilidir (Fincham ve Bradbury, 1993).

Evlilikteki olumsuz olayların etkisini arttıracak ve olumlu olayların etkisini azaltacak şekilde yükleme yapan çiftlerin daha stresli oldukları ve bu şekilde yükleme yapmanın daha fazla olumsuz davranış alışverişine, çatışmaya hatta saldırganlığa yol açtığı çeşitli araştırmacılar tarafından ortaya konmuştur (Curun, 2009).

Görüldüğü gibi çatışmaların anlaşılmasında yüklenme kavramının önemi bir çok araştırmada vurgulanmış, bu sebeple evlilik çatışması araştırmada yüklenme kuramı çerçevesinde ele alınmıştır.

Evlilik çatışması ile ilgili bilgiler aktarılırken en son sunulan araştırmalarda, evlilik çatışmasının hem evlilik niteliği ile ilişkisi, hem de bireylerin bilişlerine yönelik ölçümün de var olabileceği aktarılmaktadır. Yüklenme ile ilgili literatüre de girildiğinde yüklemelerin de evlilik niteliği ile ilişkisi ve eş davranışlarını (çatışma davranışı) etkileyebileceği vurgulanmaktadır (Günay, 2007).

2.4. Çatışma ve Evlilik İlişkisi

Evlilik ilişkileri ve çatışma ile ilgili literatür incelendiğinde, yakın ilişkilere ilişkin olarak pek çok araştırmanın yapılmış olduğu ve çatışma kavramının farklı biçimlerde tanımlandığı görülmektedir. Hatipoğlu (1993) çatışmayı bir kişinin davranışları diğerinkileri engelleyici olduğunda gözlenen kişilerarası bir süreç olarak tanımlamıştır. Uğurlu (2003) ise çalışmasında evlilik çatışmasının, genellikle bir eşin diğerine keyifsiz bir şekilde davranması ile başlayacağı, bu durumda eşlerin ya tartışmaya girebileceği ya da tartışmadan kaçınabileceğini belirtmiştir.

Tezer (1986) de çatışmayı, bir tarafın kendi isteklerini diğerinin engellediğini veya engellemek üzere olduğunu algılamasıyla başlayan bir süreç olarak tanımlamıştır. Eş, çatışma yaşadığı anda kendisinin ve eşinin isteklerini değerlendirir ve bu değerlendirme bilinçli bir biçimde yapılmayabilir. Birçok durumda geçmiş yaşantılardan kazanılan deneyimler ve edinilen alışkanlıklar değerlendirmeyi etkiler. Tezer'in tanımında temel unsur, bir eşin diğerinin isteğini algılamasıdır. Algılamaların da büyük ölçüde olayın nedeni ile ilişkili olduğu ve yüklenme kavramının bu nedenin açıklaması ile doğrudan bağlantılı olduğu belirtilmiştir.

Çatışmalar ilişkilerin en iyilerinde bile kaçınılmaz olarak görülmekte ve evli çiftler arasında ise daha yaygın olarak görülmektedir. Çatışmalar çalışma arkadaşları, yöneticiler, aile ve komşular, arkadaşlar ve oda arkadaşları arasındaki ilişkilerde

görülebilmekle birlikte, çoğu çalışma karşıt cinsel çiftler arasındaki çatışmaları araştırmıştır (Taylor, Peplau, Sears; 2007).

Çatışmanın yapısına ilişkin olarak Peterson (1983), çatışmanın başlangıç, orta ve sonuç evrelerinden oluştuğunu belirtmektedir. Başlangıç evresinde, davranış veya olay çatışmayı başlatır; daha sonra orta evrede ya çatışma üzerinde yoğunlaşılır ya da ondan kaçınılır. Çatışmanın son evresi olan ayrılma ya da geri çekilme evresinde ise tarafların birinin kazandığı baskın gelme, her iki tarafın ödün verdiği uzlaşma, her iki tarafın ihtiyaçlarını karşılayan bir çözümün bulunduğu bütünleyici anlaşma ve iyileştirme ya da ilişkide uzun süreli değişiklik olur. Boşanma ya da ayrılma, çatışmanın son evresinde gerçekleşir ve burada ya her iki eşin istediği bir durumda anlaşma ile sonuçlanır ya da taraflardan birinin kazandığı, baskın gelindiği ve onun isteğinin gerçekleştiği bir durum olur. Bu bilgilerden yola çıkıldığında yapılacak olan araştırmada, boşanmayı isteme ile istememe durumunun çatışmanın yoğunluğu ile olan ilişkisine bakılmıştır.

Birçok araştırmada evlilik çatışmasının, çok farklı nedenlerden dolayı ortaya çıkabildiği belirtilmektedir. Christensen ve Pasch (1993), evlilik çatışmasının nedenlerini, çeşitli evreler temelinde ele almışlardır.

Birinci evre çıkar çatışması evresidir. Çatışma bu evrede, eslerin birbirine uymayan ihtiyaç, beklenti ve tercihlerinden kaynaklı olarak yaşanır.

İkinci evrede çatışmalar, stres yaratan temel yaşam olayları veya günlük olaylar gibi stresörlere bağlı olarak ortaya çıkar. Evliliği olumsuz etkileyen bu olaylar, çiftlerin onlarla nasıl başa çıktıklarına bağlı olarak, çiftleri olumlu, olumsuz ya da tarafsız bir şekilde etkileyebilir.

Hızlandırıcı olayların yaşandığı evre üçüncü evredir. Özellikle stresli çiftler tartışma yaratan daha fazla olumsuz davranış yaşamakta ve bunlar da çatışmayı hızlandırmaktadır. Gerçekte çatışmayı başlatan çıkar çatışması ya da stres verici olayların kendisinden ziyade hızlandırıcı bir olay ya da olumsuz bir davranıştır. Çatışmayı hızlandırıcı olaydan sonra çiftler, çatışmayı sürdürebilir veya çatışmadan kaçınabilirler.

Dördüncü evre katılma - kaçınma evresidir. Bu evrede genellikle çatışmaya dahil olmanın çatışmadan kaçınmaya göre çiftler için daha yapıcı olacağı düşünülür ve çaba göstererek çatışma ile başa çıkabileceğine inanan çiftler daha fazla çatışma yaşamaktadırlar.

Beşinci evre ise etkileşim senaryosu evresidir. Eşler eğer çatışmadan kaçınmak yerine çatışmaya girerlerse etkileşim senaryosu gelişir. Araştırmacılar burada üç tip senaryo ortaya koymuşlardır: talep etme ve geri çekilme etkileşimi, karşılıklı olumsuz çatışmaya dâhil olma ve karşılıklı olumlu çatışmaya dâhil olmadır. Eşler çatışmaya girildikten sonra, çatışmanın neden olduğunu ve bununla ilgili duygularını analiz ederler bunun sonucunda sorunlarını çözdüklerini ya da eşleri hakkındaki olumsuz görüşlerinin doğrulandığını düşünürler.

Altıncı ve son evre ise normale dönüş evresidir. Çatışmanın kısa vadeli etkisi ortadan kalkmıştır bu evrede ve uzun vadede bazı çiftler çatışmalardan derinlemesine incinirken, bazıları ise çatışma konusunda birbirlerini affedebilmekte ve uzlaşabilmektedirler (Christensen ve Pasch, 1993).

Çiftler arasındaki ilişkilerin çoğunda çatışmalar bulunmaktadır ve etkileşimlerde geçerlilik kazanan karşılıklı konuşmaya dayalı sürecin bir parçası olarak gerekli bile olabilir. Bu yüzden, çiftler için çatışma, bir 'eğer' sorusundan çok bir 'neden ve nasıl' sorusudur (Hendrick, 2009).

Araştırmacılar, çatışma durumunda olan insan kadar çatışma nedeni olduğunu belirtmekte, bunların farklı düzeyleri olduğunu ve evlilik çatışmasının nedenlerine ilişkin pek çok faktör önermektedir. Çatışmaların; sözel ve fiziksel istismar, algılanan eşitsizlik, evlilik dışı ilişkiler, güç, madde kötüye kullanımı, para, kıskançlık, cinsellik, eşlerin aileleri, politik, dini, ahlaki ve felsefi bakış açılarındaki farklılıklar ve çok çeşitli kişilik özellikleri, iş kaybı, istenmeyen gebelik, doğal afetler, kalabalık, gürültülü ortamlar gibi istenmeyen olaylar ya da istenmeyen yaşam koşulları gibi çok çeşitli nedenlerden kaynaklanabileceği aktarılmaktadır. Çatışma nedenleri olarak kişilik özellikleri, iletişime dair faktörlerin yanı sıra, ilişki dışındaki faktörler de çatışma başlatıcı olabilir (Fincham, 2003; Wall ve Callister, 1995; akt., Curun, 2006)

Gottman (2000), çiftler için yıpratıcı dört çatışma davranışı betimlemektedir; aşağılayıcı eleştiricilik, savunmacı eleştiricilik ve engelleyici eleştiricilik. Bu davranışlar, bir olumsuzluk sarmalı ya da bir süreçler ardışıklığı biçiminde görülür.

Çatışma, farklı çiftlerde farklı derecelerde ortaya çıkar. İlişkileri sıkıntılı olmayan çiftler için yaklaşık haftada bir çatışmadan, sıkıntılı çiftler için günde bir ya da daha fazla çatışmaya kadar değişir (Canary ve ark., 1995).

Bu alanda çalışan birçok araştırmacıya göre, ilişki doyumu ya da doyumsuzluğu ile ilişkili olan çatışmanın varlığından ziyade, çiftlerin çatışma ile nasıl başa çıktığı önemlidir. Greif ve Bruyne (2000), çatışma ile yapıcı bir şekilde başa çıkılırsa, ilişkinin gelişeceğini ve zenginleşeceğini; ancak, yıkıcı bir şekilde başa çıkıldığında ise, çiftin doyumlu olmayan bir ilişkiyi sürdürmeye devam edeceğini belirtmiştir. Çatışmaların nasıl çözümlendiklerine bağlı olarak bir ilişkiye yardım da edebilir zarar da verebilir. Güçlü duyguların uyarılmasına neden oldukları için çatışmalar yapıcı problem çözümü için en iyi ortamı sağlamayabilirler.

Christensen ve arkadaşları (1995) çiftler arasında yaşanan çatışmaların anlaşılması için isteme/geri çekilme döngüsü adı verilen bir yol önermişlerdir. Bu olaylar sırasında, eşlerden biri, genellikle kadın, eşinden ilişkide değişiklik isteyerek isteme davranışını yerine getirir. Diğer eş, genellikle erkek, ilişkide değişiklik veya isteme girişimine direnir ve eşinden uzaklaşarak geri çekilme davranışında bulunur.

Bireylerin çatışmaları nasıl çözdüğü, onların problem çözme becerileriyle ilgilidir. Yeterlilik beklentileri yüksek olan kişiler yapıcı problem çözme davranışına girebilirler ancak, bazen de yeterlilik beklentisi yüksek bile olsa kişi bu konuya ilişkin motivasyonunu kaybettiği için problem çözüm davranışına girmeyebilir. Çatışmadan kaçınma davranışı ise yine olumlu yada olumsuz biçimde olabilir. Kişi bazen standartlarını yeniden tanımlayabilir ve bazı durumlarda ise kişi düşük yeterlilik beklentilerinden dolayı çatışma davranışından kaçınır (Finchan ve ark. 1990).

Gotman (1993)'a göre, Önemli olanın ilişki için olumlu yada olumsuz bir çatışmanın yalın biçimde ortaya çıkması değil çatışmayla nasıl başa çıkıldığıdır. İlişkilerde çiftlerin çatışmalarla başa çıkmada sorunlar yaşamalarının nedeni, bir eşin

yaşamının diğerinkinden daha iyi olmasından çok, eşlerin yaşamlarının farklı olmasıdır.

Christensen ve Shenk (1991), klinik ve boşanan çiftler üzerinde çalışmıştır. Araştırmacılar, bu konudaki literatürle tutarlı olarak kadının talep ettiği ve erkeğin geri çekildiği örüntünün tüm gruplarda daha fazla görüldüğünü ortaya koymuştur. Aynı zamanda, klinik yardım alan ve boşanan çiftlerin, stresli olmayan çiftlere göre daha fazla talep etme ve geri çekilme örüntüsü gösterdikleri ve problem çözme tartışmalarından daha fazla kaçındıkları bulunmuştur. Ayrıca araştırmacılar, klinik yardım alan ve boşanan gruptaki çiftlerin yakınlık ve bağımsızlık konusundaki isteklerinde farklılık gösterdiklerini ortaya koymuşlardır. Çiftlerin bu alana ilişkin farklılıkları ne kadar fazlaysa, talep etme geri çekilme, karşılıklı kaçınma gibi olumsuz iletişim örüntülerinin de olma olasılığını o kadar fazla olacağını ortaya koymuştur. Ayrıca, stresli çiftlerde daha zayıf iletişim olmasını bu alandaki uyumsuzluktan kaynaklanabileceğine bağlanmıştır (Curun, 2006).

2.5. İletişim Çatışması

İletişim, duygu, düşünce veya akla gelebilecek her türlü yolla bilginin başkalarına aktarılmasıdır ve genellikle başka bir birey tarafından algılanabilen, sözel olan ya da olmayan davranışlar şeklinde tanımlanır. Dökmen iletişimi, bilgi üretme, aktarma ve anlamlandırma süreci olarak tanımlamaktadır (Dökmen, 2000).

Hem sözlü hem de sözsüz iletişim, romantik ilişkileri de kapsayan yakın, kişisel ilişkilerin temelini oluşturur (Hendrick, 2009). Eşler arasındaki ilişkinin anlaşılmasında ve yaşanan problemlerin çözümlenmesinde temel bir işleve sahip olan iletişim, aile terapistlerinin terapi sürecinde işledikleri temel konulardandır.

Bir iletişim süreci altı basamak içermektedir. Birincisi, göndericinin yani mesajı verenin bir fikri, haberi, bilgiyi zihinde canlandırmasıdır ve mesaj sözcüğü ile ifade edilir. İkincisi, mesajın alıcıya ulaştırılabilir bir biçimde hazırlanması yani karşıdakinin anlayabileceği nitelikte sembollerle kodlanmasıdır. Üçüncü basamak

ise, kodlanan mesajın en uygun sürede alıcıya ulaşmasıdır. Dördüncü basamak, alıcıya mesajın ulaşması aşamasıdır ve süreci kolaylaştıran şey, alıcının iyi bir dinleyici olmasıdır. Beşincisi, mesajın anlaşılabilir niteliğe getirilerek anlam birliğinin sağlandığı ve alıcının bunu davranışıyla gösterdiği aşamadır. Altıncı ve son aşama ise iletişim arızasının giderildiği aşamadır (Bilen, 2004; Hacı, 2011).

İletişimin merkezi yönlerinden biri açılımdır. Açılma, genel iletişimsel anlam sisteminin en önemli yönüdür. Genel olarak açılma, kişinin bir başkasına kendisinden duygularından, tutumlarından, deneyimlerinden ve benzerlerinden söz etmesidir. Fakat yakın ilişkiler bağlamında açılma, kendimiz hakkında riskli bilgiler de içeren, toplumsal maskemizi atma sözcüklerle ilgili özeni bir tarafa bırakma ve en derinlerde sakladığımız düşünce ve duygulardan bazılarını bir başka kişi ile paylaşma anlamına gelir. Açılma konusunda bireysel farklılıkları ele alan araştırmalar, kadın erkeklerin açılma konusundaki tutumunu araştırmışlardır. Kadınlar erkeklerden daha fazla açılmaktadırlar ve gerçekten kadınlar kadın arkadaşlarına erkeklerin erkek arkadaşlarına olduğundan daha yakın açılmaktadırlar (Hendrick, 2009).

İletişim süreçlerinin önemi, iletişimin ardından karşılaşılan süreç, çiftler tarafından sergilenen iletişim tutumlarıdır. Evlilikte sergilenebilecek iletişim süreçleri sınıflandırıldığı bir çalışmada, Canary ve Cupach (1985), üç çeşit iletişim stratejisi belirlemiştir:

- a) Bütünleyici; müzakere ederek anlaşmaya varma, paylaşma, güveni belirtme, işbirliği yapma.
- b) Yıkıcı; öfke gösterme, eleştirel yaklaşma.
- c) Kaçınmacı: çatışmanın varlığını inkar etme, iletişimin odak noktasını değiştirmek ve çatışma ile ilgili dolaylı iletişim kurmak.

Ailenin iletişim fonksiyonlarını yerine getirmesine göre, sağlıklı ve sağlıksız aileler olmak üzere iki aile tipi ortaya çıkmaktadır. İşlevlerini yerine getiren sağlıklı aileler, sorunlarını bir araya gelerek çözebilen, birbirlerine duygusal olarak bağlı ancak özgürlüklerini engellemeyen birbirlerinin davranışlarını aşırıya kaçmadan kontrol edebilen ve aralarında açık, rahat ve dolaysız iletişim bulunan aileler olarak

tanımlanabilir. Sağlıklı aileler, doğrudan ve açık bir iletişim yapısı oluşturmaktadırlar. Aile üyeleri duygu ve düşüncelerini kaygı duymadan otaya koyabilirler ve diğer aile üyelerinin duygu ve düşüncelerini öğrenmek için ilgi gösterirler. Sağlıksız aileler ise aile iletişim fonksiyonlarını tam olarak yerine getiremedikleri için aile stres ve çatışmaların yaşanmasına neden olmaktadır (Gürüz ve Eğinli, 2008).

Aileler ile yapılan araştırmalarda iyi iletişimin bulunduğu ailelerde, aile ilişkilerinden sağlanan doyumun daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır. Bulut (1993) iletişimin aile sisteminin işleyişinde, işbirliği ve karar verme gibi işlevlerinde gerekliliğini vurgular. İyi bir iletişim, ailede, kişilerin birbirlerini daha iyi tanımalarını, kaynakların kullanımında beraberliğin sağlanmasını, davranışlarda koordinasyonu, amaçların belirlenmesini, kişilerin kendilerine ve diğer kişilere saygı duymalarını sağlamaktadır. Aile içinde sevgi, mutluluk, neşe, kızgınlık, üzüntü, korku gibi duyguların aktarılması ancak üyeler arası etkileşim ile olur. Karşıdaki ile empati kurma, uyum ve saygı aktarımında, onu anlama ya da anlamama gibi aile işlevlerinin sağlıklı ya da sağlıksız olmasında çok önemli olan davranışların temelinde iletişim bulunmaktadır (Bulut, 1993).

Evliliklerdeki çatışmanın anlaşılması için öncelikle evlilikteki iletişimin anlaşılması gerektiğini birçok araştırmacı belirtmiş ve çiftlerin çatışma sırasındaki iletişimleri ile evlilik doyumu arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır (Curun, 2006; Tümer, 1998). İlişkilerdeki olumsuz iletişim döngüsü, çatışmaları tırmandırır ve daha ileri düzeylere taşıyarak, olumsuz değerlendirme/ yüklemelere sebep olur ve çatışmaları etkiler (Hendrick, 2009).

Peterson (1968) tarafından iletişimin aile problemleriyle ilişkisini incelemek amacıyla yürütülen araştırmalarda; etkin iletişim sağlamış çiftlerin birlikte geçirilen zaman, dini konular, aile sorumlulukları, cinsel konular, aile üyelerinin beklentileri, çeşitli alanlarda planlama ve karar verme konularına ilişkin daha az problem yaşadığı, iletişimi olan çiftler ile aynı tür sorunlara sahip olsalar dahi sorunlarını daha kolay çözdükleri bulunmuştur (akt.; Şener ve Terzioğlu, 2008).

Evlilikteki çatışmanın evlilik doyumu üzerindeki etkilerinin değerlendirildiği çalışmalarda, iletişim süreçlerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Goldstein (1999) evlilikteki çatışmaların anlaşılması açısından iletişim süreçlerinin anlaşılması gerektiğini ileri sürülmektedir. Bu bağlamda, çatışma çözme aşamasında kurulan iletişim tarzları ‘yüzleşme’, ‘yaklaşma kaçınma’, ‘kendini açma’, ‘kamuya açık yerlerde çatışmaya girme veya girmeme (genel/özel davranış)’, ‘duygularını ifade’ gibi boyutlardan oluştuğunu ileri sürmektedir. Yüzleşme, kişinin karşı taraf ile yüz yüze gelme isteğini, genel davranış; kişilerin her ortamda kendilerini rahat hissettiklerini; özel davranış kişilerin davranışlarını tam olarak sergileyemedikleri veya ancak belirli ortamda kendilerini rahat hissettiklerini; yaklaşma, çatışmada sergilenen olumlu ve yapıcı tutum iken kaçınma tam tersini ifade etmektedir. Ayrıca, kendini açma, çatışma taraflarının geçmişlerini, rollerini ve geleceğe ilişkin beklentilerini anlatmalarını, duygusal ifade ise çatışma sürecinde duyguları rahatlıkla ifade edebilmeyi anlatmaktadır (Goldstein, 1999). Araştırmada Goldstein’in iletişim çatışmasındaki bu beş stili temel alarak geliştirdiği Çatışma İletişim Tarzı Ölçeği kullanılmıştır.

Çiftlerin farklılıklarla başa çıkması ile ilgili iletişim yaklaşımlarından biri de isteme/ geri çekilme iletişim örüntüsüdür (Jacobson ve Christensen, 1996). Bu durumda, bir eş ilişkiye bazı değişiklikler getirme amacıyla diğerinin iletişime katılmasını sağlamaya çalışır ve alıcı uçtaki eş geri çekilir ya da iletişim etkileşiminden kaçınır, böylece çatışmadan ve olası ilişki değişikliğinden de kaçınmış olur. Kadınlar değişiklik istemeye daha eğilimliyken erkeklerin daha geri çekilmeye eğilimli olmaları anlamında bu örüntü toplumsal cinsiyet açısından betimlenmiştir.

İlişkilerinde sıkıntı yaşayan çiftler, ilişkilerinde sıkıntı yaşamayan çiftlerle karşılaştırıldığında, iletişimlerinin daha az açık olması eğilimi olduğu bulunmuştur. Eşlerin birbirleriyle yüksek ya da orta derecede iletişim kurduklarında, iletişime ilişkin değerlendirmelerinde daha esnek oldukları ortaya konulmuş ve evlilik uyumu düzeyi düşük çiftlerin hem iletişimlerinin doğruluk derecesi diğer çiftlerinkilerden daha düşük hem de bu çiftler bu belirsizliğin daha az farkında oldukları bulunmuştur (Noller ve Venardos ,1986; akt. Hendrick, 2009).

Dökmen (1994) iletişim çatışmalarını oluşturan nedenlere ilişkin başlangıç faktörlerinden söz etmiştir. Bu faktörleri, biliş, algı, duygu, bilinçdışı, ihtiyaçlar, iletişim becerisi, kişisel faktörler, kültürel faktörler, roller, sosyal ve fiziksel çevre şeklinde sıralanmıştır. İletişim problemleri, genelde işlevsel olmayan aile ve evlilik yapılarında karşılaşılan süreçlerdir. Evlilikteki iletişim çift ve diğer aile bireyleri arasındaki sözel olan ve sözel olmayan mesajların ne biçimde iletildiğini anlatılmaktadır. Ayrıca iletişim, çiftlerin ihtiyaç, istek ve arzularını birbirine anlatma veya açıklama becerilerini ifade etmektedir.

Evlilikte, eşlerin duygu ve düşüncelerini birbirine kusurlu ve eksik iletmeleri, birçok uyumsuzluk ve geçimsizliğin ana sebebi olmaktadır. Bunun yanı sıra, sağlıklı iletişim, duygu alışverişini kolaylaştırmakta, eşlerin birbirine daha yakın olmalarını ve güven duymalarını sağlamaktadır (Özgüven, 2000). Kısaca sağlıklı iletişimin, aile etkileşiminin temel göstergesi, mutlu ve anlamlı evlilik ilişkisinin can damarı olduğu ileri sürülmektedir.

Birçok araştırma, her iki eşin de iletişim konusunda başarılı ve istekli olması mutlu evliliklerin; iletişim konusunda eksikliklerin olması ise mutsuz evliliklerin ortak noktası olduğunu göstermektedir. Mutlu çiftlerin birbiriyle çeşitli konular ve olaylar hakkında daha çok konuşabildikleri, birbirlerini daha iyi anladıkları, kelimelerin ardında yatan duygu ve ifadeleri daha iyi sezinledikleri, problem çözme yöntemleri ve karar verme süreçlerinde başarılı oldukları görülmektedir.

Çiftler tarafından sergilenen iletişim becerileri; evlilikteki çatışma alanlarının başarıyla yönetimi ve uzun vadede evlilik doyumu ve istikrarı sağlamada önemlidir. Eşler arasında ilişkinin bozulmasına yol açan yaşanan çatışma durumları, tartışmalar değil; çatışma konularının nasıl tartışıldığıdır (Özen, 2006).

İletişim ile ilgili yaşanan problemler boşanma veya ayrılık riskini açığa çıkarmakta, bu süreç ise çifti etkilemesinin yanı sıra çiftin çocukları açısından da davranış problemleri ortaya çıkarabilmektedir (Bray, 1995).

İletişim ile ilgili çalışmalarda da görüldüğü gibi evliliklerdeki uyum ve doyum ile ilişkisi birçok açıdan ortaya konmuştur. Bu sebeple çalışmada boşanma

aşamasındaki bireylerin iletişim çatışma düzeylerinin evlilikte yaşadıkları evlilik çatışması ile ilişkisine bakılmıştır.

2.6. Sosyal Destek ve Boyutları

Bu bölümde sosyal desteğin tanımı ve boyutları, sosyal desteğin sağlık ile ilişkisi ve son olarak sosyal desteğin stresle baş etmedeki rolü ele alınacaktır.

Sosyal destek, çok boyutlu bir kavramdır ve literatürde çeşitli şekillerde tanımlanmaktadır. Sosyal destek genellikle stres altındaki ya da güç durumdaki bireye, çevresindeki insanlar (eş, aile, arkadaş gibi) tarafından sağlanan maddi veya manevi yardım ve bireyin çevresindeki diğer insanlardan ilgi, sevgi, değer ve saygıyı algılaması ve tecrübe etmesi olarak ifade edilmiştir (Karademas 2006; Taylor ve Stanton 2007).

Cobb (1976) sosyal desteği, kişinin sosyal olarak uyumlu olan bir topluma ait olması ve değer verilen, saygı duyulan ve sevilen birisi olması inancını veren bilgi olarak tanımlamıştır. House ve Kahn (1985) sosyal desteği, aile üyeleri, arkadaşlar, komşular, iş arkadaşları, akrabalar gibi birey için önemli olan diğer insanlar tarafından, yine birey için gerçekleştirilen işlevler olarak ele almaktadır (Akt: Park 2007).

Schumaker ve Brownell (1984)'e göre sosyal destek; sosyal desteği alma eğilimindeki kişinin iyi oluşunu arttırmak için en az alan ve veren iki kişi arasındaki kaynak değişimi olarak tanımlamıştır.

McElroy (1997) ise sosyal desteği aile, arkadaş, sosyal temasın sayısı ve sıklığı gibi stresin olumsuz etkilerinden bireyi koruyan mekanizmaları da içeren sosyal ilişkilerin farklı yönlerini tanımlayan genel bir kavram olarak tanımlamaktadır (akt: Akın ve Ceyhan 2005).

Tardy (1985) sosyal desteğin birçok farklı tanımının ve ölçüm şeklinin olması nedeniyle sosyal desteğe yönelik yanlış anlaşılmanın ve bozucu genellemenin

olduğunu ileri sürmektedir. Tardy, sosyal destek kavramını belirginleştirmek ve netleştirmek için 5 boyutunu tanımlamaktadır. Bunlar yön, eğilim, tanımlama ve değerlendirme, içerik ve ağıdır.

1. *Yön*: sosyal destek karşılıklıdır ve alındığında verilir.

2. *Eğilim*: sosyal desteğin ulaşılabilirliğini tanımlar. Ulaşılabilirlik, var olan koşullar dahilinde kaynaklara ulaşılabilirliğin kalite ve miktarını ifade eder.

3. *Tanımlama ve değerlendirme*: tanımlama; sosyal desteğin nasıl anlamlandırıldığına dair tanımlamadır. Değerlendirme; kişinin sosyal destek sisteminden hangi düzeyde yararlandığının derecesini ifade eder.

4. *İçerik*: desteğin hangi şekilde sağlandığı ilgilidir ve bu durumdan duruma göre değişir.

5. *Ağ*: sosyal desteği alan ve veren kişi olarak tanımlanır.

Araştırmalarda ağırlığın sosyal ilişkilerin yeterince destekleyici olup olmadığı konusunda kişinin kendi izlenimlerine, yani ‘algılanan desteğe’ kaydığı belirtilmiştir (Eker ve ark. 2001). Algılanan sosyal destek, diğer insanlardan gelen desteğin varlığının ve yeterliliğinin bilişsel olarak değerlendirilmesidir (Park, 2007). Diğer bir sosyal destek kavramı olan sağlanan sosyal destek ise, destek kaynaklarından sağlanan sosyal destek miktarı olarak tanımlanmaktadır ve desteğin davranışsal olarak değerlendirilmesi şeklinde kabul edilmektedir (Kef, 1997). Bu çalışmada sosyal destek, algılanan sosyal destek kavramı çerçevesinde ele alınmıştır.

Sosyal destek kaynağı kişiye farklı tipte yardımlar sağlamaktadır. Bunların içinde üzerinde en fazla durulanlar, maddi, duygusal ve bilişsel destek olmuştur (Akbaş 2006).

Maddi Destek: Günlük sorumlulukların gerçekleştirilmesi için başkaları tarafından sağlanan eylem ya da araçlardır.

Duygusal Destek: Kişinin sevgi, şefkat, saygı, empati ve bir gruba ait olma gibi temel sosyal gereksinimlerini karşılar.

Bilişsel Destek: Öğüt ve bilgi verme, davranışlar konusunda geri bildirim gibi yararlı bilgilerin kişiye iletilmesidir.

Sosyal desteğe ilişkin araştırmalar incelendiğinde, özellikle psikolojik ve fiziksel sağlık ile olan ilişkisine verilen önemin arttığı ve buna göre yaşamda stresle karşılaşılan durumlarda sosyal desteğin miktarı ve kalitesinin kişinin sağlığını etkilediği vurgulanmaktadır (Cohen ve Wills, 1985).

Cohen ve Wills (1985) sosyal desteğin sağlık ile ilişkisini tanımlamak için iki model önermiştir. Bunlar; Temel etki modeli ve stres-tampon modelidir.

1. *Temel Etki Modeli:* Bu model sosyal destek ile sağlık arasında doğrudan bir ilişki olduğunu öne sürmektedir. Bu modele göre, sosyal destek fiziksel sağlık ve kendini iyi hissetme üzerinde olumsuz etki yaratabilecek bir durum olduğunu ileri sürer. Yani sosyal destekten yoksun olma, birey üzerinde olumsuz etki yaratabilecek bir koşulu oluşturmaktadır

2. *Tampon Modeli:* Temel etki modelinin tersine tampon etki modelinde, sosyal desteğin en önemli fonksiyonu, stres verici yaşam olaylarının yattığı olumsuz etkiyi azaltarak yada dengeleyerek ruh sağlığını korumaktır. Stres yaratıcı durumlar söz konusu olmadığı sürece, sosyal desteğin bulunmamasının sağlık ve kendini iyi hissetme üzerinde olumsuz bir etkisi yoktur. Ancak, yüksek düzeylerde stres yaratıcı durumlarda sosyal destek bireyin uyum sağlamasını ve koşullarla başa çıkmasını kolaylaştırarak stresin zararlı etkilerini azaltan bir tampon görevi yapmaktadır.

Psikolojik ve fiziksel sağlıkla sosyal içeriğin ilişkisinin anlaşılmasından itibaren son yıllarda bu konuda yapılan araştırma sayısı hızla artmıştır. Sosyal destek stresle başa çıkmada büyük rol oynamaktadır. Stresle daha iyi başa çıkabilmek daha fazla sosyal destekle başarılabilir. Sosyal destek stresli dönemlerde stres-tampon etkisi sağlayarak kişiyi duygusal ve fiziksel negatif etkilerden korumaktadır (Schwarzer, Knoll, 2007). Cropley ve Stephone (2005; akt., Barutçu, 2009).

yaptıkları çalışmada sosyal desteğin yüksek stres yaşayan kişilerin hayatında düzenleyici etkileri olduğunu saptamışlardır

Yapılan araştırmalarda sosyal desteği yüksek düzeyde algılayan bireylerin daha iyi bir iyilik haline sahip oldukları ve stresle başa çıkmada kendilerini daha iyi hissettikleri belirtilirken, düşük düzeyde sosyal destek ile sağlık problemleri arasında ilişki olduğu ve düşük düzeyde algılanan sosyal desteğin hem kadında hem de erkekte depresyonun başlangıcında ve sonuçlarında etkili olduğu bulunmuştur (Williams ve Galliher 2006).

Birçok araştırma, biten bir romantik ilişki sonrası ortaya çıkan negatif etkilerle kolay başa çıkma ile sosyal desteğin ilişkili olduğunu, sosyal destek almanın kişinin gelişimine yardımcı olduğunu belirtmektedir (Schwarzer ve Knoll, 2007; Akt. Barutçu, 2009; Tashiro ve Frazier 200)

Sosyal desteğin sevgi, şefkat, benlik saygısı, bir gruba ait olma gibi temel sosyal gereksinimleri karşılayarak fiziksel ve ruhsal sağlığı doğrudan olumlu biçimde etkilediği ve yaşam güçlükleri ile başa çıkmada kişinin önemli bir yardımcısı olduğu belirtilmektedir (Akın ve Ceyhan 2005; Ayaz ve ark. 2008).

Karney ve Bradbury'nin duyarlılık-stres- adaptasyon modeline göre, evlilik etkileşimi ve sosyal destek gibi kişilerarası süreçler, kişisel farklılıklar ve evlilik kalitesi arasındaki bağlantıya aracılık eder. Çok sayıda karşılıklı etkileşim davranışları, kişilik ve evlilik doyumunu arasındaki bağlantıya aracılık edebilmesine rağmen, negatif olarak değerlendirilen iletişim biçimleri, örneğin eleştiri, şikayetler veya öfke dışavurumu, evlilik doyumunu ile ilişkiyi en iyi saptadığı için özel olarak uygun bir araçtır (Akar, 2005).

Sosyal destek hastalık, eşin ölümu, işsizlik, boşanma gibi stresli yaşam olaylarının etkilerine karşı koruyucu bir tampon olarak etki göstermektedir ve stresin olumsuz psikososyal etkilerini hafifleten bir başa çıkma kaynağı olarak geniş bir şekilde üzerinde çalışılan bir konu olmuştur (Holmes ve Verbel 1992; Monohan ve Hooker 1995; Arzola 2007).

Görüldüğü gibi sosyal desteğin stresle baş etmede temel işleve sahip olduğu birçok araştırmacı tarafından bulgulanmıştır. Bu sebeple boşanma aşamasındaki bireylerin yaşadıkları yeni yaşam koşulunun birçok sebeple stresle başetmede algıladıkları sosyal destek ve bunun diğer demografik değişkenler ve çatışma düzeyi ile olan ilişkisine bakılmıştır.

2.7. İlgili Yayın ve Araştırmalar

Bu bölümde boşanma, yükleme ve yakın ilişkiler, evlilik çatışması, iletişim çatışması ve sosyal destek konularında yapılmış olan araştırmalar özetle aktarılacaktır. Özellikle Türkiye’de yapılmış araştırmalar incelendiğinde çatışma, iletişim çatışmaları, sosyal destek, boşanma değişkenlerinin ayrı ayrı ve farklı değişkenlerle ilişkilerini ele alan çalışmaların olduğu görülmüştür. Bu bölümde sözü edilen çalışmalardan örnekler özetlenecektir.

2.7.1. Literatürde Boşanma ile İlgili Yapılmış Çalışmalar

Boşanma konusundaki literatür incelendiğinde, boşanmanın çocuklar ve gençler üzerindeki etkilerini, kadının statüsüne ve cinsiyetine etkisini, boşanmanın hukuki ve genel olarak boşanmanın neden ve sonuçlarını (boşanmanın sosyal, kültürel, dini, ekonomik ve psikolojik nedenleri) inceleyen çalışmaların olduğu görülmektedir (Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2009).

Türkiye’deki boşanma nedenlerini belirlemek amacıyla Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü tarafından yapılan önemli çalışmalardan biri Boşanma Nedenleri Araştırması’dır. Çalışma 1200 boşanan kişi ile yapılmıştır. Araştırma sonucuna göre, diğer boşanma nedenlerine göre daha yoğun belirtilen

nedenler; duygu ve düşüncelerin aktarılmasını engelleyen iletişim sorunları, ilgisizlik, kıskançlık, aile gelirinün üstünde harcama ve geçim sıkıntısı olarak belirtilen ekonomik temelli nedenler, psikolojik baskı, önemsenmeme ve aşağılanma, çocuklara karşı ilgisizliktir (ASAGEM, 2009). Bu bulgular boşanmanın tek faktörle açıklanamayacak kadar karmaşık bir olgu olduğu yönündeki görüşleri desteklemektedir.

Günümüzde pek çok çiftin boşanma nedenleri, eşlerden birinin ya da her ikisinin kişilik özellikleri, ekonomik sıkıntılar ve toplumsal bütünleşmede yaşanan sorunlar olarak görülmektedir (Coontz, 2006).

Boşanmanın kadının statüsü ve cinsiyetine etkisini inceleyen çalışmalar literatürde çoğunluktadır. Bu çalışmalardan biri olan Arıkan'ın (1990), alt sosyo-ekonomik düzeydeki boşanmış kadınların katıldığı araştırmasında, katılımcıların çoğunun sırasıyla kocanın kadını dövmesini, kocanın içki ve kumar alışkanlığını, ekonomik sıkıntıyı, kocanın evlilik dışı ilişkisini ve akrabalarla ilişkileri geçimsizlik nedenleri olarak gördüklerini bulmuştur.

Boşanma sürecinde bulunan kadınların katıldığı bir çalışmada da (Abalı, 2006), kişisel ilgisizlik, alkol, kumar gibi alışkanlıkların en çok belirtilen boşanma nedenleri olduğunu tespit edilmiştir. Boşanmış kadınlar üzerinde yapılan bir başka çalışmada (Tor, 1993) ise boşanmış kadınların, kocanın içki ve kumar alışkanlığını, kocanın eşine uyguladığı şiddeti ve kıskançlığı, geçim sıkıntısını, akrabalarla ilişkileri ve evlilik dışı ilişkileri en önemli geçimsizlik nedeni olarak gördükleri belirlenmiştir.

Arıkan (1996) tarafından yapılan bir başka çalışmada katılımcıların sırasıyla şiddetli geçimsizliği, içki, kumar, kötü muamele ve cana kast ve zinayı en önemli boşanma nedenleri olarak görmekte birlikte ruh hastalığı, beden hastalığı, kadının kısrılığı, erkeğin kısrılığı, evi terk etme, akrabaların karışması ve maddi sıkıntının da boşanma nedenleri arasında belirtildiği bulunmuştur.

Kayma – Güneş (2007) tarafından boşanma aşamasındaki bireylerle gerçekleştirilen çalışmada, eşleri boşanma aşamasına getiren etmenler sırasıyla iletişim çatışması, aile içi şiddet, aldatılma, eşin ailesi ile olan çatışma, cinsel

sorunlar, madde veya alkol alışkanlıkları kumar oynama, ekonomik sorunlar olduğu ileri sürülmüştür. Boşanma nedenleri olarak, bayanların fiziksel şiddete maruz kalmayı ileri sürdüğü, erkeklerin ise eşleri ile yaşadıkları iletişim çatışmaları olarak dile getirdikleri görülmektedir.

Akar (2005), yardım almak için Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi Evlilik Danışma Merkezine (EDAM) başvuran çiftlerin, çift uyum düzeyleri, demografik özellikleri ve kişilik özelliklerinin saptanarak, bu verilerin boşanma aşamasında olan çiftler ve yardım talebi olmayan kontrol grubu ile karşılaştırılması amacıyla çalışma yapmıştır. Çalışmada, genel olarak üç gruptaki çiftlerin uyumu, iletişimi, fikir birliği, duygusal paylaşma ve birbirlerine bağlılığı karşılaştırılmış; çift uyumu en yüksek ve en sağlıklı iletişim kuran grubun kontrol grubu olduğu, bu grubu EDAM grubunun izlediği, mahkemece sevk edilmiş boşanma aşamasındaki grupta ise uyum düzeyinin en düşük, iletişimin yokluğu, duygusal paylaşmada yetersizlik ve eşler arasında yakınlığın az olduğu belirlenmiştir.

Boşanma sürecini açıklamak için evliliklerin başlangıcından 13 yıl ve 14 yıl sonrasına kadar izlenen büyük bir evli çift grubu, evliliklerin ilk yıllarında boşanan çiftlerin ilişkinin başlarından önemli sorunlar yaşadıkları ve olumsuz duygulanımın erken yıllardaki boşanmayı yordadığını ortaya koymuştur (Huston ve ark, 2001; Gottman ve Levenson, 2000).

Eşlerin eğitim düzeyinin boşanma üzerinde nasıl bir etkisinin olduğu konusunda ise farklı araştırma sonuçları bulunmaktadır. Kadınlarda eğitim düzeyi yükseldikçe boşanma riskinin arttığını gösteren çalışmaların (Kalmijn, De Graaf ve Poortman, 2004) yanı sıra, eğitim düzeyi yükseldikçe boşanma oranının azaldığını (Abalı, 2006) ve hatta boşanmaya ilişkin en sınırlayıcı tutumlara ve en düşük boşanma oranına yüksek eğitilmiş kadınların sahip olduğunu gösteren çalışmalar da vardır (Martin ve Parashar, 2006).

Boşanma sürecindeki bireylerin bağlanma stilleri ve iletişim becerileri arasındaki ilişkiye bakan Bacaksız (2011), erkeklerin kadınlara göre daha güvenli bağlanma stiline sahip olduklarını bulunmuştur. Bu durum, araştırmacı tarafından, erkeklerin aileleri ve toplum tarafından daha cesaretlendirici yaklaşımlarla, kendi

kendilerine yetebilmeleri, bağımsız olmaları yönünde davranışlarının desteklenmesi, kadınların ise daha dikkatli olmaları yönünde daha çok uyarı nitelikli yaklaşımlara maruz kalmalarının, uysal ve temkinli davranışlarının desteklenmesi şeklinde yorumlanmıştır. Yine aynı çalışmada kadınlarda daha çok korkulu bağlanma biçimi geliştirdikleri görülmüştür.

Kılıç (2012), boşanma aşamasında olan ve evliliği devam eden bireylerle yaptığı çalışmasında, boşanma aşamasında olan bireylerin; problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel işlevleri bakımından evliliği devam edenlere göre daha sağlıklı ve işlevselliğini yitirmiş olduklarını bulmuştur.

Boşanma sürecinde olan ve olmayan bireylerin psikolojik iyi oluş düzeylerini etkileyen faktörlerin ve eş desteğini incelediği çalışmasında Timur (2008), medeni durum ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkiye baktığı çalışma sonuçlarına göre medeni durumun psikolojik iyi oluşun anlamlı bir yordayıcısı olduğu, boşanma sürecinde olan ve olmayan bireyler arasında eş desteği bakımından anlamlı bir fark bulunduğu sonucuna ulaşmıştır. Medeni durum ile sosyal destek ilişkisini araştıran başka bazı araştırmalar da (Örn: Turner ve Marino, 1994) bu bulguyu destekler niteliktedir.

2.7.2 Yükleme Kuramı ve Yakın İlişkiler ile İlgili Yapılmış Çalışmalar

Yükleme kuramı ve yakın ilişkilerle ilgili literatür incelendiğinde, bu konuda yapılmış pek çok çalışmanın olduğu görülmektedir. Yüklemeyle ilişkin araştırmalardan biri Fincham'ın (1987) çalışmasıdır. İlişkileri sıkıntılı olan çiftlerin birbirleri hakkında daha olumsuz yüklemeler yapmak ve olumsuz davranışları daha içsel ve kararlı nedenlere yüklemek eğiliminde oldukları görülmüştür. Ayrıca, eşlerinin olumsuz davranışlarını 'genel kötü niyetli, bencilce güdülenmiş ve suçlanabilir' olarak değerlendirmek eğilimindedirler. Sıkıntılı çiftlerde, kişiler eşlerin olumlu davranışlarını, geçici durumsal etmenlerden kaynaklandıkları düşüncesiyle

dikkate almama eğilimdedirler de. Ancak sıkıntılı olmayan çiftlerde, bu süreçler tersine işler, öyle ki eşin olumlu davranışları sürekli, olumsuz davranışlarıysa geçici olarak görülür (Fincham, Beach ve Nelson, 1987; akt., Hendrick, 2009).

Tutarel-Kışlak (1997), evlilik doyumu ve yüklemeler arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmacı olumsuz yüklemeleri kullanma ve evlilik uyumsuzluğu arasında önemli bir bağlantı olduğunu ortaya koymuş ve güdü yüklemelerinin evlilikte uyumu yordayan tek anlamlı değişken olduğunu bulmuştur. Tutarel-Kışlak (1995), cinsiyet, evlilik uyumu, depresyon ile nedensel ve sorumluluk yüklemelerini incelediği çalışmasında eşleri ile uyumsuz veya depresif olan bireylerin nedensel yüklemelerden daha fazla sorumluluk yüklemelerini kullandıklarını bulmuş ve bireylerin uyumun artmasına ve depresyonun düşmesine bağlı olarak olumsuz eş davranışına bile olumlu tepki verdiğini belirlemiştir. Ayrıca, eşleri ile uyumsuz olanların uyumlu olanlara göre olumsuz eş davranışlarına daha fazla yüklemeye yaptıklarını ortaya koymuştur.

Curun'un (2006) çalışmasında kadın katılımcıların erkeklere göre eşlerinin davranışlarını açıklarken bir olayın oluşumuna ilişkin açıklamalar olarak tanımlanan nedensellik boyutuna daha fazla yüklemeye yaptıklarını bulunmuştur.

2.7.3. Evlilik Çatışması ile İlgili Yapılmış Çalışmalar

Evlilik çatışması ile ilgili olarak Türkiye ve yurtdışında yapılan çalışmalara baktığımızda: Hatipoğlu (1993) evli bireylerle yaptığı çalışmasında, erkeklerin ve kadınların evlilik doyumunda evlilik çatışması ve bazı demografik değişkenlerin rolünü incelemiştir. Evlilik çatışmasının yaygınlığının erkeklerin evlilik doyumunu; evlilik çatışmasının yaygınlığı ve demografik değişkenlerden eğitim düzeyinin kadınların evlilik doyumunu yordadığını göstermiştir.

Tümer (1998), evli çiftlerdeki çatışma odaklarını ve iletişim sorunlarını incelemiştir. Araştırmacı eşler arasındaki yaş farkı ile çatışma düzeyleri arasında farklılık olduğunu, yaşın ilerlemesi ile aktif çatışmanın azaldığını, aylık gelirin

artması ile yoğunluk çatışmasının arttığını, kardeş sayısının çatışma ile ilişkili olduğunu, evlilik yaşının ilerlemesi bağlı olarak çatışmanın azaldığını ve kadınlar ile erkekler arasında çatışma düzeyi açısından anlamlı fark bulunmadığını bulgulamıştır.

Çatışma ile ilgili yapılan çalışmalardan biri de Uğurlu'nun (2003) evli çiftlerde cinsiyet ayırımına ilişkin tutumlar, çatışma yönetimi ve evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasıdır. Uğurlu (2003), çalışmasında, çatışma ile başa çıkma stillerinin kadın ve erkeklerde farklılık gösterdiğini ortaya koymuş ve erkeklerin olumsuz aktif çatışma ile başa çıkma biçimlerinin eğitim düzeyinin azalması, çatışmanın sıklığının artması, çatışmanın karşı taraf tarafından başlatılması ve düşmanca cinsiyetçiliğin artması ile ilişkili bulunmuştur. Kadınlar ise çatışmanın karşı taraf tarafından başlatılması, çatışmanın sonunda eşlerinin isteğinin olması ve gelirin düşmesine bağlı olarak daha fazla olumsuz pasif stili kullanmışlardır. Ayrıca, bir eş tarafından olumsuz aktif çatışma ile başa çıkma stiline daha sık kullanılması diğer eşin ilişki uyumunda düşme ile bağlantılı bulunmuştur.

Özen (2006), de evlilikte çatışma ile başa çıkma stili ve evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmasında, demografik değişkenlerin ve eşlerin değer uyumlarının etkisi çıkartıldıktan sonra, kadın ve erkeklerin kullandıkları çatışma stili ile evlilik uyumu arasındaki ilişkilerin farklılaştığını göstermiştir. Kocaların kullandıkları çatışma çözme stilleri eşlerinin evlilik uyumunu anlamlı bir şekilde etkilemiş ancak tam tersi geçerli olmamıştır. Ancak çift olarak ele alındığında her iki esin çatışma çözüm stillerinin evlilik uyumunu anlamlı bir şekilde yordadığı bulunmuştur.

Eğeci (2005), yüklemelerin yanı sıra çatışma ve flört ilişkilerinde ilişki doyumunu incelediği çalışmasında özel olarak, çatışmadan duyulan rahatsızlık, çatışma atıfları, algılanan çatışma davranışları ve ilişki doyumunu arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırmacı, yüksek düzeyde çatışmadan rahatsızlık duyulmasının ve algılanan çatışma davranışının farklı olmasının düşük ilişki doyumunu yordadığını ve bu konuda cinsiyet farklılıklarının olduğunu göstermiştir.

Christensen (1987), evli ve birlikte yaşayan çiftlerle yaptığı çalışmada, sosyalleşme türlerinin farklılıklarının evlilikte yakınlığı ilgilendiren temel bir

çatışmayı oluşturduğunu tartışmıştır. Kadınların muhtemelen daha fazla yakınlık, erkeklerinse daha fazla otonomi (özerklik, kendi kendine yönetme) istemesinin yakınlık hakkındaki çatışmanın, etkileşim sürecinde gözlemlenen farklılıklara yol açtığını önermektedir. Kadınlar daha fazla yakınlık ister ve şikayetler ve talepler yoluyla etkileşimde baskı yaparken; erkekler daha fazla otonomi ister ve etkileşimde geri çekilme ile ısrarlıdır. Bu duruma kanıt olarak, kadınların talep eden olmaya ve daha fazla yakınlık istemeye, erkeklerinse geri çekilen olmaya ve daha fazla otonomi istemeye eğilimli olduğunu göstermiştir.

Johnston ve Campbell (1988; Akt., Akar, 2005) yüksek çatışma düzeyi olan çiftlerle yaptıkları bir çalışmada; çatışmayı çok katmanlı ve çok boyutlu bir süreç olarak tanımlamışlardır. Birinci düzlem çatışmanın aile, yakın arkadaşlar, yeni partnerler ve hatta terapiyi yürüten ekip tarafından alevlendirilebildiği dışsal boyuttur. İkinci olarak çatışma travmatik boşanmanın yarattığı ya da çatışmalı olan ilişkinin sürdürülmesi sonucu olan eşler arası düzlemde yaşanabilir. Üçüncü düzlem; içsel düzendir ve kişinin kayıp yada reddedilmeye verdiği travmatik yanıtla ilgilidir. Eğer ruhsal hastalık varsa boşanmaya verilen duygusal yanıt çok daha komplike olabilir.

Sillars ve arkadaşları (2000) 118 evli çift üzerinde yaptıkları bir araştırmada, eşlerin kendi davranışlarını diğer eşinkinden daha olumlu değerlendirmek eğilimde oldukları ve sıkıntılı çiftlerde daha ciddi çatışmalarla ilgili olarak eşlerin çok özel ve biraz da düşmanca davrandıklarını görmüşlerdir. Olumsuz iletişim döngüsü, çatışmaları tırmandırır ve daha ileri düzeylere taşırken olumsuz değerlendirmeler çatışmayla ilişkili olarak değerlendirilmiştir.

2.7.4. Evlilikte İletişim Çatışması ile İlgili Yapılmış Çalışmalar

Evlilikteki iletişim şekli daha çok evlilik uyumu ve doyum ile çalışılmıştır. Malkoç (2001), evli bireylerin iletişim şekillerinin evlilik uyumları ile ilişkisini incelediği çalışmasında, eşlerin iletişim şekilleri ile evlilik uyumları arasında anlamlı

bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Araştırmaya göre evlilik uyumu yüksek olan bireylerin, düşük olanlara göre daha yapıcı ve daha az yıkıcı iletişim şekilleri kullandıkları anlaşılmıştır.

Terzioğlu ve Şener (2008)'in 413 evli birey ile bazı sosyo-ekonomik ve demografik değişkenler ile iletişimin eşler arası uyuma etkisini araştırmak amacıyla yaptıkları çalışmada iletişim konusunda paylaşım ve memnuniyet derecesi arttıkça, yaşanan anlaşmazlık derecesi ise azaldıkça eşlerin evlilik uyumu artmaktadır.

Curun'un (2006) evli çiftlerde yüklemeler ve iletişim çatışmaları ile ilgili yaptığı araştırmada, erkek katılımcıların kadın katılımcılara göre daha fazla çatışmaya girdiklerini ve çiftlerin iletişim çatışmasında benzerlik göstermediklerini bulmuştur. Yine aynı çalışmada iletişim çatışmaları değişkenin yalnızca yaklaşma/kaçınma alt boyutunda erkeklerin ortalamaları kadınların ortalamalarından daha yüksek bulmuştur. Diğer bir ifadeyle, erkekler kadınlara göre daha çok çatışmaya girmektedir.

Bacaksız'ın (2011) boşanma sürecindeki bireylerde iletişim becerilerine baktığı araştırmasında, kişilerarası iletişim becerilerine ilişkin cinsiyetler arasında farklılığa rastlanmamış ancak, erkeklerin zihinsel iletişim becerilerindeki ortalamaları kadınlardan anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Yine aynı çalışmada sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan bireylerin daha çok duygusal düzeyde iletişim becerilerine sahip oldukları görülmektedir. Bu aşamada kişi, bağlanma figürünü kaybetme korkusu ile hareket ederek yaşanan çatışma sürecinde kendini daha fazla anlatma, duygu ve düşüncelerini daha çok aktarma gibi davranışlar sergileyebilmektedir.

2.7.5. Sosyal Destek ile İlgili Yapılmış Çalışmalar

Sosyal destek ile ilgili çalışmalara bakıldığında, ağırlıklı olarak eşlerin birbirlerinden algıladıkları destek ve diğer sosyal çevreden algıladıkları sosyal destek ilgili olduğu görülmüştür.

Sosyal desteğin boşanma sonrası uyumda etkili bir faktör olduğu belirlenmiştir. Yılmaz (2002) algılanan sosyal desteğin boşanma sonrası duygusal/sosyal uyum ve psikolojik sıkıntı düzeyleri ile ilişkisine baktığı araştırmasını 135 boşanmış ebeveyn ile yaptığı araştırma sonucunda, algılanan sosyal desteği daha yüksek olan katılımcıların stres düzeylerinin daha düşük boşanma sonrası uyumlarının ise daha yüksek olduğunu bulmuştur. Barutçu (2009)da romantik ilişkilerin bitiminde algılanan sosyal desteğin ayrılığa uyumu arasındaki ilişkiye bakmak amacıyla 397 kişi ile yaptığı araştırmada, algılanan sosyal desteği yüksek olan katılımcıların ayrılmaya daha iyi uyum sağladıklarını bulmuştur. Bu durum da sosyal desteğin depresyon düzeyini düşürmesi ve stresi azaltması ile (Sinokki ve ark., 2009, akt. Barutçu, 2009) açıklanmıştır. Ek olarak sosyal açıdan desteklendiklerini hisseden kişiler ilgi gördüklerine, sevildiklerine ve değer verildiklerine ilişkin bir mesaj almaktadırlar (Cobb, 1976, Barutçu, 2009). Bu mesajlar kendilik değerine olumlu katkıda bulunmakta (Fisher, 1976, Akt. Barutçu, 2009) bu da ayrılık sonrası uyumu arttırmaktadır.

Hogan ve ark. (2002) ve Rhodes (2004), aile ve arkadaşlarından daha fazla destek alan bireylerin daha az destek alan bireylere göre daha iyi sağlık durumlarına sahip olduklarını ve sağlık problemlerinin daha çabuk iyileştiğini ileri sürmüşlerdir (Akt: Karademas, 2006).

Güven (2004) tarafından, 579 evli birey ile eşlerin birbirlerinden algıladıkları destek düzeyini etkileyen etmenleri belirlemek amacıyla yapılan araştırmada, cinsiyetler arasında anlamlı farklılaşma olduğu, diğer bir deyişle erkeklerin kadınlara göre eşlerinden daha fazla destek aldıkları algısına sahip oldukları bulunmuştur. Araştırmada, çocuk sahibi olmayan çiftlerin çocuklu çiftlerle karşılaştırıldığında eşlerinden daha fazla destek algıladıkları ve evlilik süresi bakımından karşılaştırıldığında 1-5 yıl evli olanların daha fazla süredir evli olanlara göre eşlerinden daha fazla destek gördüklerini algıladıklarını göstermektedir (Güven, 2004).

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları ve veri çözümleme teknikleri yer almaktadır.

3.1. Araştırma Modeli

Araştırma modeli, belirli bir konuda hali hazırdaki bir durum, belirli bir araştırma evreninden örneklem alınarak yapılacağı için betimsel türdedir (Bir, 1999). Araştırma, geçmişte yada halen varolan bir durumu varolduğu şekliyle betimlemeyi amaçladığı ve araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışıldığı için, tarama modelinden yararlanılmıştır (Karasar, 2009). Genel tarama modellerinden yararlanılan bu araştırmada, iki ve daha çok sayıdaki değişkenin birlikte değişim derecesinin belirlemesi hedeflenmiştir. Ayrıca veri toplama araçlarına dayalı olarak elde edilecek verilerin çözümlenmesinde karşılaştırma türü ilişkisel betimlemelere de yer verilmiştir (Karasar, 2009).

3.2. Çalışma Grubu

Çalışmada boşanma aşamasındaki bireylerin yaşadıkları evlilik çatışması düzeyi araştırıldığı için araştırmanın katılımcılarını boşanma davaları devam eden eş olmayan boşanma aşamasındaki bireyler oluşturmaktadır. Araştırmanın İzmir’de ikamet etmekte ve İzmir Aile Mahkemeleri’nde boşanma davaları sürmekte olan yetişkin kadın ve erkek katılımcılarla yürütülmüştür.

3.2.1. Katılımcıların Demografik Yapılarına İlişkin Bulgular

Bu bölümde araştırmaya katılan katılımcıların demografik özelliklerine göre dağılımları, sayısal ve yüzde değerleri ile birlikte sunulmuştur.

Tablo 6: Çalışma grubunun cinsiyet ve yaş gruplarına göre dağılımı

Yaş Grubu	Kadın		Erkek	
	Sayı (N)	Yüzde (%)	Sayı (N)	Yüzde (%)
22-30 yaş	16	31,4	5	9,8
31-40 yaş	29	56,9	27	52,9
41+	6	11,8	19	37,3
Toplam	51	100	51	100

Tablo 7: Çalışma grubunun cinsiyet ve eğitim gruplarına göre dağılımı

Kadın	Erkek
-------	-------

Eğitim Düzeyi	Sayı (N)	Yüzde (%)	Sayı (N)	Yüzde (%)
Okur /yazar	1	2,0	1	2,0
İlköğretim	25	49,0	29	56,9
Lise	17	33,3	14	27,5
Üniversite	8	15,7	6	11,8
Yüksek lisans	-	-	1	2,0
Toplam	51	100	51	100

Tablo 8: Çalışma grubunun cinsiyet ve gelir gruplarına göre dağılımı

Gelir	Kadın		Erkek	
	Sayı (N)	Yüzde (%)	Sayı (N)	Yüzde (%)
1000 TL altı	5	9,8	12	23,5
1000-3000 TL	36	70,6	30	58,8
3000 TL ve üstü	10	19,6	9	17,6
Toplam	51	100	51	100

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama araçları olarak, Demografik Bilgi Formu, Evlilik Çatışma Ölçeği (Hatipoğlu, 1993), Çatışma İletişim Tarzı Ölçeği (Uysal, 2002) ve Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (Eker, Arkar, 1995) kullanılmıştır.

3.3.1. Demografik Bilgi Formu

Bireylerin çeşitli demografik bilgilerinin toplanabilmesi amacıyla oluşturulmuş bir formdur. Formda, bireyin cinsiyet, yaş, öğrenim durumu, gelir durumu, çalışma durumu, çocuk sayısı, kaçınıcı evliliği olduğu, kiminle yaşadığı, boşanma talebi, boşanma nedenleri, anne ve babasında gözlemlediği çatışma düzeyi, kaçınıcı evlilik olduğu, evlilik süresi gibi bilgileri elde etmeye yönelik sorular vardır.

3.3.2. Evlilik Çatışması Ölçeği

Hatipoğlu (1993) tarafından evlilik çatışmalarını ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek, yapılan çalışmalar ışığında evliliklerde çatışma yaratma ihtimalinin yüksek olduğu saptanmış olan; iletişim, arkadaş ve akrabalarla ilişkiler, çocuklar, iş, ekonomik konular, cinsellik gibi konulardaki 70 maddeden oluşmaktadır. Her madde için cevap seçenekleri (örn. böyle bir durum yok, var ama gerginlik yaratmıyor yada haftada 1-2 kez gerginlik yaratıyor) 6 tanedir. Ölçek, 2 farklı puan ‘Çatışma Yaygınlık Puanı ve Çatışma Sıklık Puanı’ vermektedir. Ancak, ölçeğin kullanım izni için Hatipoğlu ile yapılan yazışma sırasında, tek bir puan türünün ‘Çatışma Sıklık Puanı’nın hesaplanmasının uygun olacağını belirttiğinden, seçeneklere 1 ile 6 puan verilerek Çatışma Sıklık Puanı elde edilerek kullanılmıştır. Ölçekten alınacak en düşük puan 70, en yüksek puan ise 420’dir. Ölçeğin geçerliği ile ilgili olarak yapılan çalışma sonucunda Cronbach alfa .91 olarak bulunmuştur (Hatipoğlu, 1993).

Çalışmada Evlilik Çatışması Ölçeği'nin güvenirlik katsayısının .93 olduğu, madde toplam puan korelasyonlarının -.03 ile .66 arasında değiştiği saptanmıştır. Ölçek toplam puanının alt ölçeklerle arasındaki korelasyonların .28 ile .93 arasında değiştiği görülmüştür ($p < 0.05$), (Tablo:18).

3.3.3. Çatışma İletişim Tarzı Ölçeği

Golstein (1999), tarafından geliştirilmiş olan Çatışma İletişim Tarzı Ölçeği, bireylerin çatışma sırasında kullandıkları 5 temel iletişim tarzını ölçmeyi amaçlamaktadır. Toplam 75 maddeden oluşan, puanlama ‘kesinlikle katılıyorum’ ve ‘kesinlikle katılmıyorum’ arasında değişen, 1-5 arası Likert tipi değerlendirme ile yapılmıştır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 375, en düşük puan ise 75’dir. Ölçeğin alt boyutları: yüzleşme, gene/özel davranış, duygusal ifade, çatışmaya girme/çatışmadan kaçma ve kendini açmadır. Ölçeğin Türkçe’ye çevirisi ve uyarlaması Uysal (2002) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin Türkçe uyarlaması çalışmasında, güvenirlik konusunda, madde toplam korelasyonlarına bakılmış ve 25 kesme noktasının altında kalan 32 madde dışarıda bırakılmış ve geriye kalan 43 maddenin Cronbach alfa katsayısı .89 olarak bulunmuştur. Çalışmada, ölçeğin Uysal tarafından kullanılan 43 maddelik şekli kullanılmıştır.

Çatışma İletişim Tarzı Ölçeği'nin güvenirlik katsayısının .74 olduğu, madde toplam puan korelasyonlarının -.09 ile .51 arasında değiştiği saptanmıştır. Ölçek toplam puanının alt ölçeklerle arasındaki korelasyonların .52 ile .71 arasında değiştiği görülmüştür ($p < 0.05$), (Tablo: 19).

3.3.4. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği

Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Zimet ve ark. (1988) tarafından bireylerin algıladıkları sosyal destek unsurlarını belirlemeye yönelik olarak geliştirilmiş 12 maddelik bir ölçektir. Her biri 4 maddeden oluşan ölçek, desteğin kaynağına ilişkin üç gruptan oluşur. Bunlar; aile, arkadaşlar ve özel bir insandır. Her madde ‘kesinlikle hayır’ ile ‘kesinlikle evet’ arasında değişen 7 aralıklı bir ölçek kullanılarak derecelendirilmiştir. Alt ölçeklerden alınabilecek en düşük puan 4, en yüksek puan 28’dir. Ölçeğin tamamından elde edilecek en düşük puan 12, en yüksek puan 84’tür. Elde edilen puanın yüksek olması algılanan sosyal desteğin yüksek olduğunu ifade etmektedir. Ölçeğin Türkçe’ye çevirisi ve uyarlaması Eker ve Arkar

(1995) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmanın örnekleminde ölçeğin Cronbach alfa değeri 0,86 olarak belirlenmiştir (Eker, Arkar, 1995).

Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin güvenilirlik katsayısının .82 olduğu, madde toplam puan korelasyonlarının -.44 ile .60 arasında değiştiği saptanmıştır. Ölçek toplam puanının alt ölçeklerle arasındaki korelasyonların .65 ile .76 arasında değiştiği görülmüştür ($p < 0.05$), (Tablo: 20).

3.4. Verilerin Toplanması

Ölçek uygulamaları öncesi, çalışmacı tarafından uygulamayı yapacak olan sosyal çalışma görevlisi 3 psikolog, 2 pedagoğ ve 2 sosyal hizmet uzmanına uygulamalar arası farklılığı önlemek için 1 saatlik bilgilendirme eğitimi verilmiştir. Eğitim sonrasında ölçekler İzmir Adliyesi Aile Mahkemeleri'nde boşanma davaları süren eş olmayan 51 kadın ve 51 erkek yetişkine adliye ortamında sosyal çalışma görevlisi olarak çalışan psikolog, pedagoğ ve sosyal hizmet uzmanı tarafından uygulanmıştır. Uygulama öncesi katılımcılara araştırmanın amacına ve uygulamada dikkat edilmesi gereken hususlara dair bilgilendirme yapılmış ve verilen bilgilerin yalnızca araştırma amacı ile kullanılacağı açıklanmıştır.

3.5. Veri Çözümlemesi

Elde edilecek verilerin analizinde SPSS programından yararlanılarak, yapılan analizler aşağıda yer almaktadır:

- Kadın ve erkeklerin Evlilik Çatışma Ölçeği puan ortalamaları açısından farklılaşıp farklılaşmadığına bağlantısız örneklem için "t-testi" ile incelenmiştir.

- Davayı açan taraf ile dava açılan tarafın Evlilik Çatışma Ölçeği puan ortalamaları açısından farklılaşıp farklılaşmadığına bağımsız örneklem için “t-testi” ile bakılmıştır.
- Evlilik Çatışması Ölçeği puan ortalamalarının eğitim düzeyi, gelir durumu, çalışma durumu, çocuk sayısı, boşanma nedeni, bireyin anne ve babası arasında gözlemlediği çatışma düzeyine, evlilik sayısı ve evlilik süresine göre farklılaşıp farklılaşmadığına “tek yönlü varyans analizi” ile bakılacak ve gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir farklılaşma bulunması durumunda, farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak amacıyla Scheffe Çoklu Karşılaştırma Testi yapılmıştır.
- Uygulanan ölçeklerden elde edilen puanlar arasındaki korelasyon incelenmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

4.1. Katılımcıların Bazı Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Bu bölümde araştırmaya katılan katılımcıların bazı demografik özelliklerine göre dağılımları, sayısal ve yüzde değerleri ile birlikte sunulmuştur.

Tablo 9: Çalışma grubunun nikah öncesi birliktelik süresine göre dağılımı

Birliktelik süresi	Kadın		Erkek	
	Sayı (N)	Yüzde (%)	Sayı (N)	Yüzde (%)
1 yıl	8	15,7	11	21,6
2-3 yıl	10	19,6	10	19,6
4 yıl ve üzeri	8	15,7	3	5,9
Toplam	26	49	24	47,1

Tablo 10: Çalışma grubunun evlilik süresine göre dağılımı

Evlilik süresi	Kadın		Erkek	
	Sayı (N)	Yüzde (%)	Sayı (N)	Yüzde (%)
1-5 yıl	14	27,5	13	25,5
6-10	19	37,3	17	33,3
11-15 yıl	12	23,5	13	25,5
16 yıl ve üzeri	6	11,8	8	15,7
Toplam	51	100	51	100

Tablo 11: Çalışma grubunun boşanmayı talep etme durumuna göre dağılımı

Talep etme	Kadın		Erkek	
	Sayı (N)	Yüzde (%)	Sayı (N)	Yüzde (%)
Ben	37	72,5	15	29,4
Eşim	10	19,6	25	49,0
Karşılıklı	3	5,9	11	21,6
Eşimin ailesi	1	2,0	-	-
Toplam	51	100	51	100

Tablo 12: Çalışma grubunun evlenme biçimine göre dağılımı

Evlenme Biçimi	Kadın		Erkek	
	Sayı (N)	Yüzde (%)	Sayı (N)	Yüzde (%)
Anlaşarak	31	60,8	28	54,9
Görücü usl.	17	33,3	18	35,3
Diğer	3	5,9	5	9,8
Toplam	51	100	51	100

Tablo 13: Çalışma grubunun çocuk sahibi olma durumuna göre dağılımı

Çocuk Sahibi Olma	Kadın		Erkek	
	Sayı (N)	Yüzde (%)	Sayı (N)	Yüzde (%)
Evet	48	94,1	47	92,2
Hayır	3	5,9	4	7,8
Toplam	51	100	51	100

Tablo 14: Çalışma grubunun üvey çocuk sahibi olma durumuna göre dağılımı

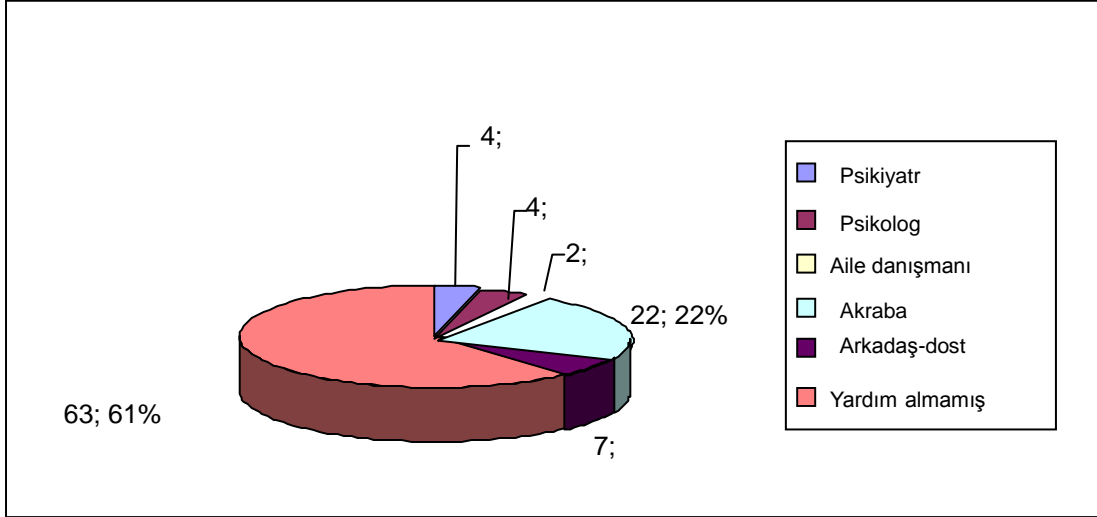
Üvey Çocuk Sahibi olma	Kadın		Erkek	
	Sayı (N)	Yüzde (%)	Sayı (N)	Yüzde (%)
Evet	8	15,7	5	9,8
Hayır	43	84,3	49	90,2
Toplam	51	100	51	100

Tablo 15: Çalışma grubunun evlilik problemlerini çözmek için yardım alma durumuna göre dağılımı

Yardım Alma	Kadın		Erkek	
	Sayı (N)	Yüzde (%)	Sayı (N)	Yüzde (%)
Evet	21	41,2	18	35,3
Hayır	30	58,8	33	64,7
Toplam	51	100	51	100

Tablo 16: Çalışma grubunun evlilik problemlerini çözmek için kimden yardım alındığına dair dağılım

Yardım Alma	Kadın		Erkek	
	Sayı (N)	Yüzde (%)	Sayı (N)	Yüzde (%)
Psikolog	2	3,9	2	3,9
Psikiyatr	3	5,9	1	2,0
Aile Danışmanı	-	-	2	3,9
Aile Yakın/Akraba	12	23,5	10	19,6
Arkadaş/Dost	4	7,8	3	5,9
Yardım Aln. Top.	21,	41,2	18	35,3
Toplam	51	100	51	100

Grafik 1: Çalışma grubunun evlilik problemlerini çözmek için kimden yardımlı alındığına dair dağılım

Tablo 17: Çalışma grubunun kaçınıcı evlilikleri olduğuna göre dağılımı

Evlilik Sayısı	Kadın		Erkek	
	Sayı (N)	Yüzde (%)	Sayı (N)	Yüzde (%)
1.	43	84,3	38	74,5
2.	7	13,7	11	21,6
3.	1	2,0	1	2,0
4.	-	1	1	2,0
Toplam	51	100	51	100

4.2. Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Korelasyon Değerleri

Evlilik Çatışması Ölçeği'nin madde toplam puan korelasyonlarının -.03 ile .66 arasında değiştiği saptanmıştır. Ölçek toplam puanının alt ölçeklerle arasındaki korelasyonların .28 ile .93 arasında değiştiği görülmüştür ($p<0.05$). Evlilik Çatışma Ölçeği toplam puanları ile alt ölçekler arasındaki korelasyon değerleri Tablo 18'de sunulmuştur.

Tablo 18: EÇÖ toplam puanları ile alt ölçekleri arasındaki korelasyon değerleri

Alt Ölçekler	1	2	3	4	5	6	7
1.EÇÖToplam	-	,928(**)	,276(**)	,725(**)	,385(**)	,703(**)	,644(**)
2.İletişim		-	,216(*)	,543(**)	,203(*)	,511(**)	,484(**)
3.Akraba			-	,237(*)	,058	,030	,248(**)
4.Çocuk				-	,236(*)	,557(**)	,335(**)
5.İş					-	,378(**)	,236(*)
6.Ekonomik						-	,434(**)
7.Cinsellik							-

** $p<.001$, * $p<0.05$

Çatışma İletişim Tarzı Ölçeği'nin madde toplam puan korelasyonlarının -.09 ile .51 arasında değiştiği saptanmıştır. Ölçek toplam puanının alt ölçeklerle arasındaki korelasyonların .52 ile .71 arasında değiştiği görülmüştür ($p<0.05$). Ölçek toplam puanları ile alt ölçekler arasındaki korelasyon değerleri Tablo 19'a sunulmuştur.

Tablo 19: ÇİTÖ toplam puanları ile alt ölçekleri arasındaki korelasyon değerleri

Alt Ölçekler	1	2	3	4	5
1.ÇİTÖToplam	-	,696(**)	,709(**)	,592(**)	,525(**)
2.Kendini açma		-	,174	-,034(*)	,616(*)
3.Çatışma/kaçınm			-	,631(**)	,054
4.Özel/genel				-	-,146
5.Duygusal ifade					-

**p<.001, *p<0.05

Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin madde toplam puan korelasyonlarının -.44 ile .60 arasında değiştiği saptanmıştır. Ölçek toplam puanının alt ölçeklerle arasındaki korelasyonların .65 ile .76 arasında değiştiği görülmüştür (p<0.05). Ölçek toplam puanları ile alt ölçekler arasındaki korelasyon değerleri Tablo 20'de sunulmuştur.

Tablo 20: ÇBASDÖ toplam puanları ile alt ölçekler arasındaki korelasyon değerleri

Alt Ölçekler	1	2	3	4
1.SDToplam	-	,764(**)	,652(**)	,666(**)
2.özelinsan		-	,192	,261(**)
3.arkadaş			-	,239(**)
4.aile				-

**p<.001, *p<0.05

Araştırmada kullanılmış olan Evlilik Çatışması Ölçeği, Çatışma İletişim Tarzları Ölçeği ve Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin toplam puanları arasındaki korelasyonlar incelenmiş, Evlilik Çatışması Ölçeği ile Çatışma İletişim Tarzı Ölçeği arasında ve Evlilik Çatışması Ölçeği ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği arasında anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu saptanmıştır (p<0.05). Korelasyon değerleri Tablo 21'de sunulmuştur.

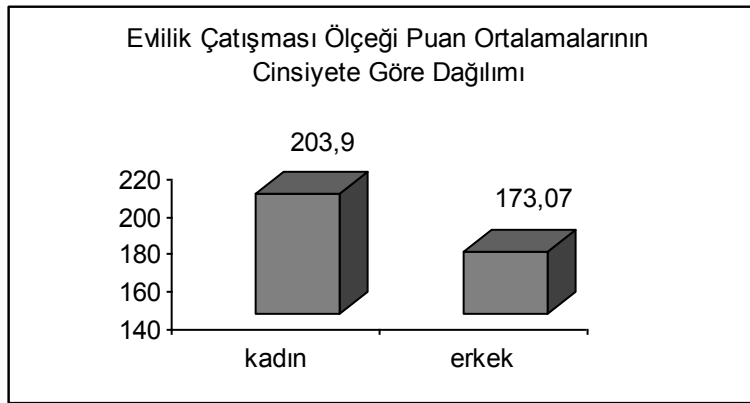
Tablo 21: EÇÖ, ÇİTÖ ve ÇBASDÖ toplam puanları arasındaki korelasyon değerleri

Ölçekler	1	2	3
1.EÇÖ toplam puan	-	-,208(*)	,214(*)
2.ÇİTÖ toplam puan		-	,081
3.ÇBASDÖ toplam puan			-

*p<0.05

4.3. Evlilik Çatışması Ölçeği'nin Sosyo-Demografik Özelliklerle İlişkileri

Kadın ve erkeklerin Evlilik Çatışması Ölçeği (EÇÖ) puan ortalamaları açısından farklılaşıp farklılaşmadığına bağımsız örneklem için t testi ile bakılmıştır. Sonuçlara göre, kadın katılımcıların ortalamasının ($\bar{X} = 203,90$, $S=54,23$) erkek katılımcıların ortalamasından ($\bar{X} = 173,07$ $S=46,94$) istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır [$t(100) = 1,428$, $p < 0.05$]. Cinsiyete göre EÇÖ puan ortalamaları Grafik 1'de gösterilmiştir.

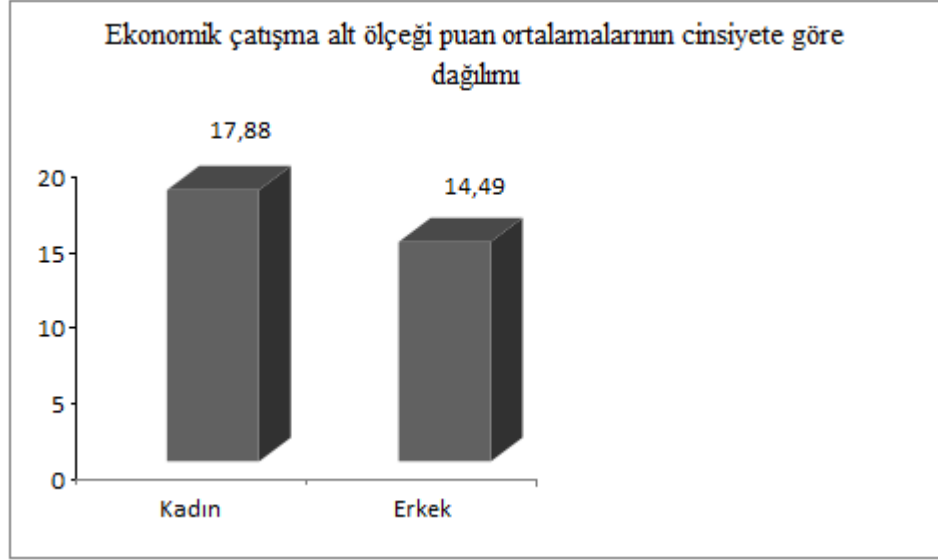

Grafik 1- Evlilik Çatışması Ölçeği puan ortalamalarının cinsiyete göre dağılımı.

Evlilik Çatışması Ölçeği'nin alt ölçek puan ortalamalarının cinsiyet açısından farklılaşıp farklılaşmadığına bağımsız örneklem için t testi ile bakılmış olup, 'ekonomik çatışma', 'iş konusunda çatışma' ve 'iletişim çatışması' alt ölçeklerinin puan ortalamalarının cinsiyet açısından anlamlı düzeyde farklılaşma gösterdiği bulunmuştur. Sonuçlara göre;

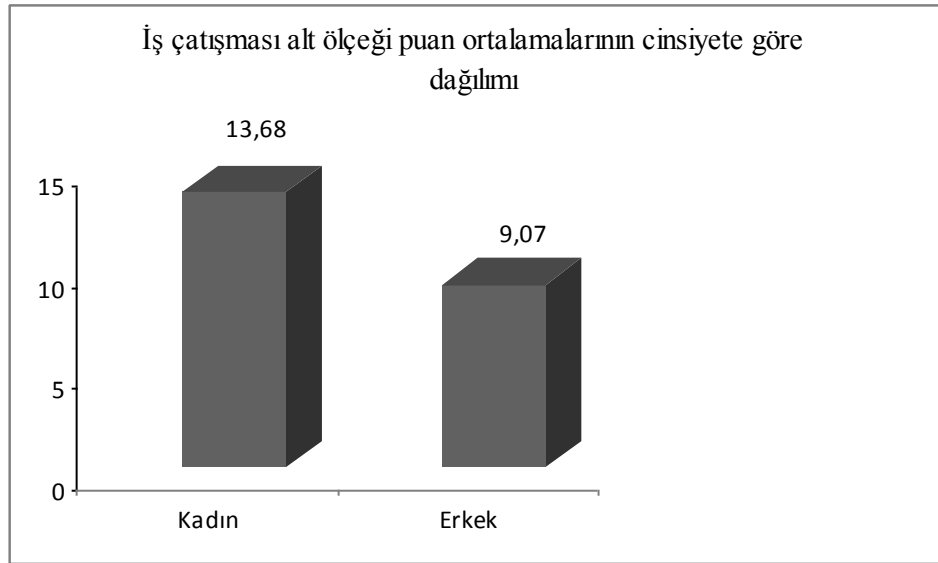
- Kadın katılımcıların "ekonomik çatışma" alt ölçeği puan ortalamalarının ($\bar{X} = 17,88$, $S=8,33$), erkek katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{X} = 14,49$, $S=7,10$) istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde yüksek olduğu [$t(100): .138$,

p<0.05]. Cinsiyete göre ‘ekonomik çatışma’ alt ölçeği puan ortalamaları ‘Grafik 2’de gösterilmiştir.

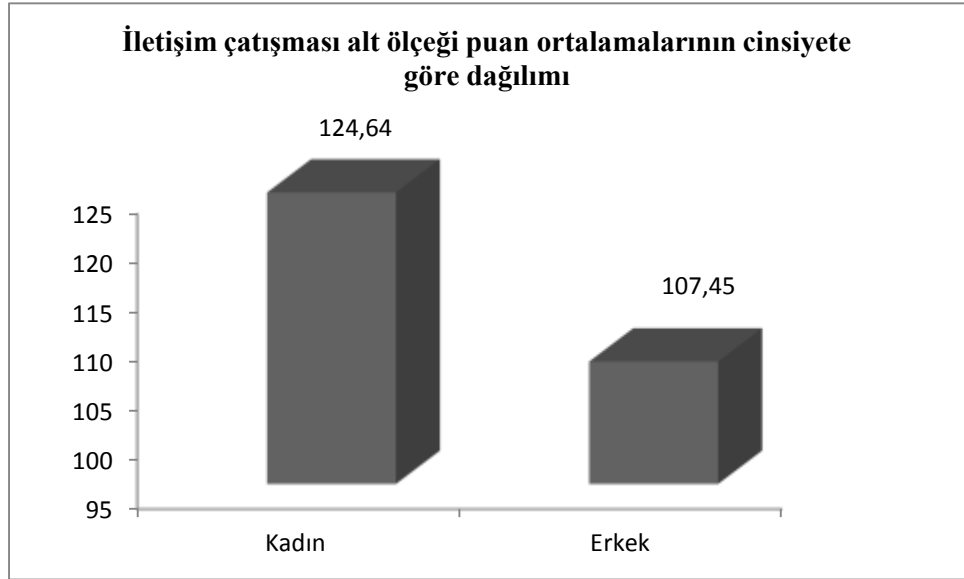
Grafik 2- Cinsiyete göre EÇÖ ‘ekonomik çatışma alt ölçeği’ puan ortalamalarının dağılımı

- Kadın katılımcıların “iş konusunda çatışma” alt ölçeği puan ortalamalarının ($\bar{X}=13,68$, $S=6,54$), erkek katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{X}=9,07$, $S=3,94$) istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde yüksek olduğu [$t(100): 16,781$, $p<0.05$]. Cinsiyete göre ‘iş çatışması’ alt ölçeği puan ortalamalarını ‘Grafik 3’de gösterilmiştir.

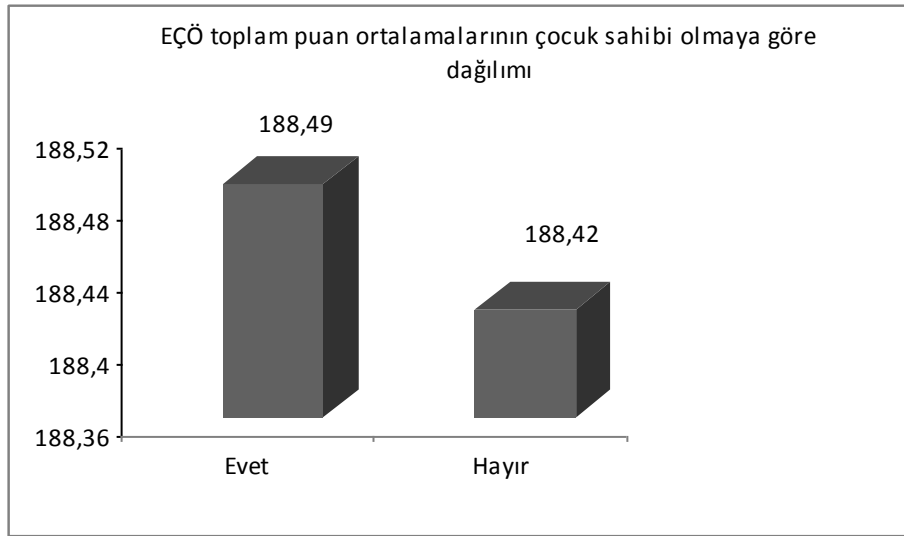
Grafik 3- Cinsiyete göre EÇÖ 'iş çatışması alt ölçeği' puan ortalamalarının dağılımı

- Kadın katılımcıların “iletişim çatışması” puan ortalamalarının ($\bar{X} = 124,64$, $S = 32,79$) erkek katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{X} = 107,45$, $p < 0,05$) istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Cinsiyete göre ‘iletişim çatışması’ alt ölçeği puan ortalamaları ‘Grafik 4’de gösterilmiştir.

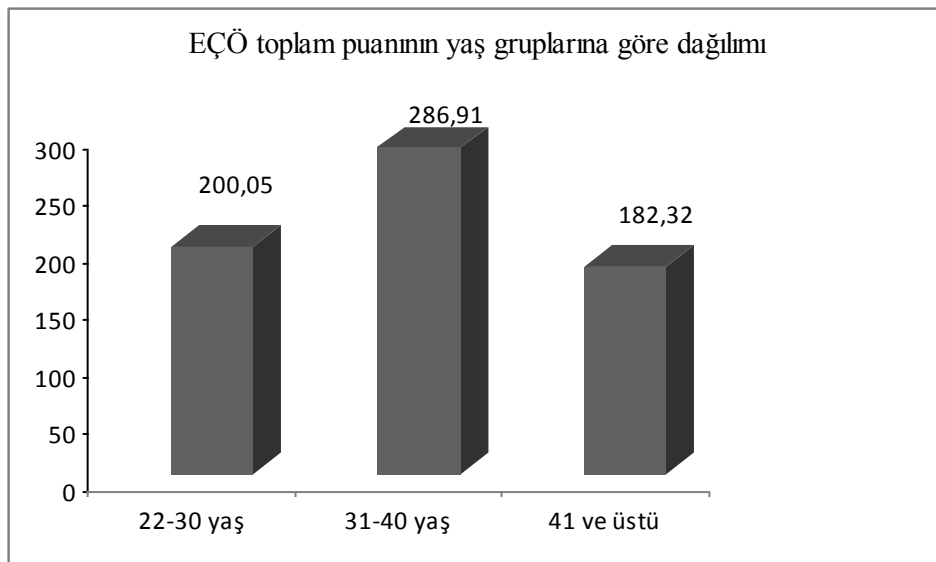
Grafik 4- Cinsiyete göre EÇÖ 'iletişim çatışması alt ölçeği puan ortalamalarının dağılımı

Çocuk sahibi olan ve olmayan katılımcıların Evlilik Çatışması Ölçeği (EÇÖ) puan ortalamaları bağımsız örneklem için t testi ile bakılmış olup, iki grubun puan ortalamaları açısından istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı bulunmuştur [$t(100)=.003$, $p>.05$]. Katılımcıların çocuk sahibi olup olmamasına göre EÇÖ puan ortalamaları Grafik '5'de gösterilmiştir.

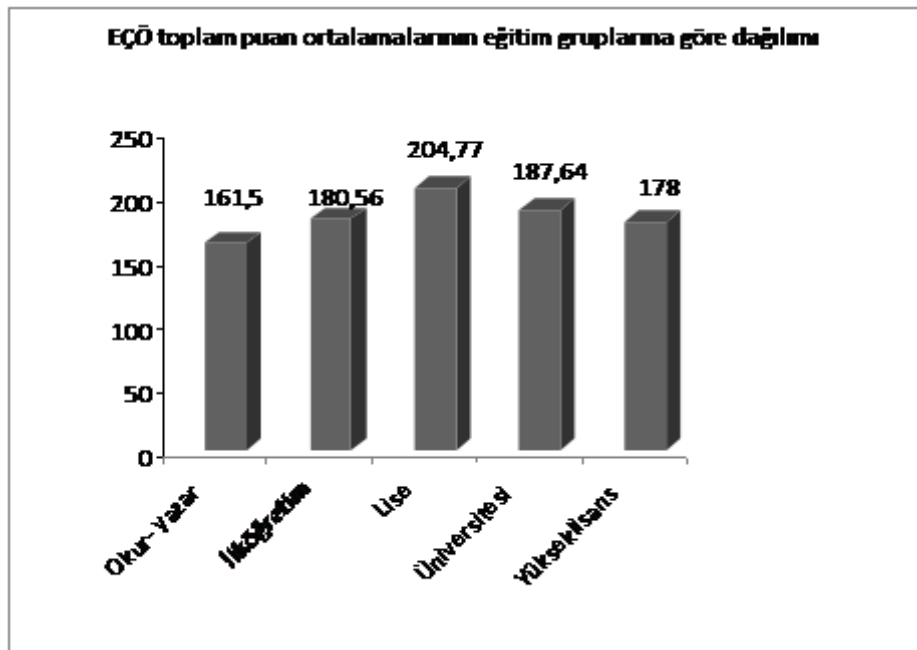
Grafik 5- Katılımcıların çocuk sahibi olup olmamasına göre EÇÖ puan ortalamalarının dağılımı

Yaş gruplarının Evlilik Çatışması Ölçeği (EÇÖ) puan ortalamalarının istatistiksel açıdan farklılaşıp farklılaşmadığına "tek yönlü varyans analizi" ile bakılmış, üç farklı yaş grubunun puan ortalamalarının istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma göstermediği saptanmıştır [$F(2, 99) = .695$ $p > .05$]. Yaş gruplarına göre EÇÖ puan ortalamaları Grafik 6'da gösterilmiştir.

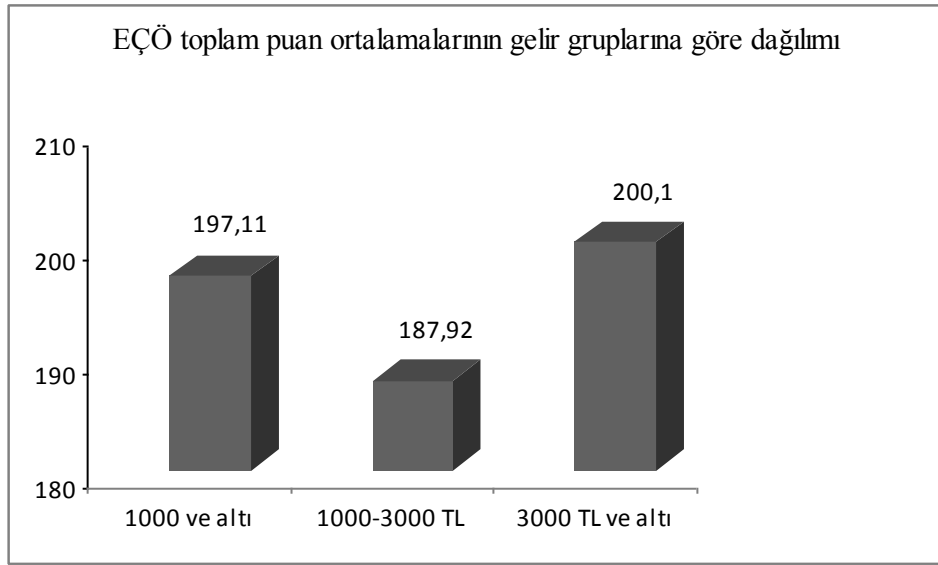
Grafik 6- Katılımcıların yaş gruplarına göre EÇÖ puan ortalamalarının dağılımı

Eğitim düzeyine Evlilik atışması leği (E) puan ortalamaları açısından farklılaşıp farklılaşmadığına "tek yönlü varyans analizi" ile bakılmış, eğitim gruplarının E puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma olmadığı saptanmıştır [$F(4, 97) = 1,193$ $p > .05$]. Eğitim gruplarına göre E puan ortalamaları Grafik 7'de gösterilmiştir.

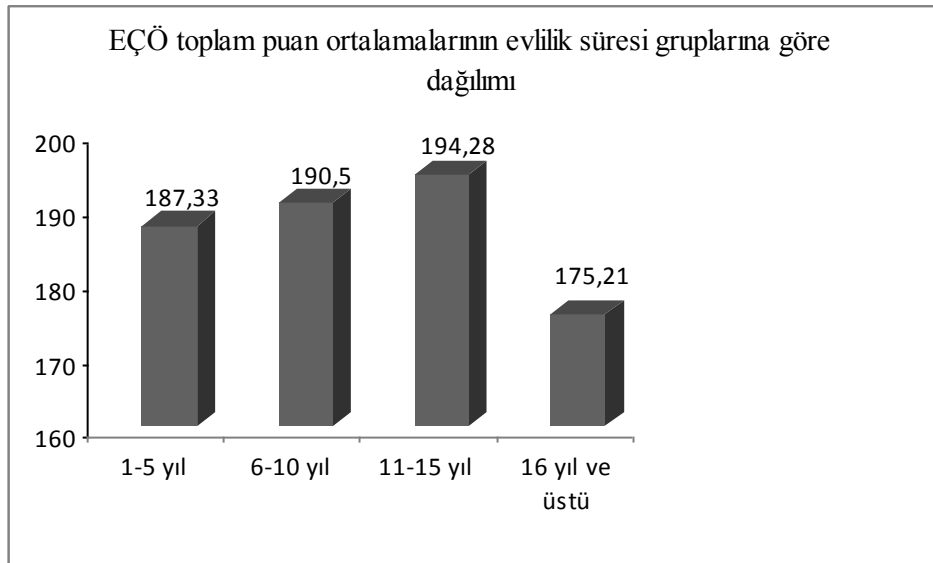
Grafik 7- Katılımcıların eğitim gruplarının E puan ortalamalarının dağılımı

Katılımcıların Evlilik atışması leği (E) puan ortalamalarının gelir düzeylerine göre farklılık gösterip göstermediğine "tek yönlü varyans analizi" ile bakılmış ve gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma olmadığı gözlenmiştir [$F(2, 99) = 2.055$ $p > .05$]. Gelir gruplarına göre E puan ortalamaları Grafik 8'de gösterilmiştir.

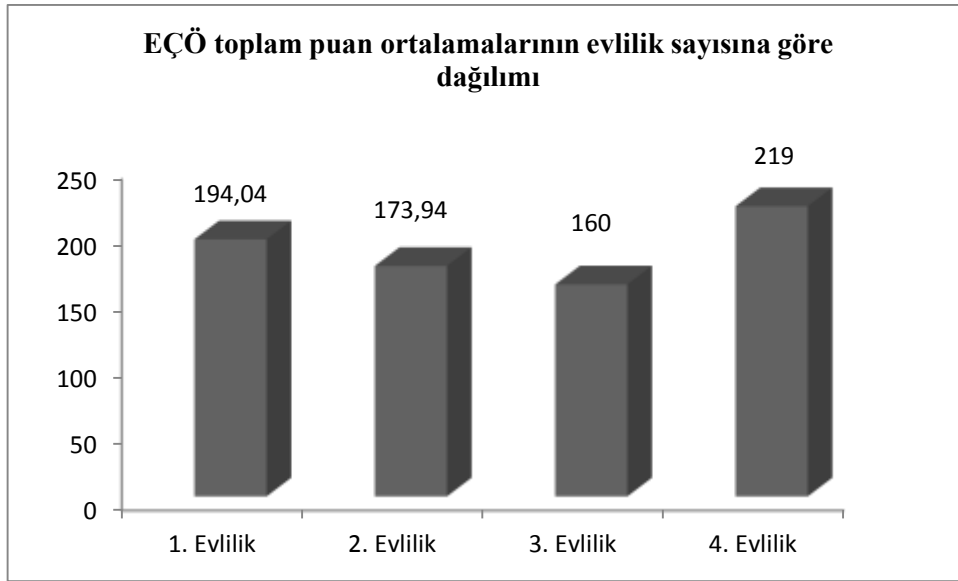
Grafik 8- Katılımcıların gelir gruplarına göre EÇÖ toplam puan ortalamalarının dağılımı

Katılımcıların Evlilik Çatışması Ölçeği (EÇÖ) puan ortalamalarının evlilik sürelerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına tek yönlü varyans analizi ile bakılmış olup, dört grubun puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşmanın bulunmadığı saptanmıştır [$F(3,98) = .410, p > .05$]. Evlilik süreleri farklı olan dört grubun EÇÖ puan ortalamaları Grafik 9’da gösterilmiştir.

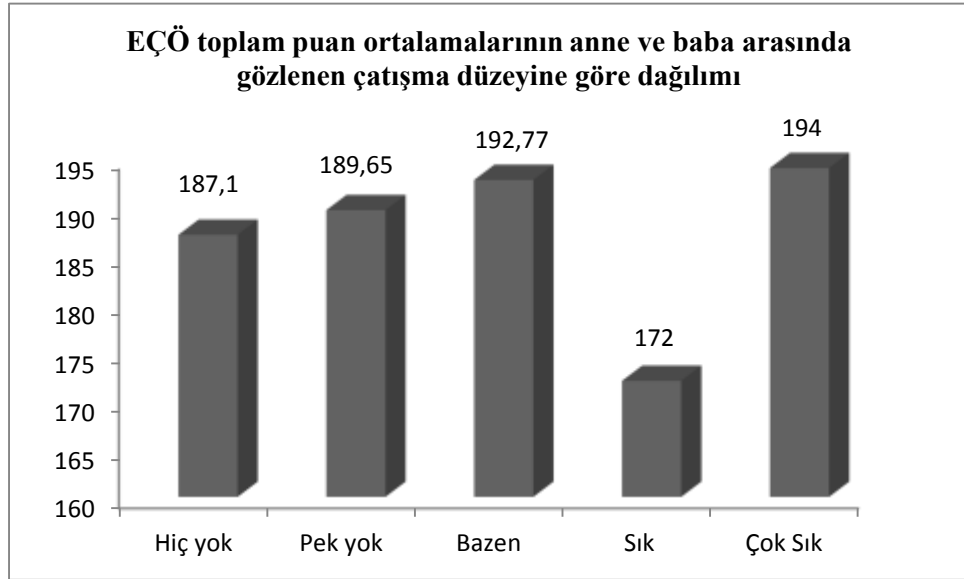
Grafik 9- Katılımcıların evlilik sürelerine göre EÇÖ puan ortalamalarının dağılımı

Katılımcıların Evlilik Çatışması Ölçeği (EÇÖ) puan ortalamalarının evlilik sayılarına göre farklılaşıp farklılaşmadığına tek yönlü varyans analizi ile bakılmış olup, dört grubun puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşmanın bulunmadığı saptanmıştır [$F(3,98) = .881, p>.05$]. Evlilik sayıları farklı olan dört grubun EÇÖ puan ortalamaları 'Grafik 10'da gösterilmiştir.

Grafik 10- Katılımcıların evlilik sayılarına göre EÇÖ puan ortalamaları dağılımı

Katılımcıların kendi anne ve babaları arasında algıladıkları çatışma düzeyine göre EÇÖ puan ortalamalarının farklılaşıp farklılaşmadığına tek yönlü varyans analizi ile bakılmış olup, grupların puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma olmadığı saptanmıştır [$F(4, 97)=.179 p>0.05$]. Katılımcıların anne babalarında algıladıkları çatışma düzeyine göre EÇÖ puan ortalamaları Grafik 11'de sunulmuştur.

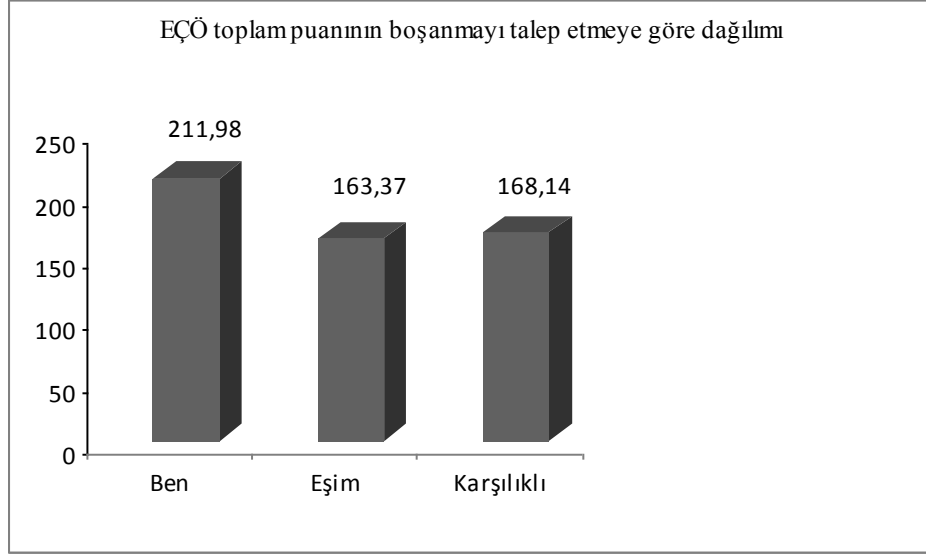

Grafik 11- Katılımcıların anne babalarında algıladıkları çatışma düzeyine göre EÇÖ puan ortalamaları dağılımı

Katılımcıların EÇÖ puan ortalamalarının boşanmayı talep eden tarafın kim olduğuna göre farklılaşıp farklılaşmadığına tek yönlü varyans analizi ile bakılmış olup, gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmüştür [F(2,98):12,503, p<0.05]. Farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğunun saptanması amacıyla Scheffe Çoklu Karşılaştırma Testi yapılmıştır. Sonuçlara göre;

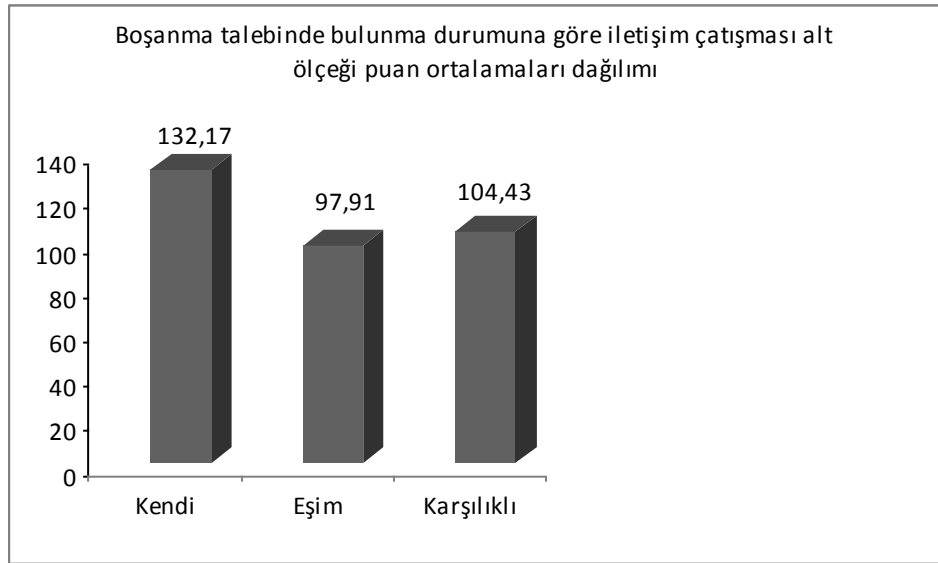
- Boşanmayı kendisinin talep ettiğini belirten katılımcıların EÇÖ puan ortalamalarının ($\bar{X}=211,98$, S=49,34), boşanmayı eşiyile karşılıklı olarak talep ettiklerini belirten katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{X}=168,14$, S=52,45) ve boşanmayı eşinin talep ettiğini belirten katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{X}=163,37$, S=42,57) istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde yüksek olduğu ,
- Boşanmayı eşiyile karşılıklı olarak talep ettiğini belirten katılımcıların puan ortalamalarının ($\bar{X}=168,14$, S=52,45), boşanmayı eşinin talep ettiğini belirten katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{X}=163,37$, S=42,57) istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Boşanmayı

talep eden tarafın kim olduğuna göre EÇÖ puan ortalamalarının dağılımı Grafik 12’da sunulmuştur.

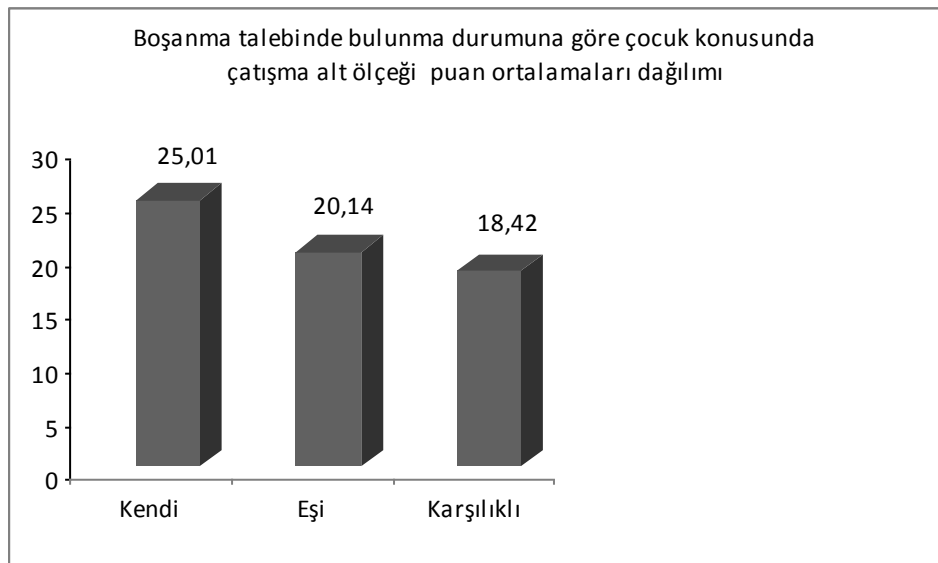

Grafik 12- Katılımcıların boşanmayı talep eden tarafın kim olduğuna göre EÇÖ puan ortalamalarının dağılımı

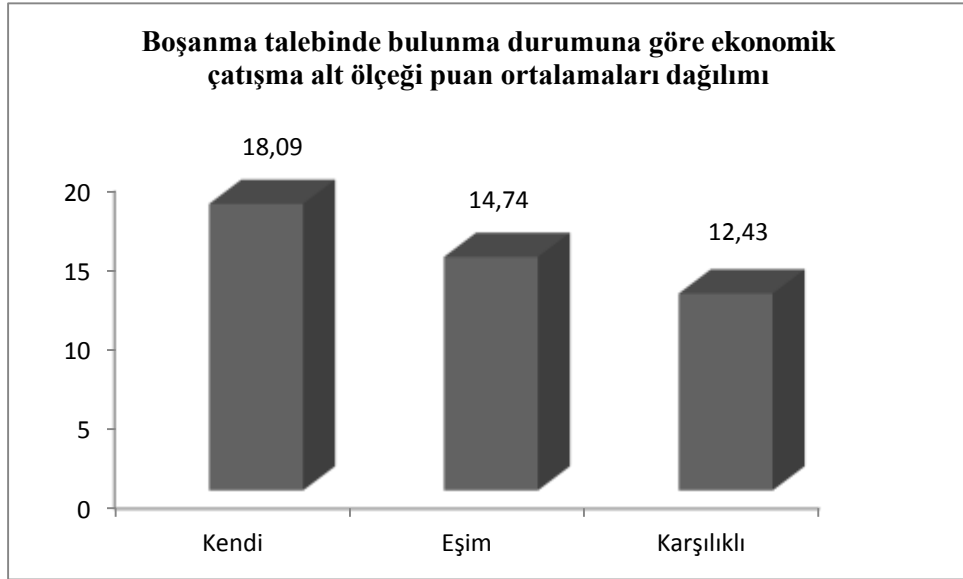
Katılımcıların EÇÖ alt ölçekleri puan ortalamalarının boşanmayı talep eden tarafın kim olduğuna göre farklılaşıp farklılaşmadığına tek yönlü varyans analizi ile bakılmış olup, grupların “İletişim çatışması” [$F(2,98)= 16,365, p<0.05$] “Çocuk konusunda çatışma” [$F(2,98)=3,208$] “Ekonomik çatışma” [$F(2,98)= 3,884, p<0.05$] ve “cinsellik konusunda çatışma” [$F(2,98)=3,475, p<0.05$] alt ölçekleri puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmüştür. Boşanmayı talep etme durumuna göre alt ölçek puan ortalamaları Grafik 13, 14, 15 ve 16’da sunulmuştur.

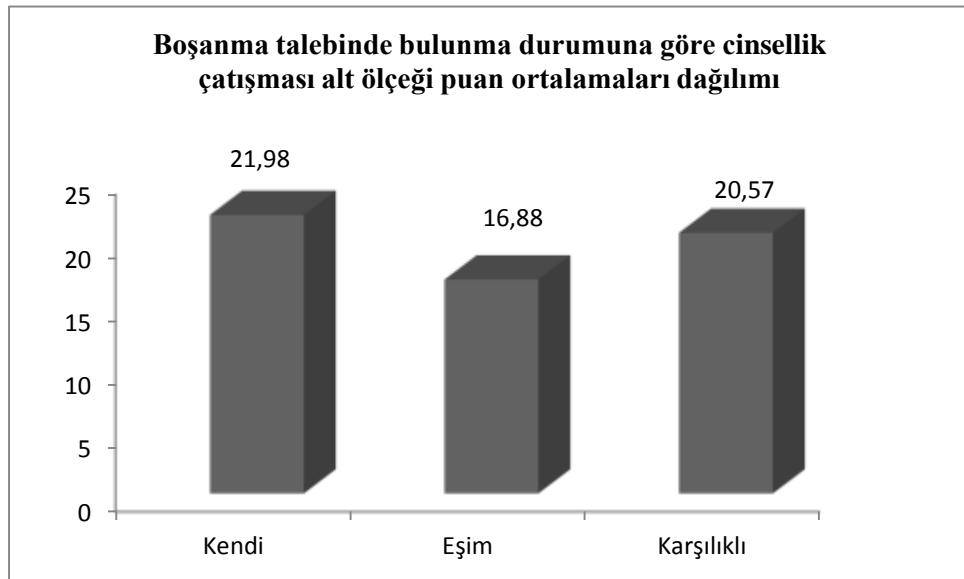
Grafik 13- Katılımcıların boşanma talebinde bulunma durumuna göre EÇÖ 'iletişim çatışması alt ölçeğine' göre puan ortalamaları dağılımı

Grafik 14- Katılımcıların boşanma talebinde bulunma durumuna göre EÇÖ 'çocuk konusunda çatışma alt ölçeğine' göre puan ortalamaları dağılımı

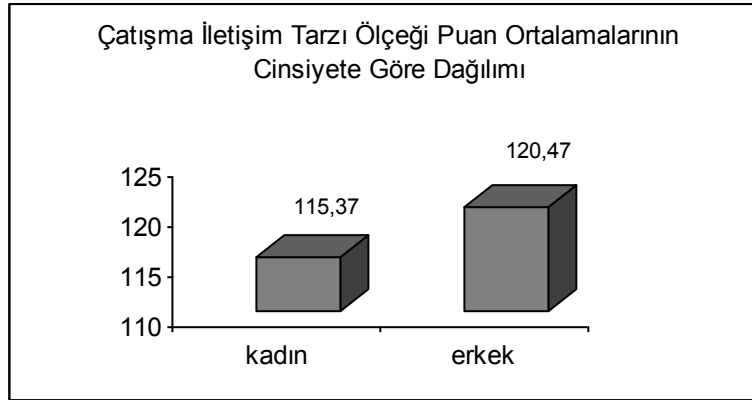
Grafik 15- Katılımcıların boşanma talebinde bulunma durumuna göre EÇÖ 'ekonomik çatışma alt ölçeğine' göre puan ortalamaları dağılımı

Grafik 16- Katılımcıların boşanma talebinde bulunma durumuna göre EÇÖ 'cinsellik çatışması alt ölçeğine' göre puan ortalamaları dağılımı

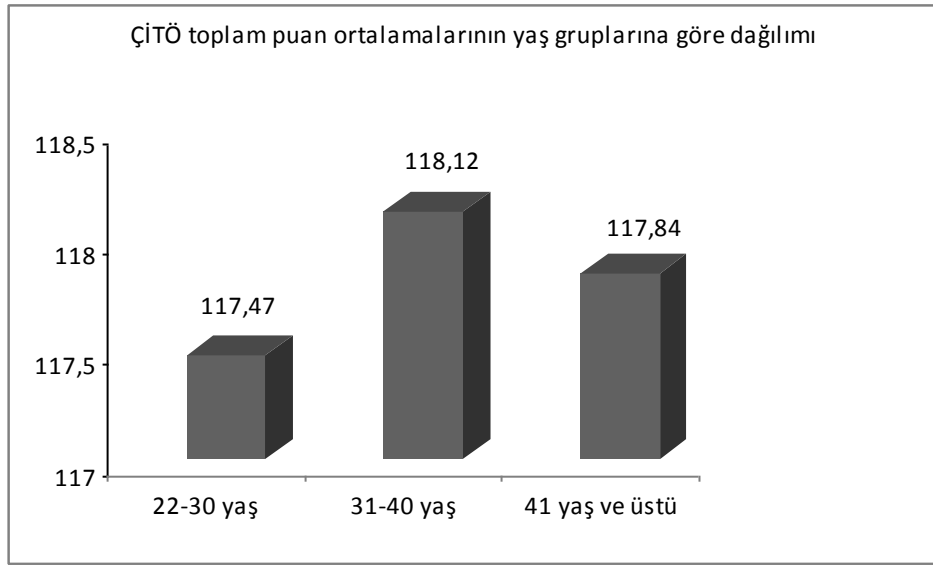
4.4. Çatışma İletişim Tarzı Ölçeği'nin Sosyo-Demografik Özelliklerle İlişkileri

Kadın ve erkek katılımcıların Çatışma İletişim Tarzları Ölçeği (ÇİTÖ) puan ortalamaları açısından farklılaşıp farklılaşmadığına bağımsız örneklem için t testi ile bakılmıştır. Sonuçlara göre, kadın katılımcıların ortalamaları ($\bar{X}=115,37$, $S=17,47$) ile erkek katılımcıların puan ortalamaları ($\bar{X}=120,47$, $S=9,80$) arasında istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir farklılaşma bulunmadığı görülmüştür [$t(100): 8,656$, $p>0.05$]. Katılımcıların Çatışma İletişim Tarzı Ölçeği (ÇİTÖ) puan ortalamalarının cinsiyete göre dağılımı Grafik 17'de gösterilmiştir.

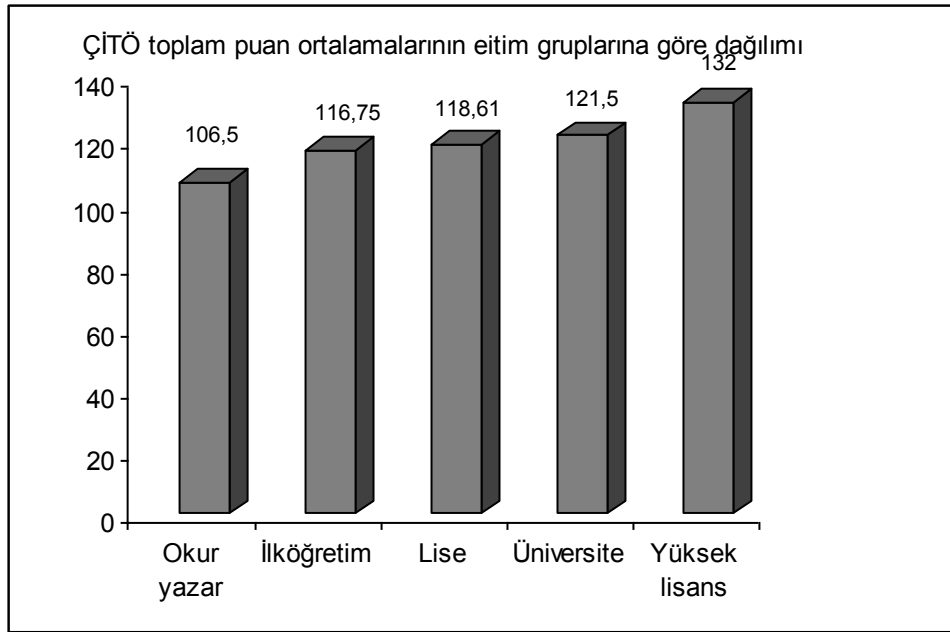
Grafik 17- Katılımcıların cinsiyete göre ÇİTÖ puan ortalamalarının dağılımı

Yaş gruplarının Çatışma İletişim Tarzı Ölçeği (ÇİTÖ) puan ortalamalarının istatistiksel açıdan farklılaşıp farklılaşmadığına "tek yönlü varyans analizi" ile bakılmış, üç farklı yaş grubunun puan ortalamalarının istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma göstermediği saptanmıştır [$F(2, 99) = .016$, $p > .05$]. Katılımcıların Çatışma İletişim Tarzı Ölçeği (ÇİTÖ) puan ortalamalarının yaş gruplarına göre dağılımı Grafik 18'de gösterilmiştir.

Grafik 18- Katılımcıların yaş gruplarına göre ÇİTÖ puan ortalamalarının dağılımı

Eğitim düzeyine Çatışma İletişim Tarzı Ölçeği (ÇİTÖ) puan ortalamaları açısından farklılaşıp farklılaşmadığına "tek yönlü varyans analizi" ile bakılmış, eğitim gruplarının ÇİTÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma olmadığı saptanmıştır [$F(2, 99) = 1,024$ $p > .05$]. Eğitim gruplarının ÇİTÖ puan ortalamaları Grafik 19'da gösterilmiştir.

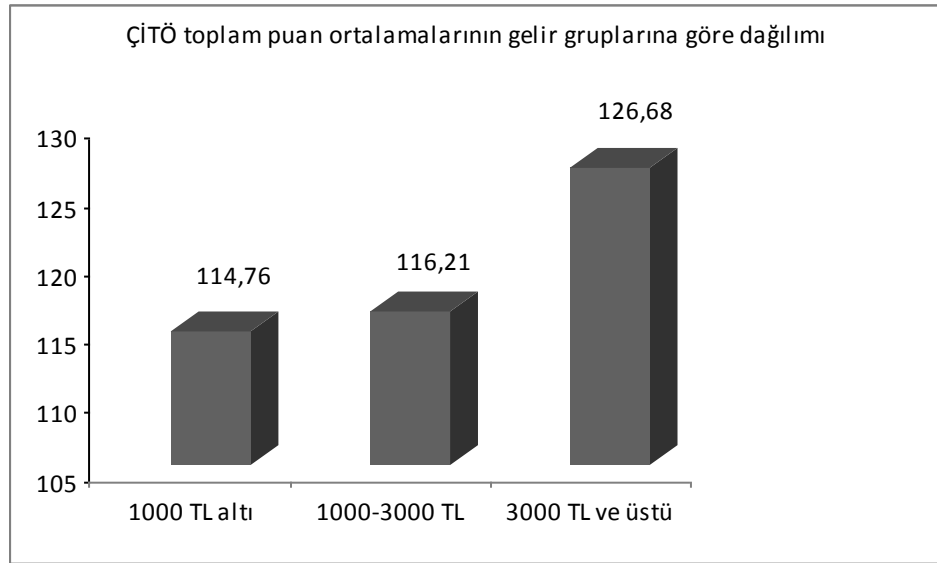

Grafik 20- Katılımcıların eğitim gruplarının ÇİTÖ puan ortalamalarının dağılımı

Katılımcıların Çatışma İletişim Tarzı Ölçeği (ÇİTÖ) puan ortalamalarının gelir düzeylerine göre farklılaşıp gösterip göstermediğine "tek yönlü varyans analizi" ile bakılmış ve gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma olduğu saptanmıştır. $[F(2, 99) = 4.765 p < .05]$. Farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğunun saptanması amacıyla Scheffe Çoklu Karşılaştırma Testi yapılmıştır. Sonuçlara göre;

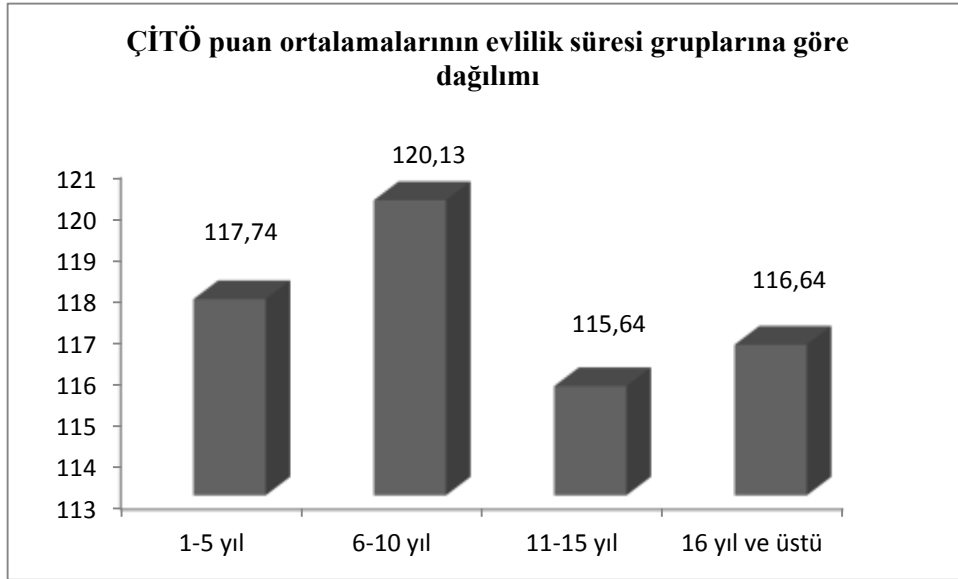
- Eve giren toplam aylık gelirin 3000 TL ve üzeri olduğunu belirten katılımcıların ÇİTÖ puan ortalamalarının ($\bar{X} = 126,68$, $S = 16,20$) eve giren toplam aylık gelirin 1000-3000 TL arasında olduğunu belirten katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{X} = 114,76$, $S = 16,20$) istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür.

ÇİTÖ toplam puan ortalamalarının gelir düzeyine göre dağılımı Grafik 21'de sunulmuştur.

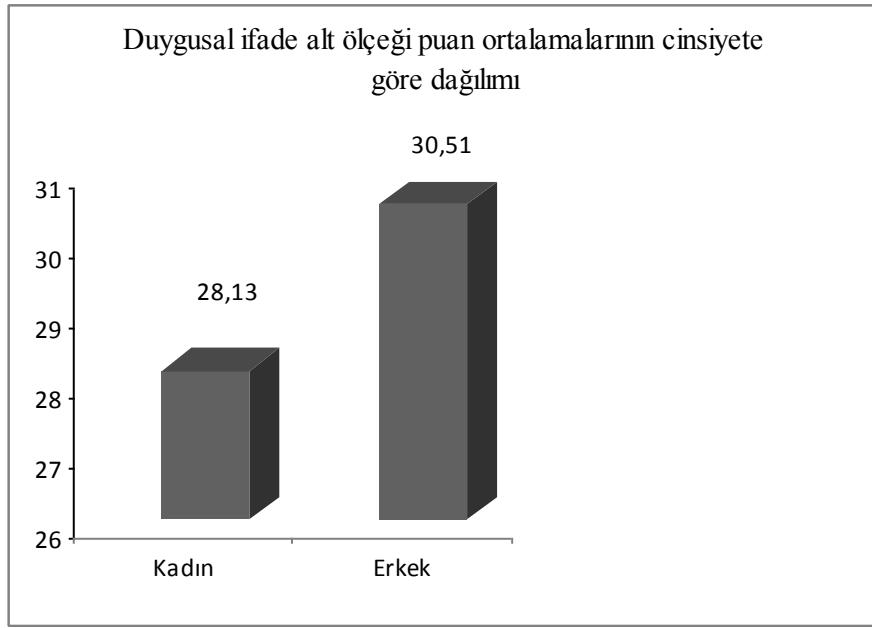
Grafik 21- Katılımcıların gelir gruplarına göre ÇİTÖ puan ortalamalarının dağılımı

Katılımcıların Çatışma İletişim Tarzları Ölçeği (ÇİTÖ) puan ortalamalarının evlilik sürelerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına tek yönlü varyans analizi ile bakılmış olup, dört grubun puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşmanın bulunmadığı saptanmıştır [$F(3,98) = .530, p > .05$]. Evlilik süreleri farklı olan dört grubun ÇİTÖ puan ortalamaları Grafik 22’de gösterilmiştir.

Grafik 22- Katılımcıların evlilik sürelerine göre ÇİTÖ puan ortalamalarının dağılımı

Çatışma İletişim Tarzı Ölçeği'nin alt ölçek puan ortalamalarının cinsiyet açısından farklılaşıp farklılaşmadığına bağımsız örneklem için t testi ile bakılmış olup, yalnızca “duygusal ifade” alt ölçeği puan ortalamalarının cinsiyet açısından anlamlı bir farklılaşma gösterdiği bulunmuştur. Sonuçlara göre erkek katılımcıların “duygusal ifade” alt ölçeği puan ortalamalarının ($\bar{X}=30,51, S=4,39$) kadın katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{X}=28,13, S=5,07$) istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur [$t(100): 1,608, p<0.05$]. Katılımcıların ÇİTÖ duygusal ifade alt ölçek puan ortalamalarının cinsiyete göre dağılımı Grafik 23'de gösterilmiştir.

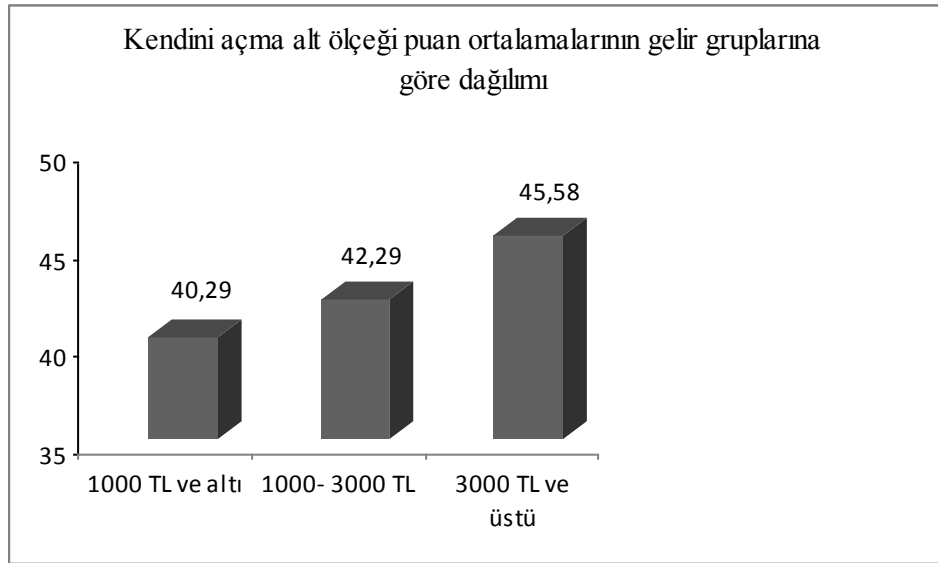

Grafik 23- Katılımcıların cinsiyete göre ÇİTÖ 'duygusal ifade alt ölçek' puan ortalamalarının dağılımı

Katılımcıların ÇİTÖ alt ölçekleri puan ortalamalarının gelir gruplarına göre farklılaşıp farklılaşmadığına tek yönlü varyans analizi ile bakılmış, gelir gruplarının “kendini açma alt ölçeği” puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmüştür [$F(2,99)=4,765$, $p<0.05$]. Farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğunun saptanması amacıyla Scheffe Çoklu Karşılaştırma Testi yapılmıştır. Sonuçlara göre;

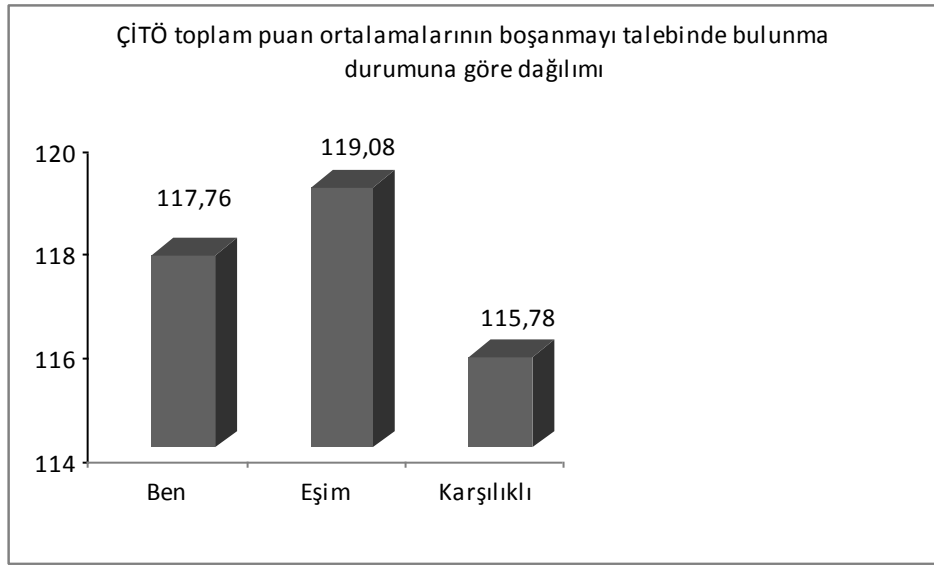
- Eve giren toplam aylık gelirin 3000 TL ve üzeri olduğunu belirten katılımcıların ÇİTÖ puan ortalamalarının ($\bar{X}=45,58$, $S=6,04$) eve giren toplam aylık gelirin 1000- 3000 TL arası olduğunu belirten katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{X}=40,29$, $S=8,46$) istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür.

Kendini açma alt ölçeği puan ortalamalarının gelir düzeyine göre dağılımı Grafik 24’de sunulmuştur.

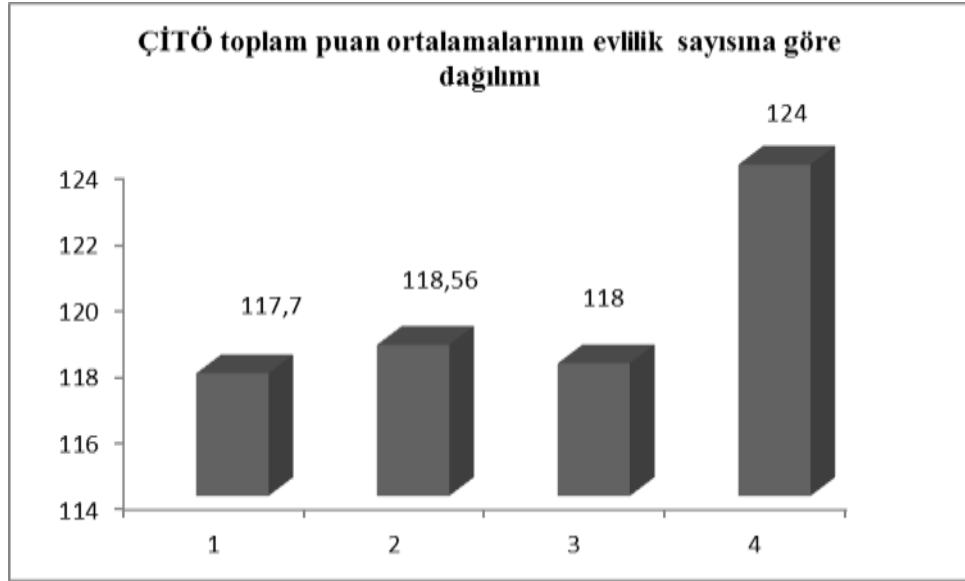
Grafik 24- Katılımcıların 'kendini açma alt ölçeği' puan ortalamalarının gelir düzeyine göre dağılımı

Katılımcıların ÇİTÖ puan ortalamalarının boşanmayı talep eden tarafın kim olduğuna göre farklılaşp farklılaşmadığına tek yönlü varyans analizi ile bakılmış olup, gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmüştür [F(2,98)]: .267, $p>0.05$]. Farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğunun saptanması amacıyla Scheffe Çoklu Karşılaştırma Testi yapılmıştır. Boşanmayı talep eden tarafın kim olduğuna göre puan ortalamaları Grafik 25'de sunulmuştur.

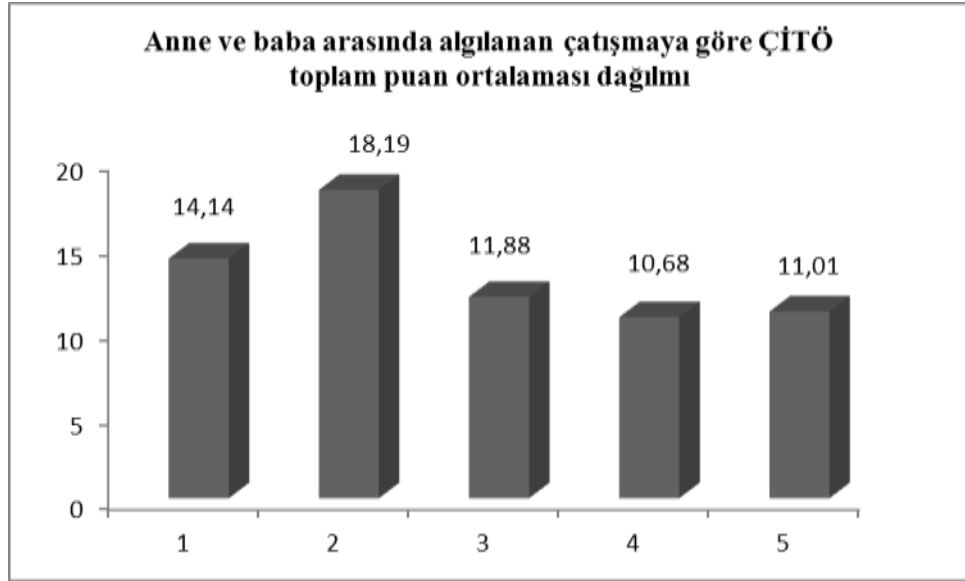
Grafik 25- Boşanmayı talep eden tarafın kim olduğuna göre ÇİTÖ puan ortalamaları dağılımı

Katılımcıların Çatışma İletişim Tarzı Ölçeği (ÇİTÖ) puan ortalamalarının evlilik sayılarına göre farklılaşıp farklılaşmadığına tek yönlü varyans analizi ile bakılmış olup, dört grubun puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşmanın bulunmadığı saptanmıştır [$F(3,98) = .076, p > .05$]. Evlilik sayıları farklı olan dört grubun ÇİTÖ puan ortalamaları 'Grafik 26'da gösterilmiştir.

Grafik 26- ÇİTÖ toplam puan ortalamalarının evlilik sayısına göre dağılımı

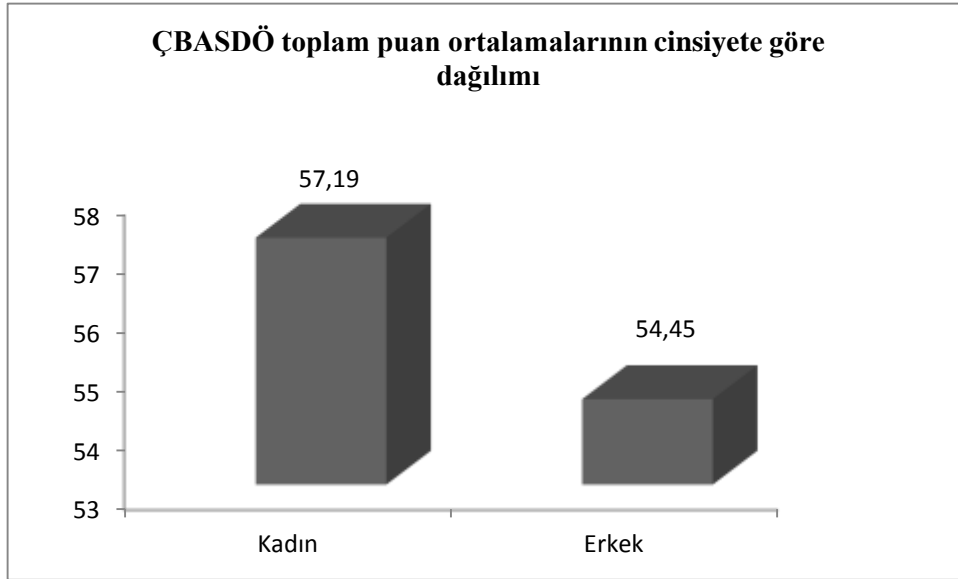
Katılımcıların kendi anne ve babaları arasında algıladıkları çatışma düzeyine göre ÇİTÖ puan ortalamalarının farklılaşıp farklılaşmadığına tek yönlü varyans analizi ile bakılmış olup, grupların puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma olmadığı saptanmıştır [$F(4, 97)=1,266$ $p>0.05$]. Katılımcıların anne babalarında algıladıkları çatışma düzeyine göre ÇİTÖ puan ortalamaları Grafik 27’de sunulmuştur.

Grafik 27- Anne baba arasında algılanan çatışmaya göre ÇİTÖ toplam puan ortalaması dağılımı

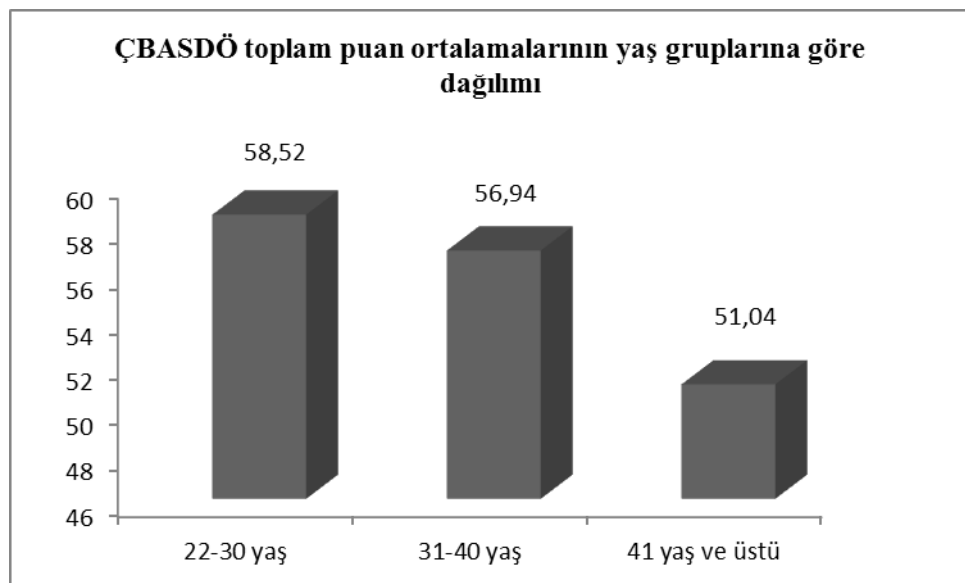
4.5. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin Sosyo-Demografik Özelliklerle İlişkileri

Kadın ve erkek katılımcıların Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ) puan ortalamaları açısından farklılaşp farklılaşmadığına bağımsız örneklem için t testi ile bakılmıştır. Sonuçlara göre, kadın katılımcıların ortalaması ile erkek katılımcıların ortalaması arasında istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir farklılaşma olmadığı saptanmıştır [$t(100) = .965$ $p > 0.05$]. Cinsiyete göre ÇBASDÖ puan ortalamaları Grafik 28'te gösterilmiştir.

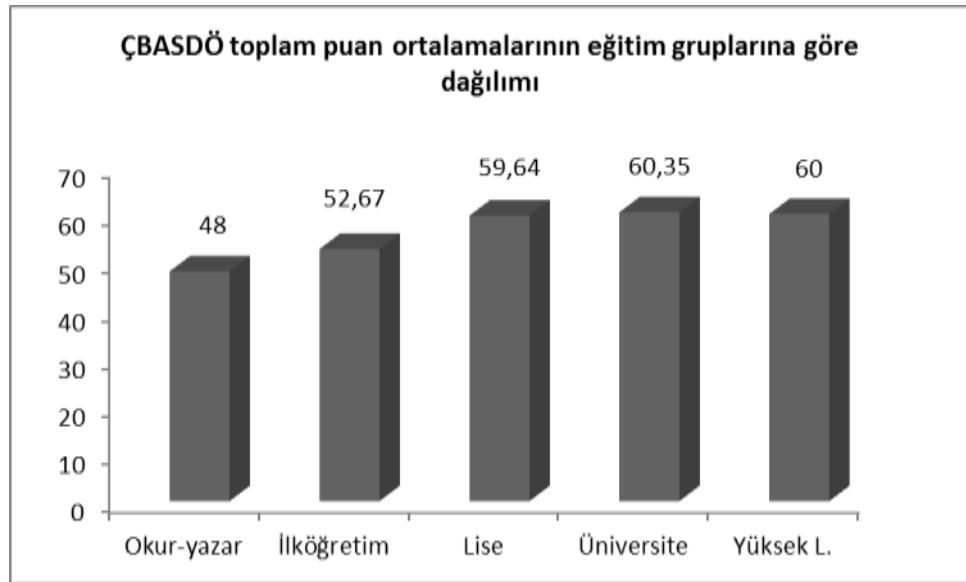
Grafik 28- Cinsiyete göre ÇBASDÖ puan ortalamaları dağılımı

Yaş gruplarının Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ) puan ortalamalarının istatistiksel açıdan farklılaşıp farklılaşmadığına "tek yönlü varyans analizi" ile bakılmış, üç farklı yaş grubunun puan ortalamalarının istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma göstermediği saptanmıştır [$F(2, 99) = 1.966$ $p > .05$]. Yaş gruplarına göre ÇİTÖ puan ortalamaları Grafik 29'da gösterilmiştir.

Grafik 29- Yaş gruplarına göre ÇBASDÖ toplam puan ortalamaları dağılımı

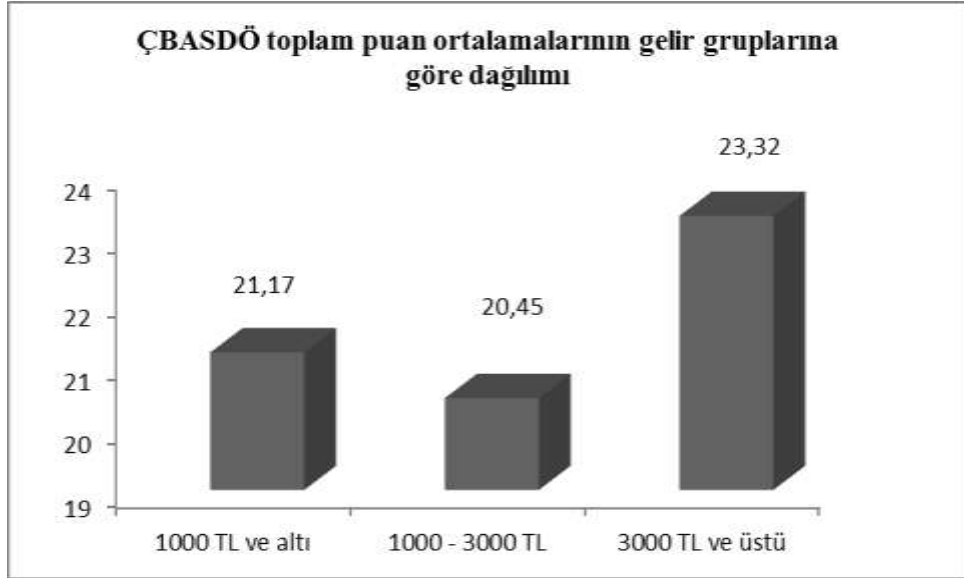
Eğitim düzeyinin Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ) ve alt ölçek puan ortalamaları açısından farklılaşıp farklılaşmadığına "tek yönlü varyans analizi" ile bakılmış, eğitim gruplarının ÇBASDÖ toplam puanı ($F(4; 97)=1,771$ $p>0.05$), "Özel İnsan" alt ölçeği puan ortalamaları [$F(4,97)=1,921$, $p > 0.05$], "Aile" alt ölçeği puan ortalamaları [$F(4,97)= .427$, $p>0.05$] ve "Arkadaş" alt ölçeği puan ortalamaları [$F(4; 97)= 1,527$, $p>0.05$] arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma olmadığı saptanmıştır. Eğitim gruplarının ÇBASDÖ toplam puan ortalamaları Grafik 30'de gösterilmiştir.

Grafik 30- Eğitim gruplarının ÇBASDÖ toplam puan ortalamaları ve alt ölçeklere dağılımı

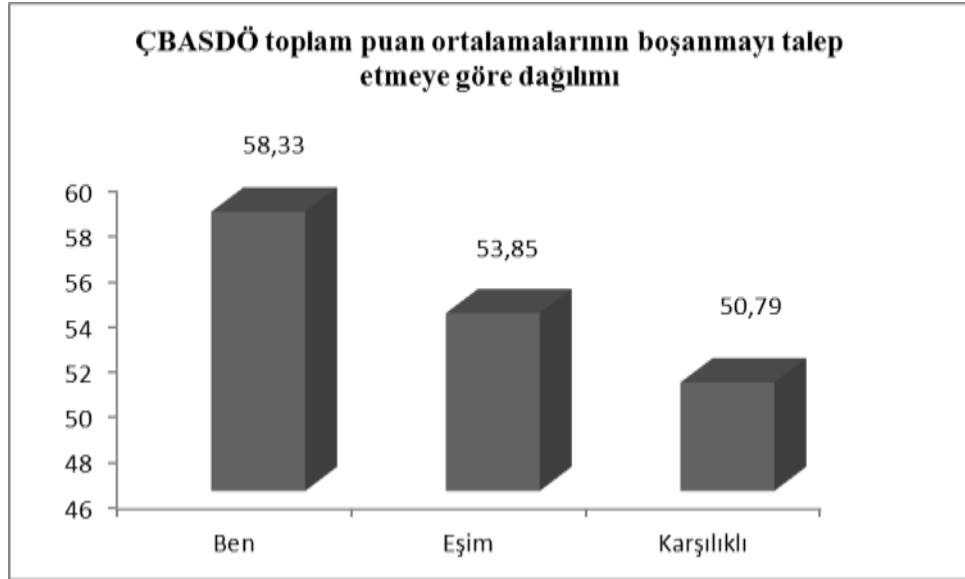
Katılımcıların Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ) puan ortalamalarının gelir düzeylerine göre farklılaşıp gösterip göstermediğine "tek yönlü varyans analizi" ile bakılmış ve gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir

farklılaşma olmadığı gözlenmiştir [$F(2, 99) = 1.701$ $p > .05$]. Gelir gruplarına göre ÇBASDÖ puan ortalamaları Grafik 31’de gösterilmiştir.

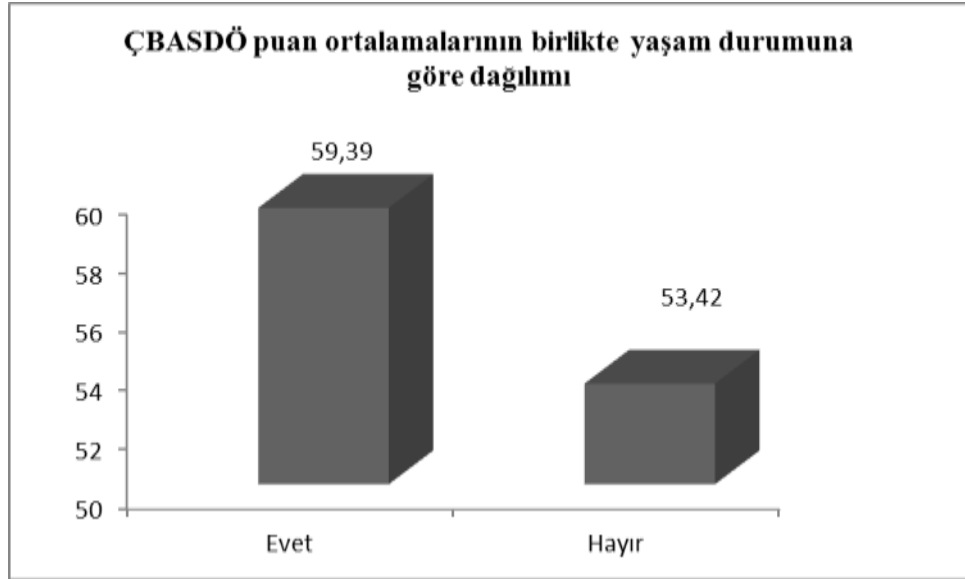
Grafik 31- Gelir gruplarına göre ÇBASDÖ toplam puan ortalamalarının dağılımı

Katılımcıların Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ) puan ortalamalarının boşanmayı talep etme durumuna göre farklılaşma gösterip göstermediğine "tek yönlü varyans analizi" ile bakılmış ve gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma olmadığı gözlenmiştir [$F(2, 98) = 2.000$, $p > 0.05$]. Boşanmayı talep etme durumuna göre ÇBASDÖ puan ortalamaları ‘Grafik 32’de gösterilmiştir.

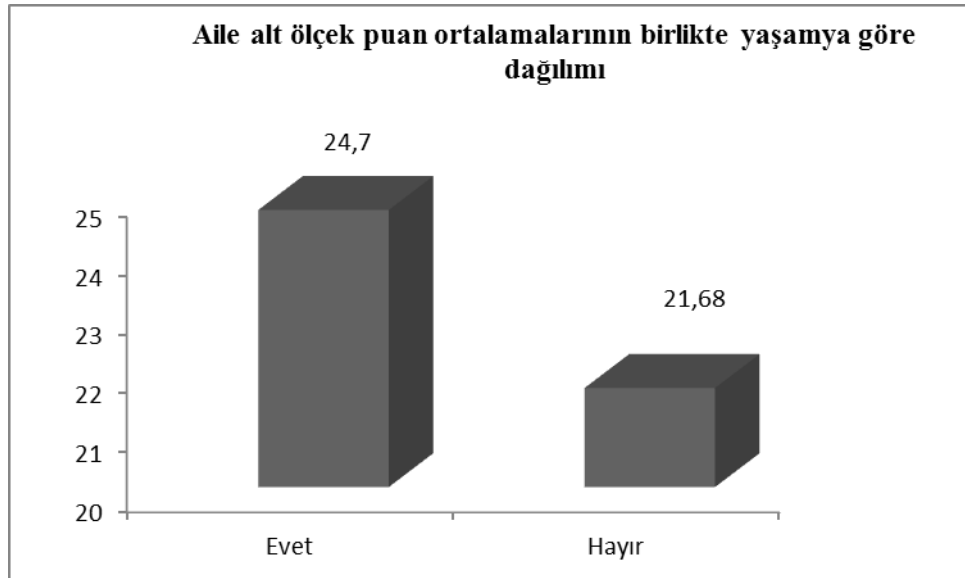

Grafik 32- Boşanmayı talep etmeye göre ÇBASDÖ toplam puan ortalamalarının dağılımı

Katılımcıların boşanma aşamasında ailesi ile birlikte yaşama durumuna göre Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ) puan ortalamaları açısından farklılaşıp farklılaşmadıklarına bağımsız örneklemeler için t testi ile bakılmıştır. Sonuçlara göre, aile ile birlikte yaşama durumuna göre ÇBASDÖ puan ortalamalarının istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir farklılaşma gösterdiği saptanmıştır [$t(100) = 2.090$ $p < 0.05$], Aile ile birlikte yaşayıp yaşamama durumuna göre Sosyal Destek Ölçeği'nin alt ölçeği olan "Aile" alt ölçeği puan ortalamalarının da istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşma gösterdiği saptanmıştır. [$t(100) = 2.804$ $p < 0.05$], Bu sonuçlara göre aile yanında yaşayan katılımcıların ÇBASDÖ toplam puanlarının ($\bar{X} : 59,39$) aileyle yaşamayanların puan ortalamalarından ($\bar{X} : 53,42$) anlamlı düzeyde yüksek olduğu, aile yanında yaşayan katılımcıların ÇBASDÖ "Aile" alt ölçek puan ortalamalarının aile yanında yaşamayanlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Tablo 33-34.

Grafik 33- ÇBASDÖ puan ortalamalarının boşanma sürecinde çocuğu dışında başkası ile birlikte yaşama durumuna göre dağılımı

Grafik 34- ÇBASDÖ'nin alt ölçek puan ortalamalarının boşanma sürecinde çocuğu dışında başkası ile birlikte yaşama durumuna göre dağılımı

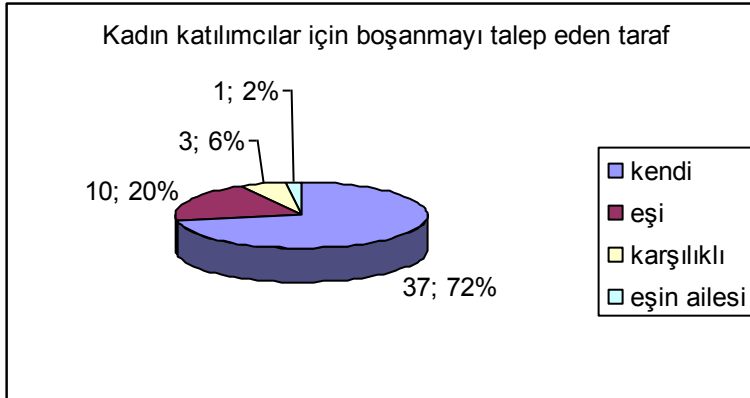
4.6. Kadın ve Erkek Katılımcıların Boşanma Talebinde Bulunma ve Boşanma Nedenlerine İlişkin Bulgular

Kadın ve erkek katılımcıların boşanma nedenleri açısından farklılaşıp farklılaşmadıklarına Ki-kare testi ile bakılmış, analiz sonucunda kadın ve erkeklerin boşanma nedenleri konusunda istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma gösterdikleri bulunmuştur ($\chi^2 = 105,25$, $p=0.00$). Cinsiyete göre boşanma nedenleri Tablo 22’de gösterilmiştir.

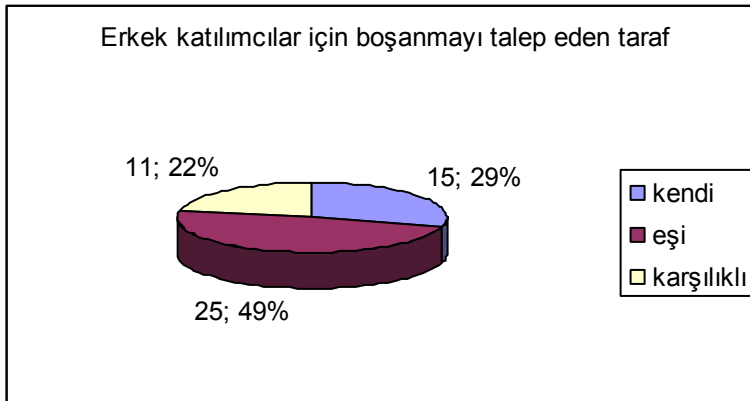
Tablo 22: Kadın ve erkek katılımcıların boşanma nedenleri

Boşanma Nedeni	Kadın (N)	Kadın (%)	Erkek (N)	Erkek (%)
Eşin ailesi ile geçimsizlik	4	7,8	13	25,5
Eşin ailemle geçimsizliği	-	2,0	2	3,9
Aileler arası geçimsizlik	1	25,5	1	2,0
İlgisizlik	13	12,8	8	15,7
Çocukla ilişki	-	-	1	2,0
Cinsel problemler	-	5,1	1	2,0
Alkol	2	3,9	-	1,00
Fiziksel şiddet	12	23,5	-	-
Psikolojik şiddet	7	13,7	1	2,00
Kumar	-	-	-	-
Aldatma	8	15,7	14	27,5
Ekonomik nedenler	3	5,9	3	5,9
Sağlık problemleri	-	2,6	1	-
Göç	-	-	-	-
Kıskançlık	-	-	1	1
İletişim problemleri	1	2,0	5	9,8
Toplam	51	100	51	100

Kadın ve erkek katılımcıların boşanma talebinde bulunma bakımından farklılaşıp farklılaşmadıklarına Ki-kare testi ile bakılmış, analiz sonucunda kadın ve erkeklerin boşanma talebinde bulunan kişi konusunda istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma gösterdikleri, bulunmuştur ($\chi^2 = 59,804$, $p=0.00$). Cinsiyete göre boşanma talebinde bulunma durumu Grafik 35 ve 36’da gösterilmiştir.

Grafik 35- Boşanmayı talep etme durumunun kadın katılımcılara göre dağılımı

Grafik 36- Boşanmayı talep etme durumunun erkek katılımcılara göre dağılımı

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma

Bu bölümde, amaç ve problemler için yapılan analizler doğrultusunda elde edilen bulgular tartışılacaktır.

Bu araştırma, boşanma sürecindeki bireylerin, evliliklerinde algıladıkları çatışma düzeyi, çatışma iletişim tarzı, algıladıkları sosyal destek ve bazı sosyo demografik değişkenler arasında anlamlı ilişkilerin bulunup bulunmadığını saptamak amacıyla yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda boşanma aşamasında bulunan 102 katılımcıya ulaşılmış, katılımcılara yaşadıkları evlilik çatışmalarını ölçmek amacıyla Evlilik Çatışması Ölçeği, iletişim çatışmalarını ölçmek için Çatışma İletişim Tarzı Ölçeği ve boşanma sürecinde algıladıkları sosyal desteği ölçmek amacıyla Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği uygulanmıştır.

Araştırmada kullanılmış olan Evlilik Çatışması Ölçeği, Çatışma İletişim Tarzı Ölçeği ve Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin toplam puanları arasındaki korelasyonların anlamlı düzeyde olması bu üç yapının birbirleriyle ilişkili olduğunu göstermektedir.

Bu çalışmanın amaçları arasında evlilik çatışmasını etkileyen sosyo-demografik değişkenleri belirlemeye çalışmak olduğu için, katılımcıların yaş grupları, eğitim düzeyleri, gelirleri, çocuk sahibi olma durumları, evlilik sayıları,

evlilik süreleri, anne ve babalarında algıladıkları çatışma düzeyleri bakımından farklılık göstermesi beklenmiştir. Ancak, yapılan analizler sonucunda çatışma puanı ile söz konusu demografik değişkenler arasında anlamlı farklılaşma bulunamamıştır. Boşanmanın evlilik sürelerine göre dağılımı TÜİK verileri ve literatürle (Hendrick, 2009) uyumlu değildir. TÜİK verilerine göre boşanmanın daha çok evliliğin ilk 5 yılında olduğu (TÜİK, 2010), ancak araştırmaya katılan örnekleme ise hem kadınlarda hem de erkeklerde evlilik süreleri 6-10 yıl olan grubun daha fazla olduğu görülmüştür. Çalışma grubunun yaş ortalamasının her iki cinsiyette de 31-40 yaş aralığında yığılma gösterdiği görülmektedir. TÜİK 2010 yılı verileri, yaş grubuna göre boşanmaların daha çok kadınlarda 25- 34 yaş aralığında, erkeklerde ise 30-39 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Çalışma grubunun boşanma aşamasında olup da özellikle çocuklarının velayeti konusunda anlayamadıkları için psikologla görüşmeye sevk edilen grup olması ve çalışma grubunun küçük olması bu araştırmanın sonuçlarının genellenebilirliğini azaltmaktadır.

Christensen (1988), cinsiyetler arasındaki sosyalleşme türlerinin farklılıklarının evlilikte yakınlığı ilgilendiren temel bir çatışmayı oluşturduğunu tartıştığı çalışmasında, kadınların muhtemelen daha fazla yakınlık, erkeklerin ise daha fazla otonomi, kendi kendini yönetmeyi istemesinden ötürü yakınlık hakkındaki çatışmanın etkileşim sürecinde gözlemlenen farklılıklara yol açtığını önermektedir. Kadınlar daha fazla yakınlık kurmak ister, şikayetler ve talepler yoluyla etkileşimde baskı yaparken; erkekler daha fazla otonomi ister ve etkileşimde geri çekilmek istedikleri için çatışmadan kaçınırlar. Yani kadınların talep eden olmaya ve daha fazla yakınlık istemeye, erkeklerinse geri çekilen olmaya ve daha fazla otonomi istemeye eğilimli olduğunu göstermiştir. Kelley'nin (1978) bulgusu da cinsiyetler arasındaki bu farklılığı destekler niteliktedir. Kelley (1978), flört ilişkisi olan çiftlerle yapılan bir çatışma çalışmasında, kadınların çatışma ile karşı karşıya getirici, erkeklerinse çatışmadan kaçınan olduğunu göstermiştir (akt. Hendrick, 2009). Çalışmada kadın ve erkeklerin Evlilik Çatışması Ölçeği (EÇÖ) puan ortalamaları açısından farklılaşp farklılaşmadığına bakıldığında, kadın katılımcıların ortalamasının erkek katılımcıların ortalamasından anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Bu sonuç literatürle uyumludur.

Çalışma grubunun boşanmayı talep etme durumuna bakıldığında kadınların %72,5'nin erkeklerin ise % 29,4'ünün boşanmayı talep ettiği görülmüştür. Kadınların erkeklere oranla daha yüksek çatışma oranına sahip oldukları bulgusu da dikkate alındığında, bu durum çatışma algısı daha yüksek olan kişilerin boşanma talebinde bulunma oranlarının daha yüksek olduğu biçiminde yorumlanabilir. Çalışma sonuçları kadın katılımcıların gerek çatışma toplam puanlarının gerekse alt ölçekler olan iş konusunda çatışma, ekonomik alanda çatışma ve iletişim çatışması alanlarındaki puanlarının erkek katılımcılardan daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Araştırmalar, geleneksel evliliklerde kadınların daha çok ev işleri ve çocuk büyütme ile uğraşırken, erkeklerin ise ekonomik olarak katkıda bulunduğunu göstermiştir. Bu sebeple kadınların evlilikteki rollerinin ve duyarlılıklarından dolayı çatışma yaşamış olabilecekleri düşünülmektedir.

Boşanmayı kendisinin talep ettiğini belirten katılımcıların çatışma puanlarının, boşanmayı eşiyile karşılıklı olarak talep ettiklerini belirten katılımcıların puanlarından ve boşanmayı eşinin talep ettiğini belirten katılımcıların puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Boşanmayı eşiyile karşılıklı olarak talep ettiğini belirten katılımcıların da, boşanmayı eşinin talep ettiğini belirten katılımcıların puan ortalamalarından istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Bu bulguya paralel olarak alt ölçekler açısından da katılımcıların boşanmayı talep eden tarafın kim olduğuna göre farklılaşp farklılaşmadığına bakılmış olup kadınların erkeklere göre puan ortalamalarının yüksek olduğu, grupların “İletişim çatışması” “Çocuk konusunda çatışma” “Ekonomik çatışma” “Cinsellik konusunda çatışma” alt ölçekleri puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmüştür. Kadın ve erkeklerdeki çatışma davranışlarındaki farklılıklar için Gottiren ve Levenson (1988), sosyalizasyondan ziyade fizyolojik stres tepkiselliğindeki cinsiyet farklılıklarını belirterek, erkeklerin kadınlardan stresli uyarıcılara karşı fizyolojik olarak daha fazla tepki verdiğini ve erkeklerin çatışmadan kaçınmasını ve çatışmayı uzlaşma ile çözme davranışı göstermesini, erkeklerin çatışmadan daha fazla uyarılmışlık hali ile açıklamışlardır. Benzer şekilde kadınlar strese karşı daha az tepkili olduğu için, çatışmayı arttırmaları daha muhtemel görülmüştür (akt. Günay, 2007).

Evlikte yaşanan sıkıntılara bağlı olarak ortaya çıkan çatışmanın yoğunluğundan dolayı kişilerin boşanmak istemesi ve bu sürecin en önemli aşaması olan mahkemeye başvurulması, çatışma çözüm biçimi olarak değerlendirilebilir. Buna bağlı olarak kadınların daha çok boşanmayı talep etmeleri bize Uğurlu'nun (2003) atışma ile başa çıkma stillerinin kadın ve erkeklerde farklılık gösterdiği bulgusunu destekler niteliktedir. Uğurlu'nun çalışmasında erkeklerin olumsuz aktif çatışma ile başa çıkma biçimlerinin eğitim düzeyinin azalması, çatışmanın sıklığının artması, çatışmanın karşı taraf tarafından başlatılması ve düşmanca cinsiyetçiliğin artması ile ilişkili bulunmuştur. Kadınlar ise çatışmanın karşı taraf tarafından başlatılması, çatışmanın sonunda eşlerinin isteğinin olması ve gelirin düşmesine bağlı olarak daha fazla olumsuz pasif stili kullanmışlardır.

Kadın ve erkeklerin atışma İletişim Tarzı lği (ÇİTÖ) puan ortalamaları açısından farklılaşıp farklılaşmadığına bakılmış ve sonuçlara göre, kadın katılımcıların ortalamaları ile erkek katılımcıların puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir farklılaşma bulunmadığı görülmüştür. Bacaksız (2011) da boşanma aşamasındaki bireylerin iletişim becerileri ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yaptığı araştırmada, iletişim becerilerine ilişkin cinsiyetler arasında yapılan karşılaştırmada anlamlı bir farklılığa rastlamamıştır. Ancak literatürde bu bulguyla örtüşmeyen çalışmalar da bulunmaktadır. Curun (2006) iftler arasında iletişim atışması değişkeni toplam puan ve alt boyutları açısından çiftlerin benzerlik göstermediklerini bulmuştur. Aynı Şekilde giriş bölümünde bu konuya ilişkin aktarılan literatür incelendiğinde araştırmalarda bu konudaki cinsiyet farklılığının iletişim çatışmasına ilişkin örüntülerden biri olan talep etme/geri çekilme örüntüsüne ilişkin kadınların daha fazla talep ettiği ve erkeklerin geri çekildiğini ortaya konulmuştur (Christensen ve Shenk, 1991). Çalışmada, erkeklerin iletişim becerilerindeki değerlerin gerçeği yansıtmadığı düşünülmektedir. Çünkü, araştırmanın yapıldığı yerin adliye olması, kişilerin hali hazırda devam eden bir boşanma davalarının olmasından dolayı otomatik düşünce ve davranışlardan sıyrılarak daha temkinli ve daha kontrollü davranmaya çalıştıkları düşünülmektedir.

Bacaksız'ın (2011) benzer örnekleme yaptığı çalışmada ilköğretim mezunlarının daha sık duygularını ifade ettikleri, iletişim becerilerinde duygusal ve davranışsal iletişimi daha çok kullandıkları bunun yanında boşanma süreci sırasında korkulu bir bağlanma stili geliştirdiklerini belirtmiştir. Ancak yürütülen bu çalışmada, eğitim düzeyine göre grupların Çatışma İletişim Tarzı Ölçeği (ÇİTÖ) puan ortalamaları açısından anlamlı bir farklılaşma olmadığı saptanmıştır.

Katılımcıların Çatışma İletişim Tarzları Ölçeği (ÇİTÖ) puan ortalamalarının gelir düzeylerine göre farklılaşma gösterip göstermediğine bakılmış ve eve giren toplam aylık gelirin 3000 TL ve üzeri olduğunu belirten katılımcıların ÇİTÖ puan ortalamalarının, eve giren toplam aylık gelirin 1000-3000 TL arasında olduğunu belirten katılımcıların puan ortalamalarından istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Sosyo ekonomik durum sosyokültürel düzeyin bir göstergesi kabul edilecek olursa, geliri 3000 TL ve üzeri olan grubun daha nitelikli ve daha iyi gelir sağlayan işlerde çalışan, görece eğitim düzeyi daha yüksek kişiler olmaları beklenebilir. Buradan hareketle söz konusu bulgu, sosyokültürel düzeyi daha yüksek olan katılımcıların sosyal ilişkilerinde daha ilişkisel ve iletişime açık oldukları, kendilerini daha fazla açtıkları biçiminde yorumlanabilir.

Çatışma İletişim Tarzı Ölçeği'nin alt ölçek puan ortalamalarının cinsiyet açısından farklılaşıp farklılaşmadığına bağlantısız örneklemler için t testi ile bakılmış olup, yalnızca “duygusal ifade” alt ölçeği puan ortalamalarının cinsiyet açısından anlamlı bir farklılaşma gösterdiği bulunmuştur. Sonuçlara göre erkek katılımcıların “duygusal ifade” alt ölçeği puan ortalamalarının kadın katılımcıların puan ortalamalarından istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Bulgu, literatürle farklılık göstermektedir. Curun (2006) çalışmasında, iletişim çatışmaları değişkeninin yalnızca yaklaşma/kaçınma alt boyutunda erkeklerin ortalamalarını kadınların ortalamalarından daha yüksek bulmuştur. Diğer bir ifadeyle, erkekler kadınlara göre daha az çatışmaya girmektedir. Yukarıda da belirtildiği gibi kadınlar daha çok çatışmaya girme ve erkekler ise daha fazla çatışmadan kaçma eğiliminde oldukları için, erkeklerin duygusal ifade alt ölçek puanlarının yüksek çıkmış olabileceği düşünülmektedir.

Çalışma grubunun ÇİTÖ puan ortalamalarının, yaşa, eğitime, boşanmayı talep eden tarafın kim olduğuna, evlilik sayılarına, evlilik sürelerine, anne ve babalarında algıladıkları çatışmaya göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakılmış, ancak gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma olmadığı saptanmıştır.

Katılımcıların boşanma aşamasında ailesi ile birlikte yaşama durumuna göre Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ) puan ortalamaları açısından farklılaşıp farklılaşmadığına bağımsız örneklem için t testi ile bakılmıştır. Sonuçlara göre, toplam puana göre aile ile birlikte yaşama ve aile yanında yaşamama durumunun Sosyal Destek Ölçeği'nin alt ölçeği olan "Aile" alt ölçeği puan ortalamaları bakımından istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir farklılaşma gösterdiği saptanmıştır. Bu sonuçlara göre aile yanında yaşayan katılımcıların ÇBASDÖ toplam puanlarının aile ile birlikte yaşamayanların puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu, aile yanında yaşayan katılımcıların ÇBASDÖ "Aile" alt ölçek puan ortalamalarının aile yanında yaşamayanlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Bu sonuç, sosyal desteğin boşanma veya ayrılık sonrası uyumda etkili bir faktör olduğu bulgusunu desteklemekte (Yılmaz, 2002; Barutçu 2009), bu açıdan beklenir bir bulgudur. Yılmaz (2002), algılanan sosyal desteğin boşanma sonrası duygusal/sosyal uyum ve psikolojik sıkıntı düzeyleri ile ilişkisine baktığı araştırmasında, algılanan sosyal desteği daha yüksek olan katılımcıların stres düzeylerinin daha düşük, boşanma sonrası uyumlarının ise daha yüksek olduğunu bulmuştur. Romantik ilişkilerin bitiminde algılanan sosyal desteği yüksek olan katılımcıların ayrılmaya daha iyi uyum sağladıklarını bulan Barutçu (2009), bu durumu sosyal desteğin, depresyon düzeyini düşürmesi ve stresi azaltması ile (Sinokki ve ark., 2009, akt. Barutçu, 2009) açıklamıştır. Bu veriler ışığında kişilerin boşanma sürecinde yaşadıkları stresten dolayı ailelerinden destek aldıkları, bu şekilde yaşadıkları sorunlarla baş ettikleri düşünülmektedir.

Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ) puan ortalamalarının cinsiyete, yaşa, eğitime, gelir durumuna, boşanmayı talep eden tarafın kim olduğuna göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakılmış ancak gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılaşma olmadığı saptanmıştır.

Evliliklerde yaşanan çatışmaların nedenlerinin anlaşılması, evliliklerde boşanmaya giden sürecin anlaşılmasını ve daha sağlıklı ilişkilerin kurulması için katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Buradan yola çıkılarak kadın ve erkeklerin boşanma nedenleri açısından farklılaşıp farklılaşmadıklarına bakılmış, analiz sonucunda kadın ve erkeklerin boşanma nedenleri konusunda istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma gösterdikleri bulunmuştur. Boşanma sebebi olarak sırasıyla kadınların en çok ‘aileler arası geçimsizliği’ % 25,5, ‘fiziksel şiddeti’ ise % 23,5 oranında yaşadıkları, erkeklerin ise %27,5 oranında ‘aldatma’yı boşanma nedeni olarak belirttikleri, % 25,5 oranında ise ‘eşin ailesiyle geçimsizliği’ aktarıldığı görülmüştür. Her iki cinsiyet için de ailelerle anlaşmazlığın boşanma sebebi olarak belirtilmesinin kök aile yapısının yaygın olarak yaşandığını bize göstermektedir. Yine kadınların boşanma nedenleri arasında, fiziksel şiddeti en yoğun olarak belirtmeleri, kadınlara yönelik şiddetin oranı hakkında bize bilgi vermektedir. Çalışma grubunun aktardığı boşanma nedenleri ve Evlilik Çatışma Ölçeği’ndeki çatışma nedenlerinin literatürdeki çatışmaların; sözel ve fiziksel istismar, algılanan eşitsizlik, evlilik dışı ilişkiler, güç, madde kötüye kullanımı, para, kıskançlık, cinsellik, eşlerin aileleri, politik, dini, ahlaki ve felsefi bakış açılarındaki farklılıklar ve çok çeşitli kişilik özellikleri, iş kaybı, istenmeyen gebelik, doğal afetler, kalabalık, gürültülü ortamlar gibi istenmeyen olaylar ya da istenmeyen yaşam koşulları gibi çok çeşitli nedenlerden kaynaklanabileceği bulguları (Fincham, 2003; Wall ve Callister, 1995; akt., Curun, 2006) ile paralellik göstermektedir.

Katılımcıların evlilik problemlerini çözmek için yardım alıp almadıklarına ilişkin olarak kadınların %21’inin erkeklerin ise %18’inin yardım aldıkları ancak bu yardımın kadınlarda %23,5’inin erkeklerde ise % 19,6’sinin ‘aile yakını veya akraba’dan alındığı, her iki cinsiyette de psikolog, psikiyatrist ve ya aile danışmanından yardım alanların sayısının % 9,8 olduğu görülmüştür. Uyar (1999) çalışmasında, boşanmış bireylerin boşanma öncesi evlilik sorunları için uzmana başvuru oranının kadınlarda erkeklere göre anlamlı derecede yüksek ve bir uzmandan yardım alma oranının düşük olduğunu belirtmiştir.

5.2. Öneriler

Boşanma oranlarının yüksekliği toplumlardaki gelişmişlik göstergesi olarak görülür. Bu noktada Türkiye'deki boşanma oranlarının diğer gelişmiş ülkelere göre düşüklüğü, bu konuda literatürde az sayıda çalışmanın bulunması boşanmanın toplumda kabulü ve olgunun anlaşılması için daha çok çalışmanın yapılması gerekliliğini beraberinde getirmiştir.

Benzer şekilde çatışma ve evlilik çatışması önümüzdeki yıllarda daha pek çok araştırmaya yol açması beklenen ilginç ve karmaşık bir olgudur. Eşler arası ilişkilerin yapısının anlaşılmasında çatışmanın yapısı ve sebeplerinin anlaşılması kadar çözüm stillerinin de belirlenmesi doğrultusunda uzlaşma ve çözüm odaklarının daha kolay hayata geçirilebileceği düşünüldüğünden bu konu ile ilgili çalışmaların yapılması gerektiği önerilmektedir.

Bu tip çalışmaların daha büyük ve farklı kültür yapılarından seçilen örneklem ve kontrol grubunun da dahil edilerek yapılması, sonuçların genellenebilirliğini arttıracığı düşünülmektedir.

Ailelere yönelik ücretsiz eğitim ve iletişim becerilerini arttırmaya, çatışma çözüm stillerini geliştirilmeye yönelik danışmanlık hizmetleri verilmesinin, özellikle boşanma oranlarının daha yüksek olduğu düşük ve orta sosyo ekonomik seviyedeki bireylerin daha sağlıklı evlilik ilişkileri geliştirmesini etkileyeceği, buna benzer önleyici tedbirlerin boşanma oranlarını azaltmada yararlı olacağı düşünülmektedir.

Benzer şekilde boşanma süreci ve sonrasında ortaya çıkan psikolojik, sosyal ve ekonomik sorunların önlenmesi ve bireylerin psikolojik bütünlüğünün korumasına yönelik önleyici ve destekleyici danışmanlık hizmetlerin adli sürece başvurmuş olan kişilere verilmesinin yararı olacağı düşünülmektedir.

Boşanma aşamasındaki bireylerle çalışırken, adliye ortamında uygulama yapmanın, kişilerin boşanma aşamasında olmalarından kaynaklı olarak kaygılı olmalarından dolayı evlilikleri ile ilgili sorunlarını hatırlatıcı ölçekleri uygulamaktan kaçındıkları, ölçekleri zaman zaman yarım bıraktıkları gözlenmiştir. Bundan sonra

benzer çalışma grubu ile yapılacak araştırmalarda buna benzer tutumlar göz önünde bulundurularak çalışmaların yapılandırılması gerektiği düşünölmektedir.

KAYNAKÇA

Abalı, S. (2006). *Boşanmak için başvuran kadınların evlilikteki cinsel yaşamlarını boşanma nedeni olarak görme durumu*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Afifi, T. O., Cox, B. J. Ve Enns, M. W. (2006). *Mental health profiles among married, never-married, and separated/divorced mothers in a nationally representative sample*. Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol, 41, 122-129.

Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, (2010). *Aile Yapısı Araştırması*, Yay. Haz: Mustafa TURĞUT, ASAGEM Yayınları, Ankara.

Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, (2010). *Boşanma Nedenleri Araştırması* Yay. Haz: Dr.Nesrin TÜRKARSLAN, ASAGEM Yayınları, Ankara.

Akar, H. (2005). Psikiyatrik yardım talebi olanlar ile, yardım talebi olmayan ve boşanma aşamasında olan çiftlerde; çift uyumu ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin karşılaştırılması. Yayınlanmamış uzmanlık tezi. Bakırköy Prf. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul.

Akbaş, E. (2006). *Gebe Kadınlarda Depresyon ve Anksiyete Düzeylerinin Sosyal Destek ile İlişkinin İncelenmesi*. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep.

Akın, D. ve Ceyhan, E. (2005). *Resmi ve özel genel lise öğrencilerinin ailelerinden, arkadaşlarından ve öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek düzeyleri açısından kendini kabul düzeylerinin incelenmesi*. Sosyal Bilimler Dergisi, 2, 70.

Albal, E. (2009). *Depresyonla başa çıkmada öz yeterlilik ile algılanan sosyal destek arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Amato P. R. , Keith B. (1991). *Parental divorce and well – being of children: A meta analysis* . Psychological Bulletin, 110 , 26-46.

Arditti, J. A. (1997). *Women, divorce and economic risk*. Family and Conciliation Courts Review, 35(1), 79-89.

Arıkan, Ç. (1992) .*Yoksullukta ve Evlilikte Geçimsizlik ve Boşanma*, Ankara.

Arıkan, Ç. (1996). *Halkın Boşanmaya İlişkin Tutumları Araştırması*. Başbakanlık ve Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, Ankara.

Arıkan, Ç. (1990). *Alt sosyo-ekonomik düzeydeki boşanmış kadınların psiko-sosyal sorunları*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Ayaz, S., Efe, Ş. ve Korukluoğlu, S. (2008). *Jinekolojik kanserli hastaların algıladıkları sosyal destek düzeyleri ve etkileyen faktörler*. Türkiye Klinikleri J Med Sci, 28(6), 881.

Aydın, O. (2009). *Boşanma sürecinde velayet ile ilgili anlaşmazlık yaşayan ebeveynlerin çocuklarına ilişkin düşünceleri ve çocukların boşanmaya uyum düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Bacaksız, Ö. (2011). *Boşanma sürecindeki bireylerin bağlanma stilleri ve iletişim becerileri arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Barber, B. L. ve Eccles, J. S. (1992). *Long term influence of divorce and single parenting on adolescent family-and work-related values, behaviors, and aspirations*. Psychological Bulletin, 111, 108-126.

Barutçu, K.F. (2009). *Adjustment to breakup of romantic relationships: initiator status, certainty about the reasons of breakup, current relationship status and perceived social support*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Middle East Technical University, Ankara.

Benedek, E. P ve Brown, C. F. (1997). *Boşanma ve Çocuğunuz: Çocuğunuzun Boşanmanızla Başetmesine Nasıl Yardımcı Olursunuz?* (Çev: Serap Katlan). Ankara: HYB

Bınar, E.S. (2011). *Sığınma evinde kalan kadınların algıladıkları sosyal destek ile stersle başa çıkma tarzları ve umut düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Bilen, M. (2004). *Sağlıklı İnsan İlişkileri*. Anı Yayıncılık, Ankara.

Bir, A. A. (1999). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

Bradbury, N. B., Fincham, F.D. ve Beach, S. R. (2000). *Evlilik doyumunun doğası ve belirleyicileri üzerine araştırma: Son on yılın derlemesi (Çev. Ş.T. Kışlak)*. Türk Psikoloji Bülteni, 8(24-25), 120-127.

Bray, J. H. (1995). *Family Assessment*. Family Relations, 44 (10), 469-477.

Bulut, I. (1993). *Ruh Sağlığının Aile İşlevlerine Etkileri*. T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Ankara.

Bulut, M. (2002). *Boşanmış kadınlarda ruhsal çöküntü (depresyon) ve kültür ilişkisi - sosyal antropolojik bir araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi.

Burman, B. Ve Margolin, g. (1992). *Analysis of the association between marital relationships and health problems: An interactional perspective*. Psychological Buletin, 112, 39-63.

Büyükaşahin, A. (2006). *Yakın ilişkilerde bağlanım: Yatırım modelinin bağlanma stilleri ve bazı ilişkiyel değişkenler yönünden incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Canary, D.J., Cupach, William R. (1985). *Relationship and episodic characteristics associated with conflict tactics*. Journal of Counseling and Development, 78, 473-783.

Canary, D.J., Cupach, W.R., & Messman, S.J. (1995). *Relationship Conflict*. Thousand Oaks, London, New Delhi: Sage Publications.

Ceza Mevzuatı. (2009). Bahçeşehir Üniversitesi Yayını, İstanbul.

Christensen, A., & Shenk, J.L. (1991). *Communication, conflict and psychological distance in nondistressed, clinical and divorcing couples*. Journal of Consulting and Clinical Psychology, 59 (3), 458-463.

Christensen, A., & Pasch, L. (1993). *The sequence of marital conflict: an analysis of seven phases of marital conflict in distressed and nondistressed couples*. Clinical Psychology Review, 13, 3-14.

Cobb, S. (1976). *Social support as a moderator of life stress*. Psychosomatic Medicine, 38, 300-314.

Cohen, S., & Wills, T. A. (1985). *Stress, social support and the buffering hypothesis*. Psychological Bulletin, 98, 310-357.

Collins, R.L., Ellickson, P. L. Ve Klein, D. J. (2007). *The role of substance use in young adult divorce*. Addiction, 102, 786-794.

Coontz, S. (2006). *The origins of modern divorce*. Family Process, 46(1), 7-16.

Curun, F., (2006). *Yüklemeler, iletişim çatışmaları, cinsiyet ve cinsiyet rolü yönelimi ile evlilik doyumu arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Davey, A., Fincham, F.D., Beach, S.R.H., & Brody, G.H. (2001). *Attributions in marriage: examining the entailment model in dyadic context*. Journal of Family Psychology, 15 (4), 721-734.

Demir, İ. (2009), *Evlilik İlişkilerine Farklı Bir Yaklaşım: Bağlanma Kuramı*. H. Yavuzer (Editör), Remzi Kitapevi, İstanbul.

Doğan, H. (2010). *Evlü bireylerin sosyopatik – otonomik kişilik özellikleriyle evliliklerinde çatışma yaşam durumları arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.

Dönmezer, İ. E. (2003). *Ailede İletişim ve Etkileşim: Sağlıklı İnsan Sağlıklı Aile*. Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir.

Dökmen, U. (1994). *İletişim Çatışmaları ve Empati*. Sistem Yayıncılık, İstanbul.

Dökmen, Z. (2000). *Kendi cinsiyetindekilere ve diğer cinsiyettekileri ilişkin algı, cinsiyet rolleri ve depresyon ilişkisi*. Kriz Dergisi. 9(1), 9-19.

Eker D, Arkar H (1995). *Çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinin faktör yapısı, geçerlik ve güvenirliği*, Türk Psikoloji Dergisi, 101, 45-55.

Eker, D., Arkar, H. ve Yıldız, H. (2001). *Çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeği'nin gözden geçirilmiş formunun faktör yapısı, geçerlik ve güvenirliği*. Türk Psikiyatri Dergisi, 12(1), 18.

Erbek E . (2004). *Psikiyatrik yardım talebi olanlar ile , yardım talebi olmayan ve boşanma aşamasındaki çiftlerde ; çift uyumu , problem çözme becerisi , boyun eğici davranış, öfke tutumu arasındaki ilişkilerin karşılaştırılması*. Uzmanlık Tezi, Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi 12 . Psikiyatri Birimi.

Ergin, N. G. (2008). *Evli ve boşanmış kişilerin evlilik uyumu ve cinsiyetçilik açısından karşılaştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Ersanlı, K. ve Kalkan, M. (2008). *Evlilik ilişkilerini geliştirme (Kuram ve uygulama)* Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

Eğeci, S. (2005). *Conflict distress, conflict attributions and perceived conflict behaviors as predictors of relationship satisfaction*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, ODTÜ, Ankara.

Fincham, F.D., Bradbury, T.N., & Grych, J.H. (1990). *Conflict in close relationships: the role of intrapersonal phenomena*. In Graham, S & Folkes, V, S (Eds). *Attribution*

Theory: Applications to Achievement, Mental Health, and Interpersonal Conflict.
Chapter 9. Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

Fincham, F. D. & Bradbury, T.N. (1993). *Marital satisfaction, depression and attributions: A longitudinal analysis.* Journal of Personality and Social Psychology, p. 442-452

Fincham, F.D. (2003). *Marital conflict: correlates, structure and context.* Current Directions in Psychological Science,12, 23-27

Fincham F.D., Beach S.R.H. (2001), *Forgiveness: Toward a Public Health Approach to Intervention, Clinician's Guide to Maintaining and Enhancing Close Relationships,* (Edt. John H. Harvey), Lawrence Erlbaum Associates, Mahwah, NJ,USA.

Freedham, J.L., Sears, D.O.,& Carlsmith, J.M. (1998). *Sosyal Psikoloji.* (Çev. Ali Dönmez), İmge Kitabevi, Ankara.

Goldstein, S.B. (1999). *Construction and validation of a conflict communication scale.* Journal of Applied Social Psychology, 29 (9), 1803-1832

Gottman, J.M. , Silver, N. (1999). *The Seven Principles for Making Marriage Work.*

New York: Three Rivers Press.

Gootman, J.M.,& Levenson, R. W. (2000). *The timing of divorce: Predicting when a couple will divorce over a 14- year period*. Journal of Marriage and the Family, 62, 737-745.

Gootman, J. M., & Notarius, C. I. (2000). *Decade review: Observing marital interaction*. Journal of Marriage and the Family, 62, 927-947

Gökmen, A. (2001). *Evli eşlerin birbirlerine yönelik kontrolçülük ve bağımlılık algılarının evlilik doyumu üzerindeki rolü*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Greef, A.P., & Bryne, T. (2000). *Conflict management style and marital satisfaction*. Journal of Sex and Marital Theraphy, 26, 321-334.

Günay, S. (2007). *Evlilik çatışması, nedensellik-sorumluluk yüklemeleri, eşlerin evlilik ilişkisinden sağladıkları genel doyuma ilişkin görüşleri ve evliliğe ilişkin değerlendirmeler arasındaki ilişkiler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Gürüz, D. ve Eğinli, A. T. (2008). *İletişim Becerileri: Anlamak- anlatmak-anlaşmak*. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

Güven, S., Şener, A., Yıldırım, B. (2004). *Eşlerin Farklı Değişkenlere Göre Sosyal Destek Algısı*. Hacettepe Sosyolojik Araştırmalar e-dergisi,

<http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/arzusenervdson.pdf>.

Hacı, Y. (2011). *Evlilik uyumunun empatik eğilim, algılanan aile içi iletişim ve çatışma çözme stillerine göre yordanması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.

Hatipoğlu, Z. (1993). *Kadın ve erkeklerin evlilik doyumlarında evlilik çatışmasının ve bazı demografik değişkenlerin rolü*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

Heavey, C.L., Christensen, A., & Malamuth, N.M. (1995). *The longitudinal impact of demand and withdrawal and marital conflict*. Journal of Consulting and Clinical Psychology, 63(5), 797-801.

Hetherington E. M. , Law T. C , O'Connor T. G (1993) . *Divorce : Challenges , changes, and new chances* . In F Walsh (Ed.) , Normal Family Processes (2 nd. ed .) . New York

Hendrick, S. S. (2009). *Yakın İlişkiler Psikolojisi*. (Çev.: Ali Dönmez). Nobel Yayınevi, Ankara.

Hortaçsu, N (1991), *Evlilik ve Boşanma Nedenlerine Verilen Önemi Etkileyen Faktörler Olarak Değerlendirme Yaklaşımı, Cinsiyet ve Medeni Durum*. Aile ve Toplum Dergisi, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, 1(1) 1, s. 35.

Hovardalıoğlu, S. (1996), *Evlilik İçin Karşılaştırma Düzeyi Ölçeği (Ekdö) Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması*, Türk Psikoloji Dergisi, 11, S.38, s. 66-77.

Huston, T. L., Caughlin, J. P., Houts, R. M., Smith, S. E., & George, L. J. (2001). *The connubial crucible: Newlywed years as predictors of marital delight, distress, and divorce* Journal of Personality and Social Psychology, 80, 237-252.

Kalmijn, M. ve Monden, C.W. S. (2006). *Are the negative effects of divorce on wellbeing dependent on marital quality?* Journal of Marriage and Family, 68, 1197-1213.

Karasar, N. (2009) *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Nobel Yayınevi, Ankara.

Karademas, E. C. (2006). *Self-efficacy, social support and well-being The mediating role of optimism*. Personality and Individual Differences, 40, 1282-1283.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1999). *Yeni İnsan ve İnsanlar*. Evrim Yayınevi, İstanbul.

Kayma-Güneş, D. (2007). *Boşanma sürecindeki eşlerin aile içi ilişkileri ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Kef, S. (1997). *The Personal Networks and Social Supports Of Blind and Visually Impaired Adolescents*. Journal Of Visual Impairment and Blindness, 91, 236-244

Kesler, H. (2006) *Evlilik Terapisi*. İstanbul: Prestij Yayınevi.

Kılıç, M. (2012). *Evli çiftlerde görülen ruhsal belirtiler ile aile işlevsellik düzeyi arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Kitson, G.C. ve Morgan, L. A. (1990). *The multiple consequences of divorce: A decade review*. Journal of Marriage and the Family, 52, 913-924.

Kurdek, L.A. (1994). *Areas of conflict for gay, lesbian and heterosexual couples: what couples argue about influences relationship satisfaction*. Journal of Marriage and Family, 56, 923-934.

McKnight, M. Erickson, S.(2002). *Mediating Divorce A Step-by-Step Manual*. San Francisco: Jossey-Bass A Wiley Company.

Nazlı, S. (2001), *Aile Danışmanlığı*, Nobel Yayınları, Ankara.

Özen, A. (2006). *Evlilik uyumunun yordayıcıları olarak karı ve kocaların değer uyumları ve eşlerin çatışma çözüm stilleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

Özgüven, İ. E. (2000). *Evlilik ve Aile Terapisi*. PDREM, Ankara.

Özgüven, İ. E. (2001). *Ailede İletişim ve Yaşam*. PDREM Yayınları, Ankara.

Park, H. S. (2007). *Effects of Social Support, Coping Strategies, Self-Esteem, Mastery, and Religiosity On The Relationship Between Stress and Depression Among Korean Immigrants in Tthe United States: Structural Equation Modeling*. Doctoral dissertation, The University of Texas at Austin, State of Texas.

Peterson, D. R. (1983). Conflict. In H. H. Kelley, E. Berscheid, A. Christensen, J. H. Harvey, T. L. Huston, G. Levinger, E. McClintock, L. A. Peplau, & D. R. Peterson (Eds), *Close relationships* (pp. 360-396). Freeman, New York.

Savaşır, I., Şahin, N.H. (1997). *Bilişsel- Davranışçı Terapilerde Değerlendirme: Sık Kullanılan Ölçekler*. Türk Psikologlar Derneği Yayını, Ankara.

Schwarzer, R., & Knoll, N. (2007). *Functional roles of social support within the stress and coping process: a theoretical overview*. *International Journal of Psychology*, 42(4), 243-252.

Shehan, C. L. & Kammeyer, K.C.W. (1997). *Marriages and Families: Reflections of a gendered society*. Boston: Allyn and Bacon.

Sillars, A., Roberts, L.J., Leonard, K.E., & Dun, T. (2000). *Cognitions during marital conflict: the relationship of thought and talk*. *Journal of Social and Personal Relationships*, 17, 479-502.

Solmuş, T. (2008). *Bağlanma ve Aşkın İki Yüzü*. Epsilon Yayınevi, İstanbul.

Şener, A. ve Terzioğlu, G. (2002). *Ailede Eşler Arası Uyuma Etki Eden Faktörlerin Araştırılması*. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayını, Ankara.

Şener, A. ve Terzioğlu, G. (2008). *Bazı sosyo-ekonomik ve demografik değişkenler ile iletişimin eşler arası uyuma etkisinin araştırılması*. Aile ve Toplum Dergisi, 4(13), 7-20.

Şirvanlı- Özen, D. (1998). *Eşler arası çatışma ve boşanmanın farklı yaş ve cinsiyetteki çocukların davranış ve uyum problemleri ile algıladıkları sosyal destek üzerindeki rolü*. Yayınlanmamı doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Tardy, C. H. (1985). *Social Support Measurement*. American Journal of Community Psychology, 13(2), 187-202.

Tashiro, T., & Frazier, P. (2003). *I'll never be in a relationship like that again: Personal growth following romantic relationship breakups*. Personal Relationships, 10, 113-128.

Taştan, N. (1996). *Bir problem çözme durumunda eşlerarası iletişim*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

Taylor, S. E., Peplau, L. A., Sears, D. O., (2007). *Sosyal Psikoloji*, (Çev: Ali Dönmez). İmge Kitabevi, Ankara.

Taylor, S. E. ve Stanton, A. L. (2007). *Coping resources, coping processes, and mental health*. Annual Review of Clinical Psychology, 3, 378- 385.

Tezer, E. (1986). *Evli eşler arasındaki çatışma davranışları: Algılama ve doyum*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Tezer, E. (1994). *Evli eşler arasındaki çatışmalar ile çeşitli demografik değişkenlerin evlilik doyumuna etkisi: kadının bir işte çalıştığı ve çalışmadığı eşler üzerinde bir araştırma*. 3P Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji Dergisi, 2(3), 209-217.

Tor, H. (1993). *Boşanma ve boşanmış kadınların psiko-sosyal, ekonomik durumları üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Tutarel-Kışlak, Ş. (1995). *Cinsiyet, evlilik uyumu, depresyon ile nedensellik ve sorumluluk yüklemeleri arası ilişkiler üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Tutarel-Kışlak, Ş. (1997). *Evlilik uyumu ile nedensellik ve sorumluluk yüklemeleri arasındaki ilişkiler*. Türk Psikoloji Dergisi, 12 (40), 55-56.

TÜİK, (2007). *Haber Bülteni, Evlenme ve Boşanma İstatistikleri*. T. C. Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı, 100.

TÜİK, (2011). *Haber Bülteni, Evlenme ve Boşanma İstatistikleri*. T. C. Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı, 8534.

TÜİK, (2012). *Haber Bülteni, Evlenme ve Boşanma İstatistikleri*. T. C. Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı, 10844.

TÜİK. (2011). *Evlenme ve Boşanma İstatistikleri 2010*, T.C. Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı, Ankara.

Tümer, A.B. (1998). *Evli çiftlerde gözlenebilen çatışma odakları ve iletişim sorunları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Uçan, Ö. (2007). *Boşanma sürecinde kriz merkezine başvuran kadınların retrospektif olarak değerlendirilmesi*. Klinik Psikiyatri, 10:38-45.

Uğurlu, O. (2003). *Evli çiftlerde cinsiyet ayrımına ilişkin tutumlar, çatışma yönetimi biçimleri ve evlilik uyumu arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Uyar, S. (1999). *Boşanmış bireylerin evlilik süreci ve bugüne ilişkin psikolojik sorunları üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış uzmanlık tezi, GATA. İstanbul.

Uysal, D. (2002). *Örgütlerde kişilerarası adil davranış algısı ile çatışma iletişim tarzı arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Yıldırım, A. (2005). *Kişilerin empatik eğilimleri ile boşanma rasındaki ilişkinin incelenmesi*. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 22, 233-242

Yılmaz, E. A. (2002). *The prediction of divorced parents emotional/social adjustment and psychological distress from perceived power/control over child-related concerns, perceived social support, and demographic characteristics*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Middle East Technical University, Ankara.

Walsh F . , Jacob L . , Simons V . (1995). *Facilitating Healthy Divorce Processes : Therapy and Mediation Approaches* . In : N. S Jacobson & A .S German (Eds) *Clinical hand Book oj Couple Therapy*.

Wang, H. ve Amato, P. R. (2000). *Predictor of divorce adjustment: Stressors, resources, and definitions*. *Journal of Marriage and Family*, 62, 655-668.

Williams, K. L. ve Galliher, R. V. (2006). *Predicting Depression and Selfesteem from Connectedness, Support and Competence*. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 25 (8), 859-860.

Wiseman, Reva S. (1975). *Crisis Theory and The Process of Divorce*. *Social Casework*, 56,4,205-212.

Ek-I

DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

Bu çalışma, Dokuz Eylül Üniversitesi Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Yüksek Lisans programında yürüttüğüm tez çalışması için evliliğinizde eşinizle yaşadığımız

sorunları ve boşanma sürecindeki düşüncelerinizi daha iyi anlamak amacıyla, kişisel bilgilerinizle ilgili bir form ve ölçekler bulunmaktadır. Bu anketleri cevaplandırırken lütfen, her bir maddeyi okuyup size ne kadar uygun olduğuna karar veriniz ve anketlerin başındaki yönergelerde belirtildiği biçimde maddeleri değerlendiriniz. Bu anketlere vereceğiniz cevaplar yalnızca araştırmacı tarafından bilinecektir ve gizli kalacaktır. Cevaplar bireysel değerlendirme amacıyla değil, araştırma amacıyla kullanılacağı için isim vermeniz gerekmemektedir.

Katkılarınız için teşekkürler.

Psikolog Dünya Polat

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Lütfen aşağıdaki soruları eksiksiz cevaplayınız.

1. Cinsiyetiniz: Kadın () Erkek ()

2. Doğum tarihiniz: / / 19...

3. Eğitim durumunuz nedir?

1) Okur yazar ()
()

4) Üniversite mezunu

2) İlk Öğretim mezunu ()
()

5) Yüksek lisans / doktora

3) Lise mezunu ()

4. Çalışıyor musunuz?

1. Evet () 2. Hayır () 3. Emekli ()

5. Çalışmıyorsanız geçiminizi kim sağlıyor?

- 1.Eşim () 2. Ailem () 3. Diğer.....

6. Çalışıyorsanız çalıştığınız kurum.....

7. Meslek / Ünvan

8. Sizin aylık toplam geliriniz ne kadar?

- a) 1000 TL (1 Milyar)'nın altında
b) 1000 TL (1Milyar) – 3000 YTL (3 Milyar) arasında
c) 3000 TL (3 Milyar) ve üstü.

9. Evin aylık ortalama geliri ne kadar?

- a) 1000 TL (1 Milyar)'nın altında
b) 1000 TL (1Milyar) – 3000 YTL (3 Milyar) arasında
c) 3000 TL (3 Milyar) ve üstü.

10. Evliliğiniz süresince işinizden elde ettiğiniz kazancı harcama biçiminiz nasıldı?

1. () Getirip eşime veririm, harcamalara o karar verir.
2. () Eşimin geliriyle kendi gelirim birleştiririm ve harcamalara birlikte karar veririz.
3. () Gelirim tamamını kendim harcarım.
4. () Kendi eksiklerimi tamamlayıp kalanını eşime veririm.
5. () Gelirim tamamını evin ihtiyaçları için harcarım.
6. () Diğer, belirtiniz.....

11. Sosyal güvenceniz var mı?

1. Evet () 2. Hayır ()

12. Eşinizle hangi usulle evlendiniz?

1. Anlaşarak () 2. Görücü usulüyle () 3. Diğer.....

13. Kaç yıldır berabersiniz / evlisiniz?

Nikahtan önce beraberlikyıl /ay

Evlilik süresiyıl /ay

14. Bu evlilik kaçınıcı evliliğiniz?

15. Eşinizin sizden önce evliliği var mı?

1- Evet () 2- Hayır ()

16. Çocuğunuz var mı?

1. Evet () 2. Hayır ()

17. Çocuğunuz varsa, aşağıdaki tabloda çocuklarınızla ilgili bilgileri uygun yerlere yazınız.

1- Öz 2- Üvey	Yaşı	Cinsiyeti	Eğitimi	Mesleği

18. Daha önce evlendiyseniz bu evliliğinizden çocuğunuz var mı?

1. Evet () Hayır ()

19. Önceki evliliğinizden çocuğunuz varsa şu anda kiminle yaşıyor?

1. Benimle () 2. Eski eşimle () 3. Anneanne ()
4. Babaanne () 5. Diğer (.....)

20. Eşinizin önceki evliliğinden çocuğu varsa şu anda kiminle yaşıyor?

1. Bizimle () 2. Eşimin eski eşi ile () 3. Anneanne ()
4. Babaanne () 5. Diğer (.....)

21 . Evlilik süresince eşiniz ve çocuklarınız dışında evde sizinle yaşayan kişi / kişiler varsa bu kişileri belirtiniz?

.....

22. Şu anda yaşadığınız evin durumunu aşağıdakilerden hangisi açıklamaktadır?

1. Kendimin () 2. Anne – babamın () 3. Kayınvalide- kayınpederin ()
4. Kira () 5. Eşimin () 6. Diğer (belirtiniz).....

23. Şu anda çocuklarınız dışında sizinle beraber yaşayan başka bir akrabanız (anne, dede, kardeş vs.....) var mı?

1. Evet (kimler, belirtiniz)..... 2. Hayır ()

24. Evlilik problemlerinizi çözmek için daha önce herhangi bir yardım aldınız mı?

1. Evet () 2. Hayır ()

25. Herhangi bir yardım aldıysanız kimden bu yardımı aldınız?

1. Psikolog () 2. Psikiyatr () 3. Aile Danışmanı ()
4. Aile yakını / akraba () 5. Arkadaş / dost () 6. Diğer (belirtiniz).....

26. Kim boşanma talebinde bulundu?

1. Ben () 2. Eşim () 3. Eşimle karşılıklı ()

4. Eşimin ailesi () 5. Ailem ()

27. Boşanmaya siz karar verdiyseniz ne zaman karar verdiniz?

1-6 ay önce () 1-2 yıl önce ()

6-12 ay önce () 2 yıldan fazla ()

28. Sizce boşanmanızdaki en önemli nedenler nelerdir, önem sırasına göre ilk dörde girenleri birden dörde kadar bu nedenleri sıralayınız?

Eşimin ailesi ile aramdaki geçimsizlik ()

Eşimin, ailemle arasındaki geçimsizlik ()

Ailelerimiz arasındaki geçimsizlik ()

İlgisizlik ()

Çocukla/çocuklarla ilişkili sorunlar ()

Cinsel problemler ()

Alkol ()

Fiziksel şiddet ()

Psikolojik şiddet ()

Kumar ()

Aldatma ()

Ekonomik nedenler ()

Göç etmek ()

Sağlık problemleri ()

Kıskançlık ()

İletişim Problemleri ()

Diğer nedenler

.....
.....

29. Genel olarak anne ve babanızın evliliğinde yaşanan çatışma yoğunluğunu düşünerek, bu çatışma yoğunluğunu 0 (hiç yoktu) ile 5 (çok yoğun) arasında puanlayınız.

Hiç Yoktu 0	1	2	3	4	Çok Yoğundu 5
------------------------------	----------	----------	----------	----------	--------------------------------

EK-II**EÇÖ**

Bu anket evli eşler arasındaki anlaşmazlık konularını saptamak amacıyla hazırlanmıştır. Sizden istenen, ankette yer alan konuların her biri için eşinizle aranızda bu konuda bir anlaşmazlık olup olmadığına kara vermeniz ve eşinizle aranızda böyle bir durum yok ise “ böyle bir durum yok” seçeneğini, var ama bu durum aranızda gerginlik yaratmıyor ise “ var ama hiç gerginlik yaratmıyor” seçeneğini, var ama eşinizle aranızda bir gerginlik yaratıyor ise, ne sıklıkta gerginlik yarattığını “yılda 1-2 kez gerginlik yaratıyor”, “ayda 1-2 kez gerginlik yaratıyor”, “haftada 1-2 kez gerginlik yaratıyor” ve “günde 1-2 kez gerginlik yaratıyor” seçeneklerinden sizin için en uygun olanına çarpı (x) işareti koyarak belirtmenizdir.

KONULAR	Böyle bir durum yok	Var Ama gerginlik yaratmıyor	Yılda 1-2 gerginlik yaratıyor	Ayda 1-2 gerginlik yaratıyor	Haftada 1-2 gerginlik yaratıyor	Günde 1-2 gerginlik yaratıyor
1) Bir yere giderken geç hazırlanma .						
2) Buluşma saatlerine geç kalma.						
3) Özel günleri (doğum günü, evlilik yıl dönümü vb.) unutmama.						
4) Giyim biçimine ve saç şekline karışma.						
5) Verdiği sözü tutma.						
6) Yapılan bir işi veya davranışı beğendiğini söylememe.						
7) İstekler ve ihtiyaçlara karşı duyarsız olma ve aldırmama.						
8) Sürekli olarak alaycı bir tonda konuşma ve alay etme.						
9) Davranışları yönetmeye ve düzenlemeye çalışma.						
10) Eşe hükmetmeye çalışma.						
11) Kendi isteklerini hep ön plana çıkarmaya çalışma.						

KONULAR	Böyle bir durum yok	Var Ama gerginlik yaratmıyor	Yılda 1-2 gerginlik yaratıyor	Ayda 1-2 gerginlik yaratıyor	Haftada 1-2 gerginlik yaratıyor	Günde 1-2 gerginlik yaratıyor
12) Tartışmalarda davranışlarını ve söylediklerini kontrol edememe.						
13) Dövme, tartaklama, küfretme vb. girişimlerde bulunma.						
14) Yakın ve sıcak davranmama.						
15) Zor anlarda duygusal destek sağlamama.						
16) Sigara içme.						
17) Alkol kullanma.						
18) Uyuşturucu kullanma.						
19) Kumar oynama.						
20) Farklı politik görüşü benimseme.						
21) Dinsel inanç konularında anlaşamama.						
22) Sadakatinden şüphe etme.						
23) Birlikte sinema, tiyatro veya arkadaş toplantısı gibi yerlere gitmeyi reddetme.						
24) Temiz ve düzenli olmama.						
25) Evde üstüne düşen görevleri yerine getirmeme.						
26) Ufak tefek konuları bile abartarak sürekli olarak tartışma çıkarmaya çalışma.						
27) Boş zamanları tek başına değerlendirmeyi isteme.						

KONULAR	Böyle bir durum yok	Var Ama gerginlik yaratmıyor	Yılda 1-2 gerginlik yaratıyor	Ayda 1-2 gerginlik yaratıyor	Haftada 1-2 gerginlik yaratıyor	Günde 1-2 gerginlik yaratıyor
28) Evde başka bir şeyle ilgilenmeyip sürekli kitap, gazete vb. okuma, televizyon seyretme veya uyuma.						
29) Anlatılan konuya ilgisiz kalma dinlememe.						
30) Evlilik ilişkisinin aksayan yönlerini konuşamama.						
31) Evlilik ilişkisinde yeterince açık ve dürüst olmama.						
32) Sürekli olarak eşini olumsuz yönde eleştirme.						
33) Aile mahremiyetinde kalması gereken olayları başkalarına anlatma.						
34) Toplantılarda, davetlerde vb. yerlerde karşı cinsten kişilerle fazla ilgilenme sohbet etme.						
35) Diğer kişilere daha ilgili ve sıcak davranma.						
36) Kayınvalide – kayınpeder vb. yakınlar ile sık görüşmeyi isteme.						
37) Başka bir kişi ile eşi aldatma.						
38) Çocuk sahibi olmayı istememe.						
39) Çocukların okul hayatı ile ilgilenmeme.						
40) Çocukların ihtiyaçları ilgilenmeme.						
41) Çok sayıda çocuk sahibi olmayı isteme.						
42) Çocuklarla herhangi bir konuyu tartışamama.						

KONULAR	Böyle bir durum yok	Var Ama gerginlik yaratmıyor	Yılda 1-2 gerginlik yaratıyor	Ayda 1-2 gerginlik yaratıyor	Haftada 1-2 gerginlik yaratıyor	Günde 1-2 gerginlik yaratıyor
43) Çocuklara sevgi ve şefkat göstermeme.						
44) Çocukları şımartma.						
45) Çocuklara gerçekleştirilemeyecek sözler verme.						
46) Kız veya erkek çocuk isteme.						
47) Çocukların birini kayırma.						
48) Çocukları dövme, tartaklama vb. girişimlerde bulunma.						
49) İş hayatında eşinin kazandığı başarıyı kıskanma.						
50) Eşinin işinde terfi edememesi.						
51) İşe daha çok zaman ayırma.						
52) Çok sık iş seyahatlerine çıkma.						
53) İş problemlerini eve taşıma.						
54) İş saatlerinin belirli olmaması.						
55) Paranın kullanımını elde tutma ve eşe para vermeme.						
56) Fazla ya da gereksiz harcama yapmayı isteme.						
57) Aşırı cimri olma.						
58) Sürekli parasal sorunları dile getirme.						
59) Düzenli bir gelire sahip olmama.						
60) Kayınvalide- kayınpeder vb. akrabalarından maddi destek alma veya verme.						

KONULAR	Böyle bir durum yok	Var Ama gerginlik yaratmıyor	Yılda 1-2 gerginlik yaratıyor	Ayda 1-2 gerginlik yaratıyor	Haftada 1-2 gerginlik yaratıyor	Günde 1-2 gerginlik yaratıyor
61) Cinsel bilgisizlik ve yanlış bilgi sahibi olma.						
62) Cinsel soğukluk iktidarsızlık.						
63) Cinsel ilişkiden zevk alamama.						
64) Çok sık cinsel ilişki isteği.						
65) Çok az cinsel ilişki isteği.						
66) Farklı cinsel isteklerde bulunma.						
67) Doğum kontrol yöntemi konusunda anlaşılamama.						
68) Doğum kontrol yöntemine dikkat etmeme.						
69) Kısırlık.						
70) Cinsel konularda konuşmadan kaçınma.						

EK- III**ÇİTÖ**

Bu anket günlük yaşamda ortaya çıkana çatışmalar ya da anlaşmazlıklarla karşılaşıldığında hangi tür davranışların tercih edildiğine ilişkindir. Aşağıda bu tür davranışlarla ilgili çeşitli örnekler yer almaktadır. Lütfen her bir ifadenin size uygunluk derecesini o ifadenin yanındaki boşluğa uygun sayıyı yazarak belirtiniz. Lütfen hiçbir maddeyi boş bırakmayınız.

1	2	3	4	5
Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum

----- 1- Bir anlaşmazlıkta ne düşündüğümü karsımdaki kişiye belli etmemek için çaba gösteririm.

----- 2- Ortalık yerde tartışan insanları görmekten rahatsızlık duyarım.

----- 3- Aynı fikirde olmadığımı rahatlıkla ifade edebildiğim çok az insan vardır.

----- 4- Tartışmalardan nefret ederim.

----- 5- Bir tartışmada bakış açımı olabildiğince az belli etmeye çalışırım.

----- 6- Arkadaşlarımla nadiren tartışırım.

----- 7- Bir anlaşmazlıkta duyguların belli edilmesi zayıflık işaretidir.

----- 8- Herhangi bir arkadaşımın, diğer arkadaşımın önünde tartışmaktan rahatsızlık

duyarım.

----- 9- Tartışmalardan kaçınıyorum.

----- 10- Tartıştığım biri, düşüncelerimi ve inançlarımı açıkça belirtmem konusunda bana baskı yaptığında sinirlenirim.

----- 11- İnsanlar duygularını açıkça ifade ettiklerinde kendimi rahatsız hissedirim.

----- 12- Tartıştığım kişiler dışında başka hiç kimsenin tartışma hakkında bilgisi olmasını istemem.

----- 13- Tartışmalar eğlenceli olabilir.

----- 14- Halka açık bir yerde tartışıyor olmaya aldırمام.

----- 15- Bir anlaşmazlık sırasında duygularımı açığa vurmam.

----- 16- Tartışmaları çoğu kez ben başlatırım.

----- 17- İnsanların bir anlaşmazlıkta kişisel düşünce ve inançlarını açıklamaları beni rahatsız eder.

----- 18- Bir tartışmada insanlar duygularını ifade etmeye başladığında oradan kaçmak isterim.

----- 19- Çatışmaları heyecan verici bulurum.

----- 20- Bana sorulmadıkça kişisel görüşümü söylemem.

----- 21- Duygularını kolayca belli eden insandan uzak dururum.

----- 22- Bir lokantada tartışmak beni rahatsız etmez.

----- 23- Bir tartışma sırasında fikirlerimi açıkça belirtirim.

----- 24- Biriyle tartışırken çevrede başkalarının olup olmadığına aldırمام.

----- 25- Bir anlaşmazlık sırasında ihtiyaçlarımı ve önem verdiğim konuları rahatlıkla ortaya koyarım.

----- 26- Bir anlaşmazlık sırasında duygularımı açıkça ortaya koyarım.

----- 27- Tartışmalar beni rahatsız etmez.

----- 28- Bir anlaşmazlıkta karsımdakinin, düşüncelerimi veya fikirlerimi sorması beni memnun eder.

----- 29- Herkesin önünde tartıştığım zamanlar olur.

----- 30- Bir anlaşmazlıkta karsımdakinin düşünce ve inançları hakkında her şeyi bilmek isterim.

- 31- Bir tartışma sırasında insanların duygularını ifade etmesi beni rahatlatır.
- 32- Tartışmaları karşıdakilerin başlatmasına aldırımam.
- 33- Ortalık bir yerde tartışsam da kendimi kimsenin olmadığı yerlerdeki kadar rahat hissederim.
- 34- Çatışmalar ilişkileri ilginç hale getirir.
- 35- Bir çatışma ortamında karşıdakiler kim olursa olsun düşüncelerimi rahatça ifade edebilirim.
- 36- Çevrede başkaları olduğu için tartışmaktan kaçınılması beni sinirlendirir.
- 37- İnsanlarla çatışmaktan kaçınırım.
- 38- Diğer insanların tartıştığı bir ortamda bulunmak beni rahatsız etmez.
- 39- Bir tartışmada duygularımın sorgulanmasından hoşlanmam.
- 40- İnsanlar duygularını ortaya koyduklarında anlaşmazlıkların çözümü kolaylaşır.
- 41- Başkaları benim gözümün önünde tartışmaya girdiğinde rahatsız olurum.
- 42- Bir tartışmadan sonra kendimi kötü hissederim.
- 43- Kendimi bir anlaşmazlık içinde bulduğumda çoğu zaman sessiz kalırım

EK- IV

ÇBASDÖ

- 1) İhtiyacım olduğunda yanımda olan özel bir insan var.
Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle evet
- 2) Sevinç ve kederimi paylaşabileceğim özel bir insan var.
Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle evet
- 3) Ailem bana gerçekten yardımcı olmaya çalışır.
Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle evet
- 4) İhtiyacım olan duygusal yardımı ve desteği ailemden alırım.
Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle evet
- 5) Beni gerçekten rahatlatan özel bir insan var.
Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle evet
- 6) Arkadaşlarım bana gerçekten yardımcı olmaya çalışırlar.
Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle evet

- 7) İşler kötü gittiğinde arkadaşlarıma güvenebilirim.
Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle evet
- 8) Sorunlarımı ailemle konuşabilirim.
Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle evet
- 9) Sevinç ve kederlerimi paylaşabileceğim arkadaşlarım var.
Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle evet
- 10) Yaşamımda duygularıma önem veren özel bir insan var.
Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle evet
- 11) Kararlarımı vermede ailem bana yardımcı olmaya isteklidir.
Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle evet
- 12) Sorunlarımı arkadaşlarımla konuşabilirim.
Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle evet